

C S E R E I.

EGY

HONVÁRI HERCEG.

MEG-MAGYAROSÍTOTTA

D U G O N I C S A N D R Á S

KIRÁLYI OKTATÓ.

SZEGEDEN,

NYOMT. GRÜNN ORBÁN'
költségével, és bővível.

1808.

TARTALOM

ELSŐ SZAKASZ.

ELSŐ RÉSZ.

Csereinek házassági.

- §. I. Szigetbe érés.
- §. II. Foglalatosságai.
- §. III. Régi bajak.
- §. IV. Új foglalatosságok.
- §. V. Ország álladalma.
- §. VI. Zomborinak csinnya.
- §. VII. Elemír.
- §. VIII. Egy vadászat.
- §. IX. Veszedelem.
- §. X. Meg-szabadulás.
- §. XI. Cserei Maroson.
- §. XII. Az Orvos.
- §. XIII. Orvosi ítélet.
- §. XIV. Változás.
- §. XV. Hitetlenség.
- §. XVI. Csereinek insége.

MÁSODIK RÉSZ.

Házi Zenebonák.

- §. I. Malibának tapasztalása.
- §. II. Új tapasztalás.
- §. III. Próba-kő.
- §. IV. Próba-tétel.
- §. V. Telekesnek csinnya.
- §. VI. Telekes' fortéllya.
- §. VII. Új próba.
- §. VIII. Újjabb próba.

HARMADIK RÉSZ.

Esze mélysége.

- §. I. El-tökéllés.
- §. II. Okoskodásai.
- §. III. Két történetek.
- §. IV. Kérdőre vonások.
- §. V. Első kérdés.
- §. VI. Első Felelet.
- §. VII. Második Kérdés.
- §. VIII. Második Felelet.
- §. IX. Új Baj.

NEGYEDIK RÉSZ.

Csereinek új Veszedelmei.

- §. I. Okoskodás.
- §. II. Első Baj.
- §. II. Ki-menekedés.
- §. III. Váltóztatás.
- §. IV. Egy irigység.
- §. V. Írigy folyadék.
- §. VI. Darázsnek csinnya.
- §. VII. Árulkodás.
- §. VIII. Csuda röndölés.
- §. IX. Kegyelem.
- §. X. Hál'-adás.

ÖTÖDIK RÉSZ.

Csereinek elő-menetele.

- §. I. Különös Szokás.
- §. II. Jeles Erkölcök.
- §. III. Erkölcsei ítélet.
- §. IV. Ajándék osztás.

HATODIK RÉSZ.

Csereinek jeles ítéletei.

- §. I. Tanácsnoksága.
- §. II. Ekkori Erkölc.
- §. III. Első ítélet.
- §. IV. Második ítélet.
- §. V. Harmadik ítélet.
- §. VI. Negyedik ítélet.
- §. VII. Ötödik ítélet.
- §. VIII. Bé-fejezés.

MÁSADIK SZAKASZ.

ELSŐ RÉSZ.

Cserei Veszedelme.

- §. I. Kard-kötő.
- §. II. Öröm-változás.
- §. III. Új-Bajak.
- §. IV. Darázsne csinnya.
- §. V. Högykeség.
- §. VI. Boszszonkodás.
- §. VII. Hirtelen Ítélet.
- §. VIII. Málénak csinnya.

MÁSADIK RÉSZ.

Csereinek el-útazása.

- §. I. Úti gondolat.
- §. II. Csereink sérvei.
- §. III. Ritka történet.
- §. IV. Hál'-adatatlanság.
- §. V. Boszszonkodás.
- §. VI. Egy láрма.

HARMADIK RÉSZ.

Csereinek el-adattatása.

- §. I. Mekkei csinok.
- §. II. Áruba-bocsátás.
- §. III. Okoskodás.
- §. IV. Új-tisztség.

NEGYEDIK RÉSZ.

Medinai dolgok.

- §. I. Egy Szokás.
- §. II. Jó Indulat.
- §. III. Cserei az Özvegygyel.
- §. IV. Változás.

ÖTÖDIK RÉSZ.

Külömb vélekedések.

- §. I. Egy Égiptomi.
- §. II. Egy Indiai.
- §. III. Egy Kaldéai.
- §. IV. Több Szokások.
- §. V. Egy magyar Levél.

HATODIK RÉSZ.

Csereinek új veszedelme.

- §. I. Ennek oka.
- §. II. El-fogattatás.
- §. III. Oltalmazás.
- §. IV. Színlések.
- §. V. Ellen-munkálódás.
- §. VI. Mög-indulás.
- §. VII. Mög-szabadulás.
- §. VIII. El-igazulás.

HETEDIK RÉSZ.

Bessarábiai csinok.

- §. I. Oda érkezés.
- §. II. Békesség.
- §. III. Haramja-vár.
- §. IV. Köz-beszéd.
- §. V. Folytatás.
- §. VI. Magyar-hírek.
- §. VII. Hír-folytatás.
- §. VIII. Haza-iparkodás.
- §. IX. Haza-érés.
- §. X. Szerencse.

HARMADIK SZAKASZ.

ELSŐ RÉSZ.

Cserei Zegeden.

- §. I. Visgálódások.
- §. II. Egy Halász.
- §. III. Beszélgetés.
- §. IV. Halász-történet.
- §. V. El-szegényedés.
- §. VI. Folytatás.
- §. VII. A' történet' vége.

MÁSODIK RÉSZ.

Órkénnek Történetei.

- §. I. Falatozás.
- §. II. Reznek keresés.
- §. III. Egy alvó leány.

- §. IV. Köz-beszéllés.
- §. V. A' Történet' eleje.
- §. VI. Utóbbi történet.
- §. VII. Ennek-folytatása.
- §. VIII. Norikomi Vezér.
- §. IX. Eröltetés.
- §. X. Szolgálat.
- §. XI. Jóra fordulás.
- §. XII. Ki-szabadulás.
- §. XIII. El-mönetel.
- §. XIV. Mög-gyógyulás.
- §. XV. Veszedelem.

HARMADIK RÉSZ.

A' Budai Tornák.

- §. I. Órkény Budán.
- §. II. A' készülétek.
- §. III. Torna-röndölés.
- §. IV. Első Torna.
- §. V. Második Torna.
- §. VI. Harmadik Torna.
- §. VII. Egy jövőndölés.

NEGYEDIK RÉSZ.

A' Fehérnek viszontagságai.

- §. I. Ravaszság.
- §. II. A' Remete.
- §. III. Úti jelentés.
- §. IV. Egy régi vár.
- §. V. Gérának csinnya.
- §. VI. Faluba jutás.
- §. VII. Botránkozás.
- §. VIII. Tárnoki csinok.
- §. IX. Gérának csinnya.
- §. X. Újjabb csin.
- §. XI. Írtózások.

ÖTÖDIK RÉSZ.

A' Történetnek alkonyodtta.

- §. I. Le-menetel.
- §. II. Első kérdés.
- §. III. Vélekedések.
- §. IV. Mög-fejtés.
- §. V. Második kérdés.
- §. VI. Mög-fejtés.
- §. VII. Az ítélet.
- §. VIII. Férfj választás.
- §. IX. Cserei magáért.
- §. X. Új kérdések.
- §. XI. Ki-menetel.

BENICKI MÁRIÁNAK,
UNOKÁM' SZÜLÖTTÉNEK.
CSONGRÁD-VÁR-MEGYÉBEN
SZEGVÁRRÁ.

Néked is egy könyvet ajánlok Kedves Máriám. Ezt (mivel Szegvárt nem sok üdő várva elhagyod) Szegeden olvashatnád; ha csöcsömös nem volnál.

Csereit szántam részedre, egy Honvári Szülemént, a' böcsületes Házasúlandónak példáját. Sokat szenvedett, a' rossz, és magok'-javát kereső mátkák miatt. Maga jó volt; a Gonosz-lelküektől még-is sokat kölletött túrnie, kiktől soha mentt nem leszen a' fűrfiség.

Csereit a' Bújdosásban-is veszteg nem hagyta a' Szerencsének gonosz üldözése. De ő (nagy lelki, és Erős-szívű lévén) meg-győzte a' viszontagságokat.

Ki tudja: minő Szerentsétlenségekre nössz te-is e' meg-fordúlt világon; ahhol azon iparkodnak immár: hogy-hogy csalhassa-meg egyik a' másikat.

Előre intelek: vigyázz magadra. Ha fel-nössz; szívedet tenyeredenn ne hordozd. Vedd eszedre, kivel mit közölsz. A' Csalogatókat édes szavaikról ösmérd-meg, valamint a' Harist. Ez szaván árúllya-el magát; és azonn fogattatik-meg.

Élly édes Máriám, nékem leg-kedvesebb Unokám. Írtam Szegeden Szűn-napjaimban 1807-dik esztendőben, és huszon-kettedik Oktoberben, mely napon egy esztendő lettél.

ELSŐ SZAKASZ.

A' Történetnek virradtta.

I. Csereinek Házasági.	IV. Veszedelmei.
II. Házi Zenebonák.	V. Elő-menetelei.
III. Esze mélysége.	VI. Jó ítéletei.

ELSŐ RÉSZ.

Csereinek házasági.

§. 1.

Szigetbe érés.

Két esztendeje múlt-el immár annak a' köllemetlen üdőnek, melyet *Cserei* abban a' Szigetben töltött, melyet a' *Budai* Magyarok *Sepel'* szigetének (még-mostanában-is) neveznek.

Ingyen se gondolta *Szegény*: hogy *Magyar*-Országban-is úgy erőszakoskodgyanak rajta a' kedvet-emíszítő nagy viszontagságok; valamint ellene törekedni szoktak, midőn még *Honvárjában* lakozott. Szinte úgy teccött: mintha azért kerülte-vólna-el ott'-hon a' veszedelmeket: hogy azokba bele-veszszön itt'-hon.

Őtet a' nyughatatlanságok, valamint a' laptát (minden érdemei ellen) kézről kézre hányták, vetőtték. Akár mihez kezdött; markába szakadtanak mindönök. Oly szerencsétlen csillagzatban születőtnék lönni láccatott: hogy (ha magát a' süvegös mesterségre adta-vólna-is) talán fő nélkül jöttek volna e' velágra az akkori gyerekek.

§. II.

Foglalatosságai.

Jövevény, és (még e'-fölött) ösmeretlen lévén *Magyar*-Országban; nem vadászta a' barátságokat, még-is ösmeretségét sokan keresték. Mind-az'-által: ha valakivel meg-ösmerkődött; és azt embőrségös embőrnék lenni látta: barátságát többé el-nem-hagyhatta.

Ennek az üdőnek tájján *Kevében* lakozott,¹ egy böcsületös *Magyar* embőrnél, kinek gondviseléssére (és szinte atyai szorgalmatosságára) bízta őtet meszsze-látó Nagy-annya.

Noha nagy-Vérű, és fényes-születésű lönné, úgy bánt még-is a' *Sepeli* fiatalokkal: mintha (a' leg-alacsonyabb-születésű fiak-is) testvérei vólnának. Ezt pedig azért cselekedte: hogy (ha a' szerencsének forgó kerekéről le-találna esni), (mely dolgot, maga részszére nézve, lehetetlennek lönni nem gondolhatott) a' le-allyasodást könnyebben szívelhesse-el.

Semmire se vágyott: mivel magával mög-elégődött. Szerette azt, kiből az okosság ki-tündökölni szokott. Mög-nem-útált senkit: mivel az embőri gyarlóságnak csinnyai ösmeretösök voltak előtte.

¹ Most ezt a' Várost *Rác-Kevének* mondgyák.

Se a' Szó-, se a' Kar-beli vetekedések közé nem avatta magát. A' sok Szót az aszszonyoknak; az erős Kart a' Katonának engedte. Mind-az'-által azt, ki őtet meg-támadni merte, magátul szárazon el-nem-eresztötte.

Nagy annyának szavait (melyekkel még ott'-hon élt csinnyainak okos folytatására) szünet nélkül elmejében tartotta; a' többi között ezeket is: hogy az embörnek azon szeretete, melyel maga-magához (mérték nélkül) viseltetni szokott; éppen olyan légyön: mint az a' Szittyiai tömlő, melyben a' szélen kívül semmi se találkozik, és belölle a' meg-szorútt szelletnél se jöhetne-ki ögyébb.

A' Fehér-népet se mög-nem vetötte, se magához (valami hívságos végre) nem édesgette. A' kikkel öszsze-jönnie költött, mind-egygyikével úgy bánt: hogy egyike se tunná, kit szeretne inkább. Őtet pedig mind-egygyike különösen szerette; noha osztán ezektül leg-többet szenvedött.

Maga eszes és okos lévén; mög-nem-vetötte az esztelen-oktalant. Hogy valakinek vétsön; azt magának mög-nem-engedte.

§. III. *Régi bajak.*

Ennek a' szeretetre és tiszteletre méltó *Csereinek* ily erkölcscei, ily tulajdonságai lévén; soha mög-nem-foghatni; hogy vöheték üzőbe az iszonyatos szerencsétlenségek. Akár mibe kezdett (noha annak jó feneket kerített) még-is bele-sült. Ez rajta mind *Honnyában*, mind *Magyar-Országban* mög-történt. *Honvári Szerencsétlenségeinek* egynehánnyai ezek:

I-szer: Attyának első fiú-gyermeke lévén (a' régi Magyaroknak szokások szerint); ő-reá költött volna az Uradalomnak szálni. Ezt annak Öcscse maga részére foglalta-el, soha vissza-se-adta.

II-szor: A' *Holmi-Vezérnek* drága Kis-aszszonyát el-jegyzi-vala magának *Honvárban*. De (hogy osztán érette mög-indúltanak, és *Holmiba* értenek) azt a' nevezetes Szűzet nem csak meg halva; hanem már el-is-temetve lönni tapasztalták.

III-szor: Hogy édös attyátul *Etelka-várba* küldött: hogy ottan azokat el-intézze, melyeket (attyán kívül) el-nem-végezhetett-vólna valaki; alig szállott talpra el-készítettett gálája, a' *Fínomi* öbölben olly iszszonyú szélvész támadott: hogy a' partra csupán csak maga verdód-hetött-föl, a' többiek egy szálíg oda lötenek.

Ezeket szenvedte ő, *Honvárban*. A' miket pedig ez-után *magyar-országban* szenvedött; ezekrül majd osztán szollandunk. Ezek az othonos veszedelmek ingerlették őtet arra: hogy *Magyar-országba* jöjjön: mivel ezt a' bódog földet, bódogulására alkalmasabbnak lenni gondolta.

§. IV. *Új foglalatosságok.*

Ebben a' két esztendőben (hogy Országunkban lakozott) sokat beszéllet azokkal a' *Pannonnokkal*, kiket közöttök leg-tanúltabbaknak lönni gondolhatott. Mely tanulmányát soha mög-nem-bánta.

De többet tanúlt azoknak a' Görögöknek társaságjokban, kik *Budán* és *Pesten* (a' kereskődés végött) le-telepedtenek. Ezektül halotta: hogy a' Bujdosó Csillagoknak számok nincs úgy mög-határozva a' mostani Csillagodmányosoktül: hogy ennél többen teremve ne löhessenek.

A' Bányászokkal szólván; meg-tanulta tőlök az ércnek neveit, és tulajdonságait. Hallott már akkor-is valamit a' *Platináról*.

Sokszor öszve-jöven a' Lovászokkal; ki-fürkészte benne, a' lovaknak nem csak tulajdonság-jokat, avvagy pusztá hibájokat; hanem a' mög-gyógyításnak leg-szerencsésebb módgyát-is. A' Kuttyáktól fogván, minden baromnak tulajdonát, és hasznát értötte.

§. V.

Ország álladalma.

Mind belső szép erkölcsökkel, és tudományokkal, föl-ékesítve, mind külső-képpen a' kardolásokban, lándzsa-hajtásokban, és a' Lovaglásokban gyakorolva lévén; mi-tévő légyön ez-után, arról gondolkodott. Azt (ügyének elő mozdítására) leg-hasznosabbnak lenni ítélte: ha *Budán* meg-jelenik, és ott (a' Fejedelmi udvarban) valami szolgálatot föl-vövend.

Hogy a' következőket könnyebben mög-érthesse az olvasó; Magyar-országnak akkori álladalmát szükség-képpen elő-adnom költetik.

Taksonnak nevezték az ekkori Magyar fejedelmet² - *Zoltánnak* és *Hanzárnak* fiok volt, ugyan azért Unokája *Árpádnak*.³ Felesége Kún-aszszony.⁴ Fiai *Gejza* és *Őrkény*, amaz fiú, emez leány gyermek.⁵

Még *Zoltánnak* életében, két nevezetes csinokat cselekedöt *Takson I-ször*: Olasz-országban mög-verte *Berengárt*, reá parancsolván a' tíz véka *aranyat*.⁶ II-szor *hogy Gyula* és *Bulcsú* követekül küldettettek *Konstáncinápolba*; azt ő javallotta attyának, ahhol osztán *Körösztényekké* löttek, és *Gyula* ugyan állhatatosan.⁷

Édös attyának halála után,⁸ kezébe vévén a' Fejedelmi Pácát; mög-verte a' *Bojódrokat*.⁹ És (a' közöttök esztendőben) az *Akvitánokat*.¹⁰

² Ennek neve változó. Ő az Írnoknál *Tocsun*. Turocinál *Toxun*. Porfirogenitánál-Luitprandnál-Aventinnál néha *Taxus*, néha *Taxis*. Sigebertnél *Tapis*. Aloldusnál *Úr*, innét *Urzus*. Én *Takson* nevét fentartom: mert azt a' helyet-is, melyben múlatni szokott, és el-temettetett, még most-is *Taksonnak* mondgyák a' *Magyarok*; az oda hordott *Svábok* *Taksnak*. *Pesten* alól (a' *Duna'* mentében) harmad-fél óranyi járó föld, holott az új templomban Öreg-misést mondottam 1806-dikban, 22-dik *Juliusban*. - Oh gyönyörű látomány! Éppen nem csuda, ha ez a' köllemetes helyhez *Taksonnak*-is mög-teccött, mivel még most-is mind-nyájoknak, akik csak láthatyák, bizonyossan teccik. A' kastély ott volt, a' hol a' régi templom állott.

³ Anonym. Belae Notar. C. 57.

⁴ Idem ibidem.

⁵ Aloldus ad Annum 972.

⁶ Luitprand ad annos: 946-947.

⁷ Ez történt 948-dikban, Cedrenus' bizonyítássa szerent. Edit. Venetae. p. 498.

⁸ Meg-hölt *Zoltán* 949-dikben. El-temettetett maga Kastélyában *Zoltánban*, vagy (a' mostani írás szerént) *Zoltban*. Ez most egy hasonló-nevezetű Vármegyének feje; de *Pesttel* és *Pilissel* öszsze vagyon olvasztva. Alább vagyon *Taksonnál* a' *Duna'* mentében - *Zoltánnak* álladalmát így Festi le az *Írnok* (c. 53.) *Szipeske volt és fehér. Haja gyöngé, és Gesztenye színű. Közép magosságú. Vitéz nagy, Szíve erős, és győző. Honnyaihoz kegyes. Szép szavú. Uralkodásra termet, és vágó. Ezt, mind az Országnek Nagyai, mind a' Hadak' nagyai, nagyon szerették.*

Ezek-után (a' *Görögöket Bulcsúnak* okosságára bízván,¹¹ és *Szerémbe* le-telepítvén) maga *Ottó*-császár ellen ment.¹² Meg-verte a' *Franciákat*, és azokat (de csak akkor) a' *Magyar* emberségre meg-tanította.¹³

Augusta' várossánál szerencsétlenek lévén a' vitézködő *Magyarok*; nagy károkat vallottak. *Lehelt*, *Bulcsút*, és *Botondot* Itt' akasztották-föl a' *Németek*.¹⁴

Augustánál-el-veszet *Magyaroknak* héanoságjokat ki-pótolni kívánván *Takson*; Országjába hívta *Billát* (a' *Bolgároknak* Fejedelmöket).¹⁵ Néki ajándékozta *Pesti* Kastélyát.¹⁶

A' *Görögök* ellen-is szerencsétlen lévén a' Fejedelem:¹⁷ és így az Országot nagyon ki-pusztítani hagyván; ennek héanosságát ismét ki-pótolta. *Magyar*-országba hívtá a' *Biszzénokat* (vagy-is, némelyek szerint *Besszokat*), kiket (vezérjökkel egygyüt, kit *Tomiszobának* neveztek) a' *Tisza* mellett telepített-le.¹⁸

Ezeket a' *Besszokat* a' nyúghatatlan *Németek* ellen küldvén;¹⁹ maga a' *Trákokra* esött²⁰ - *Tessalonika* mellett három-száz *Magyar* öt-száz *Görögöt* fogott, kiket-is (az ellenségnek földgyén) *Magyar*-országba hozott.²¹

Konstancinápolban,²² és *Bulgáriában*²³ sok zsákmányokat nyervén; maga ellen föl-háborította a' *Bolgárokat*, kik-is segítséget kértek a' *Görögöktől*: hogy (velök egygyütt) a' *Magyarokra* üthessenek.

⁹ *Chronicum Hildense* C. 53.

¹⁰ *Flodoardus* ad-annum 951.

¹¹ *Timon* Imago antiq. Hung. 1. 3. c. 5.

¹² Ez történt 953-dikban. Lásd *Aloldust*.

¹³ Ez történt 954-dikben amint *Katona* írja erre az esztendőre.

¹⁴ Ez történt 955-dikben, a' mint *Kontrakt Hérmán* írja erre az esztendőre.

¹⁵ Ez történt 957-dikben, a'-mint *Katona* írja erre az esztendőre.

¹⁶ Ez a' *Pesti* Kastély-is olyan lehetett, mint a' *Taksonyi* és *Zolti*. Talán *Árpádnak* mulató épülettje volt. És (mivel, szebb helyen, újjat építetett magának *Takson*) ezt a' *Bólgár* vezérnek ajándékozta. Ekkor jöttek-bé *Magyar*-országunkba a' *Szerecsenek*, és az *Izmaeliták*.

¹⁷ Lásd *Katonát* 958-dikra.

¹⁸ Ezek a' *Biszzénok*, vagy *Besszok*, *Moldova*-és-*Oláh*-országokban laktanak, és a' *Pacinakoknak* nyilvános ivadéki voltanak. Mert: *Luitprand* így nevezi ezeket: *Picinakae*. Mások *Piceni*. Ebből ezek származtak: *Piseni*, *Biseni*, *Besseni*, *Bessi*. Mivel *Tomiszoba* *Bessarabiából* eredett; őket osztán *Bessaraboknak*-is nevezték. Erről az *Irnök* így szóll (c. 57); *Ebben az üdőben*, a' *Bisséni földről el-érközött egy vitéz*, ki vezéri szülőktől eredött. Neve *Tomiszoba*. Fiát *Úrkundnak* hívták. Ettől eredött a' *Tomaj Nemzetség*. Ezeknek lak-helyökké röndölte *Takson* *Remejnek tájjékát*, egész a' *Tiszáig*, ahhol most *Obad-rév* vagyon. Le-telepített *Mosonban*-is öleget.

¹⁹ Lásd *Katonát* 960-dikra.

²⁰ Lásd *Katonát* 961-dikre.

²¹ Ezeket írja *Luitprand*, ki a' történetet magoktól a' *Görögöktől* hallotta, midőn *Konstancinápolban* követséget viselt. Lásd *Muratorius* T. II. pag. 485.

²² Ez 963-dikban történt, a' mint ezt *Luitprand* vitatta *Muratorinál* ugyan-csak az előbb említett helyen.

²³ Ez 964-dikben történt, a' mint *Katona* mondgya erre az esztendőre.

De mög-vetötték őket a' *Görögök*. Ugyan ezen okból a' *Magyarokkal* össze-beszéllettek, és a' *Görögök* ellen tartottak.²⁴ Össze-csatolván magokat, a' *Trákok* ellen mentek.²⁵

Ugyan-csak ebben az esztendőben érkezött *Cserei* Magyar-országunkba: midőn a' *Trákokat* kaszabálta *Takson*.²⁶ A' következő esztendőt-is *Sepelben* töltötte:²⁷ mivel a' Fejedelmet itt'-hon lőnni nem tapasztalta.

A' Fejedelemnek haza-iparkodását a' közönségös hírekül hallván *Cserei*, annál inkább el-tökéltette magában: hogy annak udvarába mégyen, és föl-vőszí a' szolgálatot. De ő ebben meg-hátráltatott, mind azért: hogy *Takson* későre jött vissza; mind fő-képpen azért: mert a' Fejedelemnek hely-tartója sok izgágáknak oka vőlt, kirul mostanában szőllandok, mert ő-is e' történethez tartozik.

§. VI.

Zomborinak csinnya.

A'-még *Takson* az ellenségek ellen a' Kül-országokban dolgozott (mivel fia *Gejza* még fiatal vala); őtet maga hely-tartójának nevezni nem merte. Tartott feleségétől-is (ama' *Kún aszszontúl*): mivel még akkor az aszszonyok gyakorlatlanok vőltak az Ország kőrmányozásában.

Egy embőrére bizta tehát az Igazgatást; kit *Zombornak* neveztek. Ez a' Fejedelemnek leg-kedvesebb embere, és egyszer-'s-mind annak Tárnokja, vagy-is kincs-tartója vala. Nagyra vágyó lett, és az uralkodásba úgy bele-szeretett: hogy fiát (*Sólomot*) meg akarta *Őrkénnyel* (*Taksonnak* herceg-kis-aszszonyával) házásítani, és így *Gejzát* (*Magyar-országnak* örökösét) sajáttyából ki-tűnni.

Zombornak ezen paraszt gondolattya el-sülhetett vőlna; ha *Őrkény* (azon okos hercegi kis-aszszony) el-nem útálta vőlna annak a' vakmerő Tárnoknak fene vágyódását. Meg-vetette *Sólomot*-is, mint valami új-Nemesnek Fiát, és magátül örökre el-tiltotta.

Leányának ezen csinnyát édes Anyja-is szeretvén; hogy a' *Tárnok* annál inkább-is észre-vehesse fiának meg-vetéssét, elsőben őket a' Fejedelmi háztól el-tiltották; az-után: oda-hagyták *Budát*-is, és lakni *Taksonba* mentenek.

De ezt-is közellették *Budához*. Ugyan-azért (egy hólnapnak el-folyása után) *Partiskom* felé útaztak: hogy ott a' Fejedelemné meg-látogassa attyafiait.²⁸ *Buda* és *Partiskom* között, egy köllemetes erdőbe jutottanak, melyben *Őrkény* (a' hintórul le-szállván) sétálgatni kezdett.

Hogy ottan a' Farkast véletlenül mög-látta; el-síkjótván magát, édős annyához visszászaladott. Nem vőlt maga' képe orcáján. Fiatal pirosságát egészszen el-temette a' vén sárgaság.

Erre a' történetre el-ijedvén édős Any; leányát hintájába föl-segítötte. El-hagyván a' *Partiskomi* útát; visszáfőrdűlt *Taksonba*.

²⁴ Ezt 965-dik esztendőre függeszti *Cedrén*. Edit. *Venet* p. 506. *Parisiensis* vero p. 646.

²⁵ Ez 966-dik esztendőben történt. Lásd *Katonát* erre az esztendőre.

²⁶ A' *Trákokra*-való menést, és a' le-kaszabálást ugyan-csak azon-egy 966-dikra szabja *Katona*.

²⁷ El-műlt ekkor a' 966-dik, és 967-dik-is, következött a' 968-dik.

²⁸ Most már *Partiskumot* *Kecskemétnak* nevezik. Régi híres Lak-hely, mellyről már *Pomponius Méla*-is emléközik.

Ocsa előtt (leányának magához tértét észre-vévén a' Fejedelemné) midőn itt-is egy erdőre talált (mely a' *Túriános* földnek elejére tétetett) igen édesdedőn el-nevette magát. Az-után mög-kérdözte leányát: nem teccenék-é néki: hogy az erdőbe mennyen, és benne sétálgasson?

Erre a' kérdésre úgy föl-borzadozott *Őrkény*: hogy minden erdőtől irtózni láccattatnék. Azt-is gondolhatnák felölle: hogy soha többé a' leg-szebbikébe se menende.

Azt az előbbeni erdőt, melyben leányát mög-ijesztötte a' Farkas, *Őrkény*' erdejének hivatatta a' Fejedelemné. Annak örök emlékezetére máig-is fön-tartya nevét a' hál'adatos Közönség.

§. VII.

Elemír.

Zombori ugyan (az a' hűtelen *Helytartó*) nagyon boszszonkodott azért: hogy fiának *Őrkénnyel*-való öszve-házasulása meg-gátoltatott. De, hogy ennek fia kosarat kapott, annál inkább örvendezett a' *Visegrádi* Király *Elemír*, *Svendibaldnak* fia, Unokája ama' nevezetes *Svatoplugnak*.

Hogy *Őrként* (azt a' hasonlíthatatlan Herceg-kis-aszonyt) maga részszére hódithassa (mivel *Zombornak* a' Fejedelmi udvarban hathatosságát jól tudta), mint-ha fiának kosaráról semmit se tudott volna; ötlet arra kérte: hogy *Őrként* maga részére mög-kérje.

Nehéz vólt ugyan ennek a' vakmerő kérésnek végbe vitele: mivel *Elemír Taksonnak* jó-volttábúl uralkodott, ugyan-azért *Jobbágygya*-is vólt; mind-az-által: hogy a' *Tárnokot* annál inkább maga' részszére vegye: mög-ígérte néki *I-szer*: maga Jóságának felét. *II-szor* azt-is: hogy *Lépát* (kedves Testvér húgát) fiának *Sóloomnak* feleségül adgya.

§. VIII.

Egy vadászat.

Nagyon örvendőzött *Zombor*: hogy egy királyi házzal Sógorosságra léphet. Mög-jelentötte fiának: minő röndöléseket téve házassága felől. Föl-gyújtotta benne a' szövetségi lángot. Vele *Lépát* meg-kedveltette. A' Házasságot sok üdöre halasztani nem merte: mert a' sietséget leg-alkalmasabbnak lenni gondolta.

Talán el-találta volna *Sóloom* házassági céllyát; ha annak vásott életét füleibe nem vitték volna a' jóakarók. Tölle el-idegenedéssének másik oka az vala, hogy *Visegrádi* vadászatban mög-pillantotta *Csereit*, és noha még nem tudta: ki légyön: még-is (ebben az alkalmatosságban) mög-tapogatta szívét, és azt hozzája nem idegennek lenni tapasztalta.

Jelen vólt a' vadászatban *Elemír*, ki-is húgát magával ki-vitte: hogy *Sóloomnak* szeme elejébe tegye. Evvel igen keveset, de *Csereivel* igen sokat szóllott *Lépa*. Öszve-forrottak szíveik. A' következő házasságról senki se kételkedött.

Elemír-is (meg-másolván előbbi gondolatait), minek-utánna *Csereivel* fútólag beszélgetett valamit; *Húgának* kérésére, jóvá-hagya szeretetét.

E' vólt annak oka: hogy (a' vadászat után) magánál (*Visegrádon*) mög-tartotta *Csereit*. Itt ennek nemes születéssét, maga viseletét, és magyar-embörhöz-illő gondolatya' módgyát tellyességgel ki-vévén; mög-ígérte néki *húgát*, és a' házasságot nem sok üdöre szabta.

§. IX.
Veszedelem.

Nem meszsze volt immár az a' bódog üdő, melyben ezen két össze-forrott lelkeknek össze-kerülniök kellett. Ez minek-előtte mög-essék; *Marosba* édösgetté *Lépa Csereit*, mely helység *Visegrádnak* által-ellenére fekszik a' *Duna* mentében, és *Elemírnek* múlató Kastélyával dúcseködött.

Midőn itten igen édösdedőn sétálgatnak egy-mással, és következő bódogságokról szívesen beszélgetnek, íme egy erdei sűrűből hat lovagokat ki-ugrani szemlélnék, és egyenesen feléjük tartani. Körül karólván *Csereit*, így szóllamlá-meg.

LÉPA: Jaj kedves *Csereim*! Ezök engömet el-ragadnak tőled.

CSEREI: Kik lehetnének azok a' vak-merők?

LÉPA: Ó bizonyára *Sóloom*, *Zomborinak* magzattya.

CSEREI: Hadd-el tehát a' körül karolást: mert különben nem dolgozhatok kardommal. Rajta a' gyalázatosan.

LÉPA: Én-is veled dolgozom a' ragadozó ellen. Ha más-kép' nem; de ki-körmölöm szemeit.

CSEREI: Hadd-el édösöm. Gyöngé vagy.

LÉPA: Veled élők-halok. Magamtúl el-nem-ereszthetlek.

A' még ezek így szóllottanak egy-mással; azomban a' Lovagoktól körül vétettek. *Lépa* nem annyira gondolván maga veszedelmével, mint *Csereinek* bizonyos halálával; ennek hátához fordítván maga' hátát, neki szögezte magát *Sóloomnak*, és ötöt azon gyalázatos töttéjért lepirongatta: hogy ötöt el-kévánná attúl ragadni, kit tellyes szívéből szeret; és magával el-vinni, kit soha (élete' napjaiban) nem szerethetett.

Lépának ezen szavaira meg-mérgelödvén *Sóloom*; le-ugord a' lovárúl, és a' leánt *Csereinek* oldala mellől el-ragadta, a' nélkül: hogy ötöt *Cserei* (a' többi farkasokkal lévén csatája) védelmezhetne volna: kapdosott ugyan *Lépa Sóloomnak* szemeihez, egy-nehányszor pofon-is vagdalta ötöt, de hatalmasabb lévén az ifiú, kezeit meg-ragadta, és lovára vetette. Maga-is föl-ugorván a' lóra; *Pest* felé iparkodott: hogy onnant *Budára* mennyen édös atyáához.

§. X.
Meg-szabadulás.

Hová ügyeköztek? hová nem? elég az ahhoz, hogy midőn ezek a' Lovagók *Pest* felé vágtattak; elejükbe állottak (a' *Sepeli* Lovagók közül) huszon-négyen, kik *Lépának* esedező jajgatásait hallván, körül-vötték ezeket a' hat Farkasokat, és őket magoknak mög-adássokra kényszerítették.

Elsőben ugyan nem akarták mög-adni magokat, erejükbe bizván. De minek-utánna ezek azzal fenyegették amazokat: hogy, ha azt a' királyi ivadékot által-nem-engedik; egy lábíg oda-fognának lönni; mög-ijedvén ettől a' fenyegetéstől *Sóloom*; nekik a' leánt oda-engedte.

Vele egyenesen *Visegrádra* által-akarának evezni; de *Lépa* (*Csereinek* élete felől szorgalmatoskodván) igen forróan kérte ama' jó-tévő *Sepelieket*: hogy (vele együtt) ama' *Berek* felé térjenek, a' hol kedvessének kezei közül ki-ragadtatott. Él-é? avagy mög-holt? mög-kévánná szemlélni.

Hogy a' *Berek* mellé érkeztek; *Csereit* a' földön el-terülve, orcáját vérrel el-futva, és nem lehelve látták. Jaj (úgy jajgata *Lépa*) oda van! Lögyek oda én-is. Ezzel le-rogyott, és *Csereinek* oldala mellé le-esett.

Erre a' zuhanásra föl-ébredött *Cserei*. Borzadozva látta a' *Leánt*, midőn leg-nagyobb ájúlássában fötrengött. Jobban mög-ijedött, midőn föl-gyámolítván fejét, annak orcáját véresnek lenni tapasztalta. Az ütközetben vötte-é a' sebet? vagy le-rogyttában kapta a' karcolást? ki-nem-tanúlhatta. Addig sürgött körülötte, és forgott: még föl-ébresztötte kegyessét, és mind az övét, mind magának orcáját mögmosván, kegyesen tekintettek egy-másra.

§. XI.

Cserei Maroson.

Lépa semmi baját nem látván *Csereinek*; ki-mondhatatlan-képpen örvendőzött. Buzgóan kérte *Sepelieket*: hogy (*Sóloznak* embörtelenségét jól tudván) ne engedgyék azt, hogy ismét el-fogattassanak; hanem *Marosra* késérjék-el őket.

Hogy a' Kastélyba értek; Bal-szemét nagyon fájlalta *Cserei*: melyre *Lépa* el-iszonyodott. Föl-emelvén szeme' pilláját; látta belől: hogy az egész fehér hártya lángoló vörösségbe borúlt, kívül pedig (bal-szemének tövén) egy nyilnak nyomát szemlélte, melynek veszedelmes következtetéseit-is látni láccatott. Erre ő ismét el-lankadott, de semmit se szóllott.

Hogy *Csereit* el-ne ijessze; előtte a' sebek csekélségét vította. Az-után hamar-föl-gyógyulásának, okául azt-is elő-hozta: hogy, a' házi orvosságokon kívül, semmivel se köllene élnie. Ugyan-azért: javallotta néki: hogy a' Kastélyban maradjon. Híre nélkül, a' levegőre se menyen.

Elő-hívatta a' *Marosi* aszszonyokat, és közülök ki-válogatta azokat, kik a' házi eszközökhöz jól tudtak. Meg-parancsolta nekik: hogy a' szem-fájósnak olyan gondgyát visellyék, mint magának köllene, ha szem-fájós lenne. Leg-okossabban enyhítenék pedig a' bimbónak tüzet: ne-hogy a' pillát örökre el-takarják.

Ezt nagy szorgalommal el-végezván *Lépa*; által-tétette magát a' *Dunán*, és *Visegrádra* ment édös Bátyához *Elemírhöz*. Forróan el-beszéllötte *Sóloznak* tetteit, úton-álló kegyetlenségét, és a' ragadománt.

Ezekben nem sokat mulatván; *Csereinek* szerencsétlenségét hosszassan el-beszéllötte. Szeme hogy dundorodik ki-felé. Ennek okai *Sóloznak* cinkossai lönnének, kik ellene nyilaikkal dolgoztak. Kérte osztán *Elemírt*: hogy az orvosért alkalmatosságot küldgyön *Budára*: ne-hogy *Csereinek* szeme a' halasztással jobban ki-dundorodgyék. Ezt *Elemír* szívesen mög-cselekedte: mert *Csereinek* hűgával-való öszve-párosodássát alig várhatta.

Azomban *Lépa* (minden-napi imádságában) *Csereinek* mög-gyógyulássát Istenének ajánlván; szünetlen sírt magányosságában. Csak azért esedezött az Egek előtt: hogy ha bár nem más okra nézve-is, csak éppen azért gyógyicscsák-mög *Csereinek* szemét: hogy még egyszer mög-láthassa az a' jó Ifiú ezeket a' sűrű könyveket, melyek ő miatta-'s-érötte *Visegrádi* magányosságában hullanak.

§. XII.
Az Orvos.

El-érkezett *Budáról Visegrádra* az Orvos, pedig ló-halálába. *Német*-országból származott, de *Pannoniában* neveltetött. Tudománya a' tudatlannak csupa zavarék; de harcsaszája írtóztató. Ökör-nyelvét füstre löhetött volna aggatni. Ha két szája lenne, mellette mind mög-süketültek volna a' hallgató emberek.

Ezt *Lépa* (könyv-húllatásai között) keservesen kérte: hogy *Csereinek* oly gondgyát viselni méltóztatnék, mint-ha az a' szerencsétlenség magán történt volna. A'-mi fáradtságának, és tudományának jutalmát illeti; arról ne kételkedgyék. Azon kívül, a' mit *Elemirtől* várhat; várhat maga személyétül-is minden bizonnyal.

Ezzel a' nagy jutalommal föl-ébredvén az Orvos hamar által-tétette-magát a' *Dunán*, és a' *Marosi* Kastélyba érkezött. Hogy a' szemnek borékját föl-öldotta, és a' dagadásokat meglátta; *Csereit* ugyan jó reménnyel bízatta; de (tölle ki-menvén) keservesen le-hordotta a' gyógyító aszszonyokat: miért avatnák magokat az Orvosi mesterségbe? miért gyógyítanak azt a' szemet, mely soha mög-nem gyógyúlhatna?

§. XIII.
Orvosi ítélet.

Hogy *Marosról* az Orvos *Visegrádba* viszsza-tért; mindnyájan nagy várakozásban voltak, mit mondana a' Szem-fájós felől? Hogy az Udvarba bé-ment, elejébe szaladott, és ezeket mon-dotta

LÉPA: Hozott Isten jó barát!

ORVOS: Fogadgy' Isten szép virág.

LÉPA: Ha Teremtő mindeneket helyesen el-intézett ezen a' Velágon; leg-fő-képpen akkor mutatta-ki valóságos hatalmát: midőn a' jó-hírt-hozó Orvosnak szájában a' nyelvet teremtette. Úgy-é Barát: jó hírt hozol a' leg-jobb barát felől?

ORVOS: Nem ártana ha jobbat hozhatnék.

LÉPA: Hallgass, ha jóval elő-állani nem tucc.

ORVOS: Hallgatok.

LÉPA: Talán azért kívánsz előre el-ijeszteni: hogy a' jó hírt annál kedvesebben fogadgyam?

ORVOS: Ha a' Seb *Csereinek* jobbik szemén volna; azt én bizonyosan mög-gyógyíthattam volna. A' Bal-szemnek mög-gyógyítassát a' leg-bőlcsebb Orvosok (a' micsodások a' régiek) a' lehetetlenek közé számlállyák.

LÉPA: Oh hígygyem-é ezt Istenöm!

ORVOS: Adassék neköm itt *Visegrádon* egy szoba. Abban én a' Bal-szemnek mög-gyógyíthatatlansága felől egy egész könyvet írok. Ha azt egészen el-végezöm; Hercegi kis-aszszonyságod' elejébe terítem, és akkor fogják mög-tudni: minő nagy *Averroes* lakik Buda várossában.

§. XIV.
Változás.

Három nap alatt mind az Orvos el-végezte a' könyvet, mind *Csereinek* szeme mög-gyógyult. És ugyan (a' mi *Csereit* illeti) egy vén aszszonynak keze alatt lévén, annyira tapasztalta szemének jobbúlását: hogy elsőben a' dagadás szerencsésen el-múlt, a' ki-dundorodás bé-horpadtt, a' tüzesség le-forrott.

Csupán csak egy karcolás maradt szeme' pilláján, mely ötet nem hogy el-rútította volna; hanem inkább még kellemetösebbnek rajzolta.

Valamint-hogy ennek-előtte nagyon szánakodtak szerencsétlenségén; úgy örvendöttek mostan szeme' velágának vissza-téréssén.

De maga *Cserei*-is csupán azért láccatatott örülni; hogy (noha gyöngék lönnének ekkoráig szeme' eszközei) mög-fogná még-is azokkal látni *Lépa* ' szemének elevenségeit.

Alig várhatta: hogy *Visegrádra* möhessön. De a' ki-mönetelt erőssen mög-tíltotta néki az orvosló vén-aszszony, azt az okot állítván: hogy most (szeme' hártyájának gyöngesége miatt) igen veszedelmes lenne az a' levegő, mely a' *Duna* ' vizének szín-födelén lebegne.

Kérdezte osztán a' beteges: meddég köllenék a' jó levegőre várakoznia? Leg-alább (felele a' vén Orvos) két hétig.

Ezt hallván *Cserei*; azt a' két hetet egész örökké-valóságnak lönni gondolta. Mind-az'-által: szeme' gyúlladásának mög-újjúlásátul tartván; nem mert *Visegrádra* mönni. - Hogy ezt a' két-heti unalmas üdőt mög-kurtithassa; *Lépának* el-hozattatását szükségesnek lönni gondolta.

Egygyet tehát (szolgái közül) *Visegrádra* küldött, azt üzenvén *Lépának*: hogy szeme immár nem fájna. De mivel még (két-hét alatt) a' levegőre ki-nem-jöhetne; Kegyessének ösmertt szívességét kérné: hogy magát *Marosi* Kastélyába meg-alázná magához: hogy (nyájas beszédgyei között) az unalmas órák kurtábbra szabadtatnának.

§. XV.
Hitetlenség.

Midőn *Csereinek* Inassa a' *Duna* ' vizén által-evezett; mög-támadta a' Szélvész, és csak kevésben múlt-el: hogy egészen el-nem-vesztette. Ezt ő Urának valami szerencsétlenségével össze szerkesztette.

Hogy ismét a' Királyi várba, föl-mönt; ott nem ögyebet látott a' vigadozásoknál. Tele volt a' Palota vigadozó fiatalokkal. Tele a' drága Hegedű-szóval és Tánccal. Csak ugyan elő-szóllított *Csereinek* Inassa egygyet a' Palotának embörei közül, és ennek a' szokatlan vigasságnak okát tőlle kérdezte.

De mivel ettől a' szolgátul semmi bizonyost nem várhatott; arra kérte ötet: hogy követségét *Lépának* mög-jelentené: hogy valamit vele különösen szólhasson.

Hallya a' Teremtett állat: midőn *Csereinek* Inassa (*Lépával* beszélvén) követségét tisztességesen el-végezte; azt felelte hamarjában *Lépa*: hogy ő (egy bizonyos orvosi könyvnek el-olvasása által) meg-lönné abban győződve: hogy a' Bal-szem soha mög-nem-gyógyúlhatna. Maga pedig egy szemére vak-Urat maga mellett nem szenvedhetne. E' lött légyön annak oka: hogy *Sóloommal* öszve-házasodott. Keressen Ura más leánt. Elegen motoznának *Sepelben*.

§. XVI.
Csereinek insége.

A' vissza-tért Inast a' szállásra kényszeríteni hamarjában nem löhetött. Azt gondolá *Cserei*: hogy *Lépa* (bújjában) mög-betegödött, és talán mög-is-halt. Mert mi mást gondolhatott volna felőlle szegény *Cserei*? A' sok kényszerítés után csak ugyan ki-vallotta az Inas: mit üzent-viszsa a' tökéletlen tót leány.

Nem mondhatni azt *Cserei* felől: hogy (ezt a' nem vártt üzenetöt hallván) igen nagyon mög-szomorodott volna. Régen néki szoktatta szívét az ilyeneknek el-tűrésökre. Ösmerte ő az emböröket. Jól tudta a' Fehér-személyeknek ide-és-amoda hajlássokat, és velök-született állhatatlanságjokat. Jól tudta magának azon szerencsétlenségét: hogy, fő-képpen a' házasságnak dolgában el-nem-sültek gondolatai.

Szomorúan ment mind-az'-által vissza *Marosbúl Kevébe*. Úttyában ezt a' gondolatott forgatta: Talán (úgy-mond:) mind-a'-*Visegrádi*, mind-a'-*Honvári* házasság azért nem hajthatott végre: mert a' *Mátkák* nagy Neműek vóltanak? Ki tudgya: ha szerencsés nem löszök-é: ha egy köz-nemességű leánkára akadok.

A' *Kevi* szüzeket szemeire vévén; egygyet közülök mög-kedvelleni láccatott. *Malibának* nevezték. Eredetére nézve, Nemes. Takarékosága szép, és köllemetes. Annya Özvegy, de (leányának nevelésére nézve) szorgalmatos. Soha őtet magátul el-nem eresztötte. A' közön-ségös házi munkákra (a' sütésre, főzésre, fonyásra, varrásra) vagy maga tanította, vagy mások által serényen tanította.

El-gondolván azt-is: hogy talán mind-a'-*Honvári*, mind-a'-*Visegrádi* házasság arra-az-okra-nézve-is mög-gátoltathatott: mert (az el-jegyzés után) sokáig követközött a' házassági szer-tartás, ugyan-azért: amannak halála, emennek állhatatlansága mög-hátrálhatta az özsze esküdtetést; ezzel a' *Malibával* sokáig jegybe-járni nem kívánt.

Annyának engedölmébül hamarjában le-gyűrüzte a' leánt, és harmad' nap múlva el-vette. Maga mellé vette annak annyát-is: hogy Menyecskének erkölcseseit most-is igazgassa: és, ha a' jótul el-találna állani; az anyai intések által viszsza-igazítassék. Oly bódogúl éltek két holnapig egy-mással: hogy maga *Cserei* a' szerencsétlenségektul nem félhetett immár.

MÁSODIK RÉSZ.

Házi Zenebonák.

§. I.
Malibának tapasztalása.

Magát *Maliba* oly tisztességes nagy embörnek (a' micsodás *Cserei* vala) házas-társaságában lönni látván; mostani álladalmát mög-nem-cserélte volna az *Imai* Fejedelemmel. Kedve szerént dúzskálkodott mindenben. A' *Honváriak* úntig-elegendő jövedelmet küldvén *Csereinek*; elege vólt Feleségének-is, kit valami unalmas munkára soha nem kényszeríthetött. Ahhová kívánkozott oda ment. Vagy ura késerte őtet, vagy annya. Ha ezeknek foglalata-tosságaik vóltanak: egy szolgálót vive magával, és vele az erdőket járta, mert a' le-húllott leveleknek tapodásukban, és azoknak zörgéssökben ki-mondhatatlan örömét tapasztalta. Ezt lehetett ártatlansága' jelének mondani.

Egyszer egy leányzót maga mellé vévén (a' *Dunának Budai* marttya felé) ottan sétálgatott: a' hol a' *Dunának* egy szakadékja ki-szökött, mely-is egy patakzatra terjedett.

E' mellett a' patak mellett egy fiatal aszszonyra talált *Maliba*, kinek haja fürttyei el-tépve, szállai vállán el-szóródva vóltak. Mögkérdetvén: minő baja lönne? mért sanyargatná magát? e' feleletet adá: hogy nem régiben vesztette-el leg-kedvesebb Urát. E' patak mellé temették-el legyön őtet: hogy reá ne akadhasson. Hogy reája akadott; esküvék az élő Istenre: hogy mind-addég tetemeitől el-nem-fogna távozni, még e' patak, sírja mellett, folyik.

Az *Özvegynek* ezen cselekedetét mögvitte *Csereinek Maliba*, és kárhoztatta annak az aszszonnak esztelenségét, ki Urát (hóltta után-is) éppen a' lehetetlenségik kedvelleni láccatott. Mert: hogy az a' Patak (noha csekély vizét alig mozdíthatná) valaha a' sírtól el-távozhassék, azt *Maliba* számár-kévánságnak lenni tartotta.

Kedves hitessének ezen okoskodását hallván *Cserei*; mög-dícsérte ugyan *Malibának* helyes ítéletét. Mind-az-által: azt mondotta azon özvegy felől: hogy (mivel hóltta után-is sajnállaná férjét, és annak tetemeit böcsületben tartaná) a' velág előtt azt mutatná-mög azzal: hogy igazi feleség vólt, és Urát különösen szerette.

§. II. *Új tapasztalás.*

Kedves Urának előbbi okoskodásával mög-elégedvén *Maliba*; annak a' szerencsétlen özvegynek mostani álladalmát nagyon sajnállotta. Föl-is-tötte magában: ha-hogy egyszer véle össze-találkozik; bú-gondgyait enyhíteni fogná, le-is-verné őtet haszontalan föl-tételeiről.

Hogy ezen jó szívűségét mennél-előbb ki-nyilatkoztathassa az *Özvegy*-aszszonnak (mivel őtet többé szemeire nem vette, azt gondolhatta felölle: hogy a' Sír-halomnál búsúlna), egy-hét után ismét el-méne oda szolgálójával, és (észre vévén az *Özvegyet*) miben foglalatoskodnék? mire möhetött előbbi bú-bánattyaival? ki fürkészni akarta.

Magát egy odvas-fa mellé vévén; mérges tekintettel látta, mire jutott az *Özvegy*. Ásót-kapát forgatván és változtatván kezeivel; egy iszonatos nagy ároknak ki-ürítéséhez fogott, és már ekkor bele eresztette azt a' patakot, mely Urának sírja mellett folydogált.

Erre fel-lobbanván; tüzesen le-hordotta az *Özvegyet*: hogy (mind Uráról, mind fogadásáról mög-feletközvé, avvagy talán fogadássát mög-bánván) Urának sír-halma mellől a' Patakot el-távoztatni akarta, tudni-illik: hogy esküvéssétől föl-szabadíttassék, és mennél előbb férjhez mehessen.

Égtek még ezek a' lángok mög-pirosodott orcáján; midőn *Csereihez* viszsza-tért, és annák a' gyalázatos *Özvegy* aszszonnak embertelen csinnyát elő-beszéllette.

§. III. *Próba-kő.*

Éppen akkor (midőn amazokat hevesen beszéllette *Maliba*) bé-toppana hozzájuk *Telekes*, *Csereinek* régi kedves barátja, és *Budán* (a' Fejedelmi udvarban) nagy hivatalú Asztalnok.

Ez azt az egész történetet velősen mög-értvén, és ez-után *Malibának* az *Özvegy*-ellen-való átkozódásait, hűségtelensége ellen pattogatásait szem-fülével hallván és látván; el-hitette magával: hogy *Csereinek* böldogsága az egek' Tornáccaig föl-emelte magát; nem-is félhetne immár azoktól a' szerencsétlenségektől, melyek őtet ez-előtt iszonyúképpen sanyargathatták.

Azt gondolta *Telekes*: hogy *Csereinek* házatúl el-se-möhet immár. Víg napokat töltöttek egy-mással. Hova-tovább mulattanak egygyütt; *Malibának* maga viseletét annál inkább kedvelniök löhetött. Ha maga dolgát végezte; menten Urához ment, és ötet éles leleménnyel föl-ébresztette. Így cselekedött ő minden Isten-adta nap, melyért-is *Telekestől* nagyon tiszteltetett.

Egy hét múlva eszébe jutott *Malibának*: hogy (még leány-korában) mög-ígérte egy leány pajtársának a' látogatást: ha a' mennyegzőben szerencsés találna lönni. Erre ezt az időt leg-alkalmasabbnak találta *I-szer*: azért: mert magának héanosságát valamennyire ki-pótolhatná *Telekesnek* jelen-létte. *II-szor*: Annya-is javallotta ezt a' kis el-távozatot: hogy *Csereinek* szívébe annál-inkább föl-indicsa a' hozzá-való hajlást. *III-szor*: a' napoknak mostani elevenségök mög-kénálni láccattattak ötet a' ki-szellőzésre.

Meg-gyözte ezen okaival *Csereit*. Mellette fogott *Telekes*-is. Ugyan-azért a' fiatal aszszony (egy leánzónák, és édes anyjának késéretével) szívesen és szerencsésen el-eresztetött, de azon államány alatt: hogy Barátnéjánál három napnál tovább ne mulasson: mert csak addég fogná magánál mög-tartani *Telekest*. Ennek vissza-tértte után, *Malibája* nélkül lönni, el-tűrhetetlen volna.

Mög-ígérte ezt *Maliba*, sött azt-is mondotta: hogy azt a' parancsolt három napot se fogná barátnéjával el-tölteni. Hogy kedves Urát mennél előbb mög-lássa, mennél-előbb vissza-fogna-térni.

§. IV. *Próba-tétel.*

Hitessének el-menetele után; felölle igen édösdedön beszéllettek az itt'-hon maradtak. Egész napot töltöttek dícséreteiben.

Telekesnek mind-az-által jutott valami eszében, mellyel *Malibának* *Csereihez*-való igaz szeretetét mög-akarta próbálni, és úgy osztán felölle állhatatos ítéletet tenni. Mög-jelentette ezt *Csereinek*; és ez (ha próbálásának módgyát-is elő-adná neki) magát reá állandónak mondotta. A' röndölés e' vala:

Igen alattomban egy koporsót csináltatott *Telekes*, és bé-tétette azt ama' *Kevi* templomba, melynek régisége a' *Magyarok'* bé-jövetelöknek elejével vetekedik. Két nap alatt a' koporsó el-készült, és olly pompásnak láccatott: hogy *Csereinek* Nemességéhez illhetett.

Hogy *Malibának* harmadik napra röndöltetett haza-jövele el-érközött; minden-felé el-igazította *Telekes* a' vígyázó öröket; mög-parancsolván nekik: hogy (*Malibának* Hintáját mög-látván) tüstént mög-jelencsék közelgetéssének szempillantássát.

Ezek az Örök (uzsonna felé:) mög-jelenvén *Kevébe*; *I-szer* *Telekes* arra kérte *Csereit*: hogy a' Templomba menyen, és ott bészarakozva maradjon. *I-szor*: Ha osztán az öreg ajtónak föl-nyitassa' zörgéssét hallaná; tüstént a' koporsóba menne, és (ott magát holtnak színelvén) el-nyújtózva nyúgodnék.

Föl-hozatta osztán az étkeket. Egy részszt a' Palotába, melyben a' hivatalosokat le-is ültette, kik mind-nyájan fél-gyázban ebédöltenek. Más részszt egy különös szobába, de csak két személyre, és így várva-várta a' *Menyecskét*.

§. V.
Telekesnek csinnya.

Hogy *Maliba* haza érkezött (*Telekesnek* röndölése szerént), éppen abba a' szobába vitetett, melyben az asztal két személyre vala készítve, és már ottan *Telekes* az étel evéshez-is fogott. Bé-toppanván hozzája, így kezdé

MALIBA: Jó kíváncsot Asztalnok!

TELEKES: Fogadgy' Isten szép Aszszony. Ide mellém, és ögyünk.

MALIBA: Mi dolog az: hogy Te magad vagy itten?

TELEKES: A' Gond-viselés magával úgy hozta.

MALIBA: Hát az én kedves *Csereim* hol vagyon?

TELEKES: A' hol a' többinek lőnni kölletik.

MALIBA: Talán amazokkal öszik, kiknek zsibajjokat a' mellék Palotában hallom.

TELEKES: Anná az Isten: hogy velők öhetne!

MALIBA: Mit? velők öhetne? Hol vagyon tehát?

TELEKES: A' Templomban vagyon.

MALIBA: Csudálatos dolog. Mi-képpen?

TELEKES: Mög-halva, és a' koporsóban fekve.

MALIBA: És te azt néköm (minek előtte el-készítettél) hideg vérrel el-mondani merted.

TELEKES: Miért nem?

MALIBA: Nem féltél-é attúl: hogy vagy a' guta mög-üt; vagy egyszeribe le-rogyom?

TELEKES: Ezek közül egygyik se illik erős szívedhez. Tudtam, ki előtt mondom a' történetet.

MALIBA: Oh de hogy tudod!

TELEKES: Éj-fél tájban a' kólika felől panaszolkodott. Szóllította *Malibát*. Én ugrottam hozzája. Nyakon karolt engömet: mert talán a' gondolattal vala: hogy Hitessével beszéll. Végtére: csak ezeket mondotta: Isten hozzád kedves *Malibám*. Ezt el-végezván, oda lött.

MALIBA: Jaj oda lött tehát! én pedig itt' élök! Én-nékem ötet mög-kölletik látnom: mert: hogy ő oda lött, azt magammal el-nem-hitethetöm. Ha pedig oda lött; mellette kölletik ki-sírnom magamat, és vele egygyütt mög-halnom. Meg most könyveim nem húllanak: mert azok csak az apró gyötrelmeknek szüleménnyeik. Itt'-itt' belől a' harc. Emelkedik mellyem föl-felé. Itt'-itt' vannak az iszonyatos kénok.

§. VI.
Telekes' fortéllya.

Észre vévén *Telekes*; hogy *Maliba* erővel mög-akarná Urának koporsóját látni; azt cselekenni nem engedte néki, azt vitatván előtte: hogy (a' régi *Magyaroknak* szokások szerént) esttig szoknék a' *Torlás* tartani;²⁹ estte után a' *Tor*.

Ezeket nagy bánattjai között hallván *Maliba*; el-kezdette a' szörnyű jajgatásokat. Könyveinek ársai el-futották mellyét; melyek között el-tökéllötte a' halált; akár az e' mostani gyötrelmeitől származzék, akár magát alattomban a' *Dunába* öllye; vagy (ha e' kettőt mög-előznék a' vígyázó embörök) abba a' templomba menvén, és Ura koporsója mellet sírván; mög-gyilkollya szívét. Most ő magát Urának háló szobájába bé-rekesztette, és ott, ágyára dülvén, egész éjjel sirt.

Azomban: mind a' *Torlásnak*, mind a' *Tornak* vége szakadván (melyeket látni se kívána *Maliba*); a' vendégek ugyan haza takarodtak; de *Telekes* egyenesen *Csereihez* ment, és elő beszéllette néki: hogy *Maliba* böcsületesen ki-állotta a' próbát, Urát ki-mondhatatlan-képpen sajnállaná. Mög-tanítván ismét: mi-tévvő légyön hónap: alattomosan haza ment.

§. VII.
Új próba.

Más nap virradóra *Malibához* méne *Telekes*. Őtet Ura' ágyába ruhástúl le-fekve, és aluva látta. Azt gondolván felőlle: hogy (egész éjjel a' bú-gondokkal küszködven) hajnal előtt szendörödött-el; hogy egészen ki-alhassa magát; föl-nem-ébresztötte.

Hogy osztán tellyességgel ki-aludta magát; egy-két vál-vonyogatás után, szobájából ki-jöve, és *Telekeshez* méne. Sokat beszélgettek egymással. Észre-vette *Telekes*: hogy az aszszony nem sír immár annyit, a'-mennyt tegnap. Észre vevődött az-is: hogy *Telekessel* éppen oly örömet mulatná magát, mint ennek előtte *Csereivel* szokta.

Az ebéd fölött; igen vígan vala *Maliba*; kit hogy annál-inkább meg-foghasson, és partyára vonhasson, így kezdötte

TELEKES: Tudod-é szép aszszony: mi okra nézött *Cserei*: midőn magyar-országba iparkodott?

MALIBA: Még erről nem szóllott.

TELEKES: Azért jött ide: hogy annak üdejében ki-jelencse eredetét a' Fejedelem előtt: ki légyön. Az-után: hogy *Sepel* szigetét tölle mög-kérje, mivel Ősének jószágá.

MALIBA: Halála után mi reményem benne?

TELEKES: Vagyon még-is valami. Halála előtt kezömbe adta a' Tanú leveleket, mög-is parancsolta: hogy *Taksonhoz* mennek, és vissza-vegyem a' Szigetet. Felét neköm, felét neköd ajándékozta.

²⁹ Midőn a' régi üdőkben egy nevezetes magyar mög-halálozott; annak *torlani* és *torolni* szoktak, az az *Torna*-nevezetű játékot indítani. A' kit ebben a' Játékban mög-öltek; azt a' mög-hóltt' szolgájának lönni gondolták. Ezt a' Játékot *Torneúmának* nevezi az *Írnok*.

§. VIII.
Újjabb próba.

Telekesnek ezen utolsó szava volt az, a' mi *Malibát* egészen el-árulta. Mert arra hevesen azt felelte: minek (úgy mond) a' *Felezés*. A' házasságban egy *Fél* a' Férj, másik az Aszszony. Azt-is mondgyák: hogy a' Házasságban Férj-fi az Aszszonnyal egy Test. Egy lőhet tehát a' *Sepeli* Jóság-is. Nem úgy van édös *Telekes*?

El-értötte *Telekes*: mi légyön *Malibának* bögyében; hogy (tudni-illik) szeretete mög-változott, és *Csereit* egészen el-felejtötte légyön. Hogy inkább ki-csalhassa szívét, hirtelen kolikájárul panaszolkodott. Noszsza *Maliba* (föl-rugván a' széket) ki-fürkészi ládáinak minden szegleteit: hogy valami házi Orvosságra találjon. Erre TELEKES: Köszönöm (úgy mond) szívességödet kedves *Maliba*! Nem használnak neköm a' házi Orvosságok.

MALIBA: Vólt-é máskor rajtad ez a' nyavala?

TELEKES: Vólt-igen-is.

MALIBA: Hogy gyógyítottad ki magadat?

TELEKES: Vólt *Budán* egy emböröm: ki hasonlóképpen a' Kólikába sokat szenvedett. Ez magán semmit se, de rajtam sokat segített. Ha lábát hasamra tötötte, a' kólika mög-szünt.

MALIBA: Ez mégse oly csudálatos, mint *Takson*-Fejedelemnek *Budai* Orvossa, ki a' Bal-szemet mög-gyógyítani nem tudgya, de a' kólikát meleg vízzel gyógyittya, az-az: a' fürdőbe öli.- Oh! hol kaphassak én most olyan embört, ki valaha a' kólikában szenvedett? ha ennek lába mög-érhetné gyomrodat; egészen mög-gyógyúlnál.

TELEKES: Egészen mög-gyógyúlnék igen-is.

MALIBA: Hát *Csereinek* kólikája nem volt-é?

TELEKES: Vólt-igen-is. De minő haszon benne? Az én gyomrom (ha hozzája mögyök) mög-illetetheti ugyan az ő lábát; de ez nem használ; hanem, ha ő ide jönne, és lábát gyomromra vetné, az használna neköm.

MALIBA: Hát ha *Csereinek* lábát el-vágom, és ide hozom hozzád? először azt kérdöm: általmöhet-é *Attilához Árpadoz* a' másik velágon?

TELEKES: Már ő eddég ott-is van. Nem köll arra láb, hogy özsze-kellyenek.

MALIBA: Azt kérdöm másadszor: Fog-é *Csereinek* lába használni neköd: ha ide hozattatik? és gyomrodra tétetik?

TELEKES: Fog bizonyosan használni, és ime mennyünk a' templomba. Az orvosságnak ott vöhettyük nagy hasznát.

Ezeket így el-végezván; egy kést vett kezébe *Maliba*, és *Telekessel* a' Templom felé mög-indúlt. Feleségének közel-léttét (*Telekesnek* jel-adássaibúl) mög-értvén *Cserei*; hirtelen bele vetette magát a' koporsóba, és testtyén a' szem-fődelet egészen el-terítötte.

Hogy *Maliba* lábaihoz érkezött, és azokrúl a' szem-fődelet föl-vetötte; hirtelen föl-ugordott a' Halott; és *Malibának* kezeit a' késsel egygyütt mög-fogván, néki így szóllott.

Hallod-é aszszony: ne gyalázd ennek-utánna azt a' fiatal *Özvegy* aszszont, ki a' Patakot fiatal Urának sír-halma mellől el-akarta-vinni: mert ez a' történet (hogy lábaimat el-akartad vágni) hasonló a' Pataknak el-térítéséhez.

HARMADIK RÉSZ.

Esze mélysége.

§. I.

El-tökéllés.

Éppen ezen üdő tájban érkezött *Takson Budára* azon hadgya után, melyet *Niceforus-Görög* Császárral viselt.³⁰ Annyival a' hadban szerencsétlen volt: hogy embőreiből sokat el-fogtanak a' *Görögök*, de szerencsés abban: hogy a' Császár (az el-fogott *Magyar* katonáknak vitézség-jöket, és szép termettyöket szemlélvén) azokból negyvent Test-örjeinek röndölt.³¹

A' Fejedelemnek mostani haza-jötte után, nem akarta magát mindgyárt ösmeretessé tönni *Cserei*. Várta az alkalmatosságot, mely gyakorta az ést-is fölül haladgya.

El-gondolván azt: hogy két jegybe-járása után) a' házasságban se löhetött bóldog: mert a' *Magyaroknak* köz-mondássok szerént) annak első hólnapja öröm volt; a' másodika ürm; szinte szent esküvéssel föl-fogadta magában: hogy soha többé a' házasságról nem gondolkozik.

El-nem-üzte ugyan *Malibát* maga' házatúl; de vele többé nem társalkodott; hanem ötet egészszen annyának gond-viselésére hagyta. Sajnálotta ez, leányának ostobaságát, és talán *Cserei* ellen hűtelenségét-is; de őket soha többé-öszsze-nem békéltette.

Hogy e' magános lakásában valami böcsületes foglalatossági lögyenek; magát egészen 'a' természetnek vizsgálására adta. Ennél ő gyönyörködtetőbb tudománt nem vélhetött. Ezt látta ő olyan tűkörnek, melyben magokat mög-láthattyák az embörök; olyan könyvnek, melyben olyan oktatásokat tapasztalhatnak, melyek nélkül senki se mondhattya magát tanúltnak.

§. II.

Okoskodássai.

Tele-telvén e'-féle gondolatokkal, futni kezdötte az emböri társaságot. Fő-képpen a' Fehér népet nem eresztötte többé magához. Ott hagyván *Kevi* lakását; egy Fa-sátort oda építtetött, ahol (*Soroksárnak* által-ellenében) azoknak a' sívány homokoknak porai fénylenek.

Itt' ő nem abban törte szorgalmatos fejét: hány akó víz folyik-le egy nap alatt a' *Dunán*? se abban: minő távozattyok lönnének a' mennyei fényeknek? melyik a' Bujdosó Csillagok között leg-nagyobb? Abba se törte fejét: hogy löhessön az ökör-nyálból elsőben fonalat, azután selyem-vászon készíteni?

Inkább a' hasznosabbakról gondolkodott. A' fákat vizsgálván; észre vette azt: hogy melyek leg-hamarébb nőnek, azok leg-hamarébb el-vesznek. Ezt ő az Országoknak állapottyokra alkalmaztatta. Jól mög-jegyezte, mikor leveleznek a' fák? mikor bimbóznak? mikor virágzanak? mikor hoznak gyümölcsöt?

Arra-is ki-terjesztette eszét: hogy löhetne a' sívánt haszon vöhetővé tönni? el-is találta két módgyát: I-*szer*: vagy sárga agyaggal azt mög-hordani. II-*szor*: vagy beléjek, Nyár-szil-

³⁰ Katona ad Annum 967.

³¹ Katona ad Annum 968.

Tölgy-nyír-füz-fákat építeni. Tudta a' kutya tejet ki-irtani, és a' tarackos földet termékennyé tenni.

Jól ki-vőtte az állatoknak tulajdonságjaikat. Főképpen a' Lovakat, és azon ebeket vizsgálta, melyek a' vadászatra alkalmasak. A' sebes *Agarakat*, a' szagódó *Vislákat*, a csaholó *Koppókat*, a' Nyúlank *Borzokat* kiváltképpen szerette. El-nem-mönt előtte egy félénk *Nyúl*, egy ordító *Farkas*, egy ravasz *Róka*, melyet (ha a' nyilat reá-eresztötte) el-nem-ejtett volna.

A' mi több, azon fák között, melyeket (maga kezeivel) a' síványba ültetett; mög-találta annak sűrűjében a' sárga-kender vagy fekete Rigókat; a' sárgás Szalonkákat-is.

§. III. *Két történetek.*

AZ ELSŐ. Midőn egyszer a' *Dunának* martján (*Soroksárnak* által-ellenében) sétált; hirtelen szemeibe akadott egy szolga, kinek ruhájára nézvén; a' gondolattal vala felölle: hogy vagy a' *Fejedelelemnének*, vagy a' *Fejedelmi Kis-aszszonnak* Inassa.

A' többi Inasok hol erre, hol amarra futkosván; ide-tova jártak vizsgáló szemeikkel. Úgy teccött: mint-ha el-veszött drága jószágot keresnének; és (mivel reá nem akadhatnának) félelmökben szinte mög-bódúlnának. *Csereihez* közelebb jövéen; hozzá így szóllott az

INAS: Isten jó nap' Uracs!

CSEREI: Fogadgy' Isten Legéncs.

INAS: Nem láttál-é erre egy Ebet?

CSEREI: Vislának lönni kölletött.

INAS: Annak igen-is. A' Fejedelm'-kis-aszszonnak leg-kedvesebb ebe. Hogy *Budárúl* ide eveztek *Sepelbe*; alig ugrott-ki a' martra, tüstént el-szaladott, és erre láccatott tartani.

CSEREI: Az eb kicsin.

INAS: Igazán mondod.

CSEREI: Nyöstény-is, fias is.

INAS: Azt-is el-találtad.

CSEREI: Egy lábára *sánta*.

INAS: *Sánta* igen is.

CSEREI: Fülei hoszszak.

INAS: Úgy vagyon. Tudom immár: hogy láttad. Hol vagyon? Ezt nekünk viszsza-kölletik vezetnünk.

CSEREI: Én az ebet soha szemeimmel nem láttam. Azt se tudom: vagyon-é a' Fejedelem kis-aszszonnak Vislája.

Ezeket hallván az Inasok; el nem-tökélhették magokban: higgyenek é *Csereinek*? vagy ne? Inkább a' gondolattal vóltak felölle: hogy azon Ifiú embör (maga is jó vadász lévén) mög-szerette a' vislát; és magánál tartya minden bizonnyal. Mivel a' kutjának minden környül-állásait oly igazán ki mondtta; hogy leg alább ne látta volna, azt lehetetlenségnek lenni gondolták.

A' MÁSADIK: Hogy ez a' nap el-múlt; a' kis erdő felé ismét ki-ment reggel *Cserei*, a'-hol a' Fenyves madarakat lüvöldözni szokta. Lovagokat látott maga felé nyargalni. Hogy hozzá érkeztek, így szóllott egy

LOVÁSZ: Isten jó nap Leventa!

CSEREI: Fogadgy Isten Bajnok.

LOVÁSZ: Láttál-é erre egy Paripát?

CSEREI: Ejnye be jó vágató!

LOVÁSZ: Egy buta Lovásznak kezeibe adtam: hogy *Sepelbül* vezetékül vigye *Keve* felé. Elszakasztotta a' fő-kötőt; és erre a' tájra nyargalt.

CSEREI: Löhet tizen-öt markos.

LOVÁSZ: Se több se kevesebb.

CSEREI: Be szép kis körmei vannak.

LOVÁSZ: Azok ám.

CSEREI: Farka' hosszasága három-könyöknyi.

LOVÁSZ: Annyi igen-is.

CSEREI: Patkója hat-próbás ezüst.

LOVÁSZ: Láttad minden bizonynyal.

CSEREI: Soha életömben nem láttam. Azt se tudom: van-é a' *Fejedelemnek* ezüst-patkós lova.

Nem tudta a' *Lovász*: mit cselekedgyék ezzel az embörrel. Csudállya-é mély tudományát? avvagy inkább boszonzodjék reája, hogy a' Fejedelmi Jóságokat magánál mög-tartani mérészli.

§. IV.

Kérdőre vonások.

Mind az *Inas*, mind a' *Lovász* össze beszéllettek *Cserei* ellen. El-tökéllötték magokban: hogy se a' *Vislát*, se a' *Paripát* abba nem hagygyák; hanem a' Törvény elejébe viszik, úgy-mint olyas dolgokat, melyek azért járnak föbe: hogy e' tolvajság a' *Fejedelemnek* Jóságát illeti.

Föl-möntek tehát a' Vádok *Budára*, és *Csereinek* tötteit a' *Tanáts* elejébe hozták. Ezek a' tolvajság felől semmit se kételkedvén; alattomban *Sepelbe* küldötték a' Poroszlókat; kik *Csereit* éj-félkor mög-nyomták, és kötözve *Budára* hozták a' *Csonka-toronyba*.

Előbbi szerentsétlenségeibül ki se tisztúlhatván egészszen; ímé új veszedelembé esett; nem tudván mi oka löhetne e' gyalázatos el-fogattatásának.

Reggel a' *Csonka-tornyot* látván; bé-ment abba nagy szívvel, magával hordozván ártatlanságának bizonyosságát. Minek utánna le-zárattatott; ezeket mondotta magánosságában:

Itt vagyok tehát le-téve: mint egy gonosz-tévő. Oh nem gyalázatom ez neköm; hanem inkább gyönyörűségöm; mert a' mely toronyba le-zárattatott *Etele*, és mely helyet mög-szentölt jelenléttével; engöm-is ide méltoztatott az égi röndölés. Mind az'-által reméllöm: hogy valamint

Etelét ki-szabadította nyilvános ártatlansága;³² úgy engömet se fog itten hagyni bizonyos igazságom.

Le-ült osztán arra a' kő-darabra, melyhez láncának vége szegeztetett. Semmit se törődött Pörének szerencsés vége felől: noha a' *Bírák* igen mög-mérgelődtek ellene: hogy a' Fejedelmi Jóságokat (melyeket mint-egy el-lopott) magánál nyakasan mög tartani merné. Le-fekütt osztán, és egész éjjel mozdulatlanul nyugodott.

§. V.
Első kérdés.

Más napra kelvén az üdő; kérdőre vonták a' Rabot. A' Tanács elejébe hozattatott, ahhol-is nagy bátorsággal mög-állott. Kire a' kérdések bízattanak, így szállította-mög *Csereit*

TELEKES: Mi Neved Atyafi?

CSEREI: Engöm' *Csereinek* hívnak.

TELEKES: Atyádat kinek nevezik?

CSEREI: *Tökölinek*.

TELEKES: Hová való vagy?

CSEREI: *Honvárba*.

TELEKES: Születésöd' helye?

CSEREI: *Kapor-várossa*.

TELEKES: Eleid közül kik a' Nevezetesei?

CSEREI: Nagy-anyám *Márna*, *Sepel*-Lovásznoknak leánya, és *Lebéknek* hitesse.³³

TELEKES: Mire jöttél *Magyar*-országba?

CSEREI: Hogy a' *Magyar* Fejedelemtől viszsza-könyöröggessem *Sepel-szigetet*, az én Ősömnek (*Sepelnek*, *Árpád*' Lovásznokjának) valóságos Jóságát. Ott'-hon Őcsém a' *Honvári* birodalmat el-vette kezeimből. Én a' *Magyarokkal* itt' élni, és halni akarok.

TELEKES: Ez (Atyafi) mind-eddig igen helyesen vagy. Csudálkozom rajtad: hogy (Fejedelmi születésű lévén) magadat a' csalfaságra adtad.

CSEREI: Soha sem adtam Uram!

TELEKES: Tudod-é miért fogadtattál-el a' *Budai* Bíráktól?

CSEREI: Nem tudom. De örömet tinnám.

³² Etelka II. könyv. I. Szakasz. III. Rész

³³ Jólánka I. Könyv. III. Szakasz. I. Rész.

§. VI.
Első Felelet.

TELEKES: Vétkeidet tudnod szükséges; minek-előtte mög-itéltettedél.

CSEREI: Hallyuk tehát az első.

TELEKES: Hogy most a' Fejedelmi *Kis-asszonnak* vislájárul ne szóllyak (másként ez-is elég nagy hiba: hogy azt magadnál mög-tartoztatni merted), abban igen nagyott vétöttél; és fejeddel jádzottál: midőn a' *Fejedelemnek* Paripáját (melyet bizonyosan láttál) magadnál mög-tartóztattad. Talán nem tudtad: hogy a' Paripa-lopás főben-járó dolog *Magyar-országban*?

CSEREI: Van-é? nincs-é? ezüst-patkós Paripája *Sepelen* a' *Fejedelemnek*; azt én (*Honvári* Embörségömre mondom) soha nem tudtam. Annál-inkább nem láttam a' Paripát.

TELEKES: Hiszen a' *Lovász* azt mondotta előttünk: hogy te annak a' Paripának tulajdonságait úgy számláltad elő: mintha szemeiddel láttad, kezeiddel tapogattad volna.

CSEREI: Minő tulajdonságok azok?

TELEKES: I-szer: Jó vágató. II-szor: Tizen-öt markos. III-szor: Kis-körmű. IV-szer: Három könyöknyi farkú. V-szer: Hat próbás ezüst patkója.

CSEREI: Igen-is: mind ezeket mondtam, de nem a' lónak szemléléséből; hanem nyomainak szorgalmatos mög-visgálássából.

TELEKES: Hogy-hogy Atyafi?

CSEREI: Azokból ki-vőhettem mindeneket. Íme I-szer: láttam a' Síványban: hogy mind meszsze, mind egyenlő távozatra estek nyomai; ezért jó vágatónak mondhattam. II-szor: Tizen-öt markos löhetőt: mert (midőn a' Fák alatt el-ment; tizen-öt-maroknyi magosságra verte-le a' fárul, a' leveleken-mög-állapodott porokat. III-szor: Kis-körmének nyomait a' Síványban láttam. IV-szer: Három könyöknyi farkát azért gondoltam: mert az út (hat könyöknyi lévén) farkának végét mind ezen a' részen, mind amazon szemléltem. V-szer: Hogy patkós volt, a' nyomokon láttam. Patkója' ezüstét abból a' kis *Lidiai* próba-köbül vöttem-ki, mely a' homok között lappangott. Erre a' Paripa rá-hágott, és rajta hatta az ezüstnek próbáját.

Ezeket hallván a' *Bírák*, egy-másnak szemek közé néztek. El-is hitették magokkal: hogy a' lovat nem látta, ugyan azért keze között sincsen. Nem akarták mind-az'-által ötet ártatlannak ítélni; hanem most ugyan a' *Csonka-toronyba* viszsza-vitették; hogy holnap az ismétti kérdőre vögyék.

§. VII.
Második Kérdés.

Telekesnek minden kérdéseiből ki-teccött: hogy *Csereit* (jó baráttya lévén) inkább mög-szabadítani, mint el-kárhozatni kívánta. Noha ő annak ártatlanságát jól tudta; örvendőzött még-is: hogy a' kérdések magára bizattattak: mert löhetött volna oly hajszá-l-hasogató embör, ki ártatlanságát mög-piszkolhatta volna.

Ártatlanságárul csak nem bizonyosak lévén a' *Bírák*; mög-parancsolták a' *Tömlöc-tartónak*: hogy *Csereinek* egy tisztességs szobát rëndöllyön, és ötet ne valamint egy rabot, hanem, mint valami nagy vendéget, úgy tarcsa.

Hogy a' második nap el-érközött; tanakodtak azon-is: ha kérdőre vögyék-é a' Vislának környülménnye miatt. Azt sokan abba hagyni akarták; de javallotta *Telekes*: hogy jó baráttját minden gyanúbúl ki-menthesse a' *Fejedelem* előtt. Őszsze-gyültek tehát a' *Bírák*; és (*Csereinek* elő-hozattatása után) hozzája így szóllott

TELEKES: Te ugyan atyafi (gyökös nemességöd szerént) igaz útra hoztál a' Paripa végött. De a' Fejedelmi *Herczeg-kis-aszszonnak* kedves vislájárúl mit szóllasz?

CSEREI: Az igaznál ögyebet szóllhatok-é vallyon?

TELEKES: Láttad-é a' Vislát?

CSEREI: Azt se tudom: vólt-é valaha a' *Herczeg-kis-aszszonnak* vislája.

TELEKES: Ez talán még a' Paripánál csudálatosabb dolog.

CSEREI: Mi-képpen?

TELEKES: Hiszen errül-is úgy beszéllettél az *Inassal*, úgy elő-attad minden álladalmát: mint-ha szemeiddel láttad, kezeiddel tapogattad volna. Ez hogy-hogy eshetött-mög?

CSEREI: El-is felejtöttem immár. - Miket szóllottam azon visla felől?

TELEKES: Azt mondottad, I-szer: hogy *Visla*. II-szor: hogy *kicsin*. III-szor: hogy *apró kölkei* vannak. IV-szer: hogy fülei *hoszszak*. V-szer: hogy egy lábára *Sánta*. Mind ezeket annak tunni, ki a' kutyát nem látta, lehetetlenség.

§. VIII. *Második Felelet.*

CSEREI: Ezeket én a' Kutyárúl mondhattam, ha soha nem láttam-is. Mindeneket nyomairúl ítéltam.

TELEKES: Mi-képpen?

CSEREI: Mivel nyomai egyenesek vóltak, nem kerengősök, azt se *Koppónak*, se *Agárnak*, lenni nem véltem; hanem *Vislának*. Kicsinségét II-szor: nyomainak sűrűségébúl vöttem-ki. III-szor: hogy apró kölkei lögyenek azt a' síványon tapasztaltam, melynek színén Csöcseinek bimbói vonattattak. IV-szer: hogy fülei *hoszszak* vóltanak; abból gyanítottam: mert (láb nyomai előtt) azok' le-függössöknek nyomát a' homokon tapasztaltam. V-szer: Egy lábának sántítássát abbúl vöttem-ki: hogy első jobb lábának nyoma nem vala olyan mély, mint a' többi háromé.

TELEKES: Hallya az ítélet! ezen embör nem Tolvaj. Sött (okosságára nézve) tiszteletes embör.

BÍRÁK: Mü se élünk ellene a' kárhoztatással. Intyük mind-az'-által a' Rabot: hogy magára vígyázzon; és másszor gyanútúl-is tarcson.

A' *Bíráknak* ezen szavok után, bé-jelentették magokat az *Inas*, és *Taksonnak Lovászsza*; azt hozván hírül: hogy mind a' *Visla*, mind a' *Paripa* elő-kerültek, helyükön-is lönnének.

§. IX.
Új Baj.

Megölték ezen üdő-tájban *Nicefort* (a' *Konstancinápoli Görög Császárt*), és helyette *Zimiska Jánost* tették Uralkodónak.³⁴ Ebben a' zavaros vízben örömet halászott volna *Takson*; de (azon erőtlenségei miatt, melyeket néki a' húzomosi hadakozások okoztak) magára nem vállalhatta a' hadat; hanem egygyet értvén a' *Roszszo*kkal, és a' *Pacinákokkal*, Táborát egy vezérre bízta *Svatoslav* ellen.

Sajnálotta *Cserei*: hogy még a' *Budai* udvarban nem annyira ösméretes. Öröme

Igen köz ruhába lévén föl-öltözve; *Budára* azért ügyeközött *Sepelbül*: hogy már egyszer a' Fejedelmet mög-lássa, és (ha löhetségös lönne) magát udvari szolgálatra ajánlya.

Éppen a' *Csonka-torony*nál utazott, midőn onnét egy cégéres rab ki-szökött, és temérdek lánc

Ez arrúl mög-émléközvé, mennyit ártott néki csak a' nyom-látás-is; a' Poroszlóknak egygyet se szóllott. Ötet ismét a' *Csonka-torony*ba vitték volna, úgy-mint Ór-gazdát; ha az előbbi íté

NEGYEDIK RÉSZ.

Csereinek új Veszedelmei.

§. I.
Okoskodás.

A' jeles szerencsétlenségeken szerencsésen által-esvén *Cserei*; el-tökéllötte magában: hogy ez-után (minden más foglalatosságoktól mög-vonván magát) abba a' *Bölcsesség*be gyakorol

Hogy magát az emberi társaságtól inkább el-szakaszsa; oda hagyta *Kevét*, és *Tökölbe* jött lakni, mely *Kastélyt* (*Zoltánnak* engedelméből) *Gyula*fi építtetett, *Tököl*nek (*Cserei*' atyának) örök emlékezetére. Ennek a' *Kastély*nek birtokába, *Telekes* segítette; *Csereit* (ennek története

De itt se élhetett ő oly magánosságában, hogy a' tanúlt emböröktől (maga-is tanúlt lévén) mög-ne-látogattatott volna. Bé-vetődtek hozzá az *Aszszonyok*-is, a' *Szűzek*-is, kik házassági társaságát nagy

³⁴ Katona ad Annum 969.

De csak hamar tapasztalta azt-is: hogy a' Tudóskákkal-való társalkodás igen veszedelmes légyön: mivel kiki oly nyakasan-mög-marad föl-vött ítéleteiben: hogy a' vetekedés után, nagy gyűlölség származnék.

Csereinek egy vacsorája után (melyben a' *Pannóniai* Tudóskák jól föl-hörpentöttek a' *Budai* borbúl) nagy vetekedés támadott. A' *Féniksz* madárrúl kezdődött a' szó. Ketten vóltak, kik felőlle azt állították: hogy annak húsát úgy mög-löhetne önni, valamint a' *Galambét*. Hárman vóltak, kik azt vítatták: hogy tisztátalanabb lenne a' *Varjú'*, *Golya'*, vagy a' *Bagoly'* húsánál.

Éj-félig tartott a' vetekedés. *Cserei* egygyet se szóllott közbe, magában jó ízűen nevetvén az elme-futtatásokat. Hogy tőlle a' Feleletet kérték; azt mondotta előttök: Ha van *Féniksz*; hússát mög ne-ögyétök; ha nincsen; mög-nem-öhetitök. Ezzel amazok mög-elégődve lönni láccattak; és haza takarodtak. *Cserei*-is le-feküdt.

§. II. *Első Baj.*

Egy azok közül a' Tudós *Pannonok* közül, kik a' *Féniksz madárnak* valóságát *Cserei* előtt éj-fél-tájban vittatták: nagyon mög-nehesztelt *Csereire*: hogy azt a' könyvet olvasni nem méltoztatott, melyet ő (már három esztendő előtt) írásban ki-adott a' *Féniksznek* valósága felől. Boszszonkodott-is azon: hogy a' *Féniksznek* léttérül kételkednék *Cserei*.

Másnap röggel *Pannoniájába* vissza-térvén a' Tudós; bé-vádolta *Csereit* a' *Fő-kenéznél*³⁵ ki-is hivataljában olly kemény embör vólt: hogy, kik (az ima' dolgában) vele egygyet nem értettek; azokat mög-égettette. A' *Féniksznek* léttérül kételkedni hallván *Csereit*; ötet-is a' rakás tűzre emelgette vólna, ha hatalma alá csavaríthatta vólna.

Hogy ötet mög-kericscse; annak roszt ítéleteit *Takson* eleibe vitte; szabadságot-is kért tőlle: hogy ötet (a' törvény szerént) mög-büntethesse. Az ilyenekre nem sokat hajtván a' *Fejedelem*; el-eresztötte a' *Fő-kenézt*, azt mondván néki: hogy azt tönne, a' mit leg-jobbnak lenni gondolna.

§. II. *Ki-menekedés.*

Jó baráttjának veszedelmét bizonyosnak vélvén *Telekes* (ki a' *Fejedelemnek* szavait maga' füleivel hallotta) leg-is leg-elsőben a' *Fő-Kenézt* akarta le-csöndösíteni. Hozzája-ment tehát igen alattomosan; és előtte esküvéssel-is pöcsétölte azt: hogy *Cserei* oly tisztátalannak tartya a' *Féniksz*-madarat, valamint a' tekenős-békát.

FŐ-KENÉZ: Mért kételkedik tehát annak léte felől?

TELEKES: Ezt felőlle mondhattya-é valaki?

FŐ-KENÉZ: Maga mondotta ezen szavaival: Ha *Féniksz* nincsen, mög-nem-öhetitök.

TELEKES: Valamint én-is mondhatom: ha bárány hústok van, ögyétök mög; ha nincsen, mög-nem-öhetitök. Mondhatod-é ezért: hogy a' báránynak léttérül kételkedöm.

³⁵ *Fő-kenéz* annyit tött a' *Pannonoknál*: mint *Fő-pap*. *Kenéz* szóbúl lött: *Knez*, *Knaz*, *Kynaz*.

FŐ-KENÉZ: Ezek mind csupa fogások.

TELEKES: Ezen fölül: tart ő Tavaiban Tekenős-békákat; de azokat (*magyar* léttére) mög-nem-öszí.

FŐ-KENÉZ: Hát osztán?

TELEKES: A' *Féniksznek* mög-nem-övésse se jelentheti tehát azt: hogy annak léttérül kételkedgyék valaki.

FŐ-KENÉZ: De *Csereinek* kételkedéssérül a' tudósított engömet, ki vele ötte a' vacsorát.

TELEKES: Az, a' *Tudós* tsak kételkedőnek mondhatta *Csereit* (azt-is hazugúl); én pedig azon *Áruló* felől azt mondhatom: hogy éppen Istentelen: mert (az Ímának le-allyasítássára) azt taníttya a' Cudar: hogy a' Vak-úndoknak szeme van, ugyan-azért nem tisztátalan mög-is-löhet-önni.

FŐ-KENÉZ: Jól vagyon tehát, *Cserei* a' tüzet azért érdemelheti-mög: mivel a' *Féniksz*-madárnak léttérül kételkönni láccatott. A' Vádoló penig azért: mert a' Vak-úndokról nem igazat szóllott.

Ennek a' *Fő-kenéznek* mög-átolkodott szívét ily-képpen tapasztalván *Telekes*; *Csereihez* ment; és néki (ha a' *Dunán* által megy, és *Pannoniába* csavarog) meg-jelentette a' bizonyos veszedelmet. Mög-jelentette a' *Fő-kenéznek* leselkedéseit. Hogy magát azoktól ójja, barátságosan mög-intötte.

Ezeket hallván *Cserei*; a' *Fő-kenéznek* vak-buzgósága ellen nagyon boszszonkodott. Észrevötte azt: hogy azon-féle *Tudós* embörökkel élni, kik az Ímában a' bolondságig buzgók, leg-veszedelmesebb társalkodás légyön; ezekről éppenséggel le-mondott, és így életének módgyát mög-változtatta.

§. III. Váltóztatás.

El-hagyván a' Bölcselködést-is (mely ötet a' veszedelembé nem csak egyszer vitte) a' barátságos vendégeskedésekre hajlandónak mutogatta magát. Jól ki-ösmervén a' *Sepelieknek* komor kedveket; a' *Budai* fő-nemesek után vágyódott. Eleget vött közülök tisztességs társaságába.

Minden nap sokan által-jöttek hozzája mind a' nemes Ifiak, mind a' Kis-aszszonyok; kiknek társaságjokat igen kedvessé tőtte *Telekes*, ki (ha a' Fejedelmi udvartúl mög-meneködhött) vígasságos üdejét *Csereinél* töltötte.

Ebéd után mindenkor valami játékokat indított. Vagy *peréztek* a' fiatalabb leányok, vagy pediglen *Bögrést* jádzottak. Némelyek a' *Bujkálósdihoz* fogtak. Csüdöt hántak a' Legénycsek, vagy karikát kergettek. Ezek *Leventásdit* jádzottak, amazok *birakoztak*. Sokan *lapdázta*; sokan *tornáztak*, és más e' féléket tőttek.

Oh emböri gyarlóságnak állhatatossága! Ki hihette volna: hogy (*Csereinek* illy nagy bódogsága lévén a' tisztességes társalkodásban) ebben-is kárát vallaná, és olly irigység támadna tisztességes személlye ellen: melly ötet szinte élete utóllýáig üldözte.

Csak ugyan igaz marad az: hogy ha egyszer a' szalonnát mög-kezdik, fogytaig reá járnak a' kések, és a'-kinn egyszer ki-fog a' szerencsétlenség; az-után se hagygya békével. *Csereinek* élete tellyes viszontagságokból állott.

§. IV.
Egy írigység.

A' Tököli Kastélynak által-ellenében lakott olyas egy embör, kinek eredete *Szarmáciából* volt; de (mivel ennek-előtte sokat kereszkodott *Magyar-országban*) *mög-magyarosodott*. Nevét a' *Magyarok* (természetes szokássára nézve) *Darázsnak* mondták; mert minden érött gyümölcsöt mög-dongott. Búja élete mellett, oly írigy-is volt: hogy az egész velágot maga akarta el-nyelni.

Ily csúfos embör lévén, feleségre nehezen kaphatott. Mög-csált mög-is egy *Alpári* leánt, ki (noha magát *Zalán-vezér*' ivadékjának lönni mondotta) *Darázsnak* gazdagságát tudván, hozzá mőnt.

Ennek a' leg-nemesebb aszszonnak társaságában élván *Darázs*, nagyon el-bízta magát. Ha ki személlye ellen leg-kevesebbet vétött; azt (ha löhetött) lába' kapcájává tötte. Ha vele nem bírhatott, alattomban gúnyolta.

Leg-inkább azon töprenködött: hogy (oly gazdag embör lévén, és, felesége végett, a' társaságot óhajtván) imádó társakat nem szörözhetött magának. Ha ki egyszer-kétszer mög-látta, vagy mög-látogatta őtet; fön-héjjázó szavait nem szenvedhette, örökre-is el-hagyta.

Azoknak a' Szekereknek zörgéssök, melyek *Csereinek* kastéllya előtt hallattak; *Darázsnak* szívében szinte annyi dárdák láccattattak lönni. *Csereinek* különös dicséreteit hallván, azokat maga' gyalázattainak lönni gondolta. Oly vak-merő vőlt: hogy *Csereinek* kastélyában (úgy-mint hívatlan vendég) gyakorta mög-jelenvén, az asztalhoz ült, de oly furdaló módra viselte ott magát: hogy sokan az asztaltól föl-keltek, és el-takarodtak.

Egyszer egy nemes aszszont híva *Darázs* vacsorára magához. Mög-ígérte az el-jövetelt; de minek utánna mög-hallotta: hogy *Csereinek*-is sok hivatalossai lönnének; el-hagyta *Darázst*, és a' kastélyban vacsorált.

Mög-esőtt egyszer az-is: hogy mind *Darázs*, mind *Cserei* egygyütt sétáltanak *Budán*. Egy Fejedelmi Tanácsnok elejökbe került, ki *Csereivel* eleget, *Darázssal* pedig semmit se beszéllött. Ezek löhettek a' leg-nagyobb írigységnek okai, noha magában csekélyek, és nem arra valóak vőltak.

§. V.
Írigy folyadék.

Csereinek kastéllya mellett (a' mint a' *Dunának Budai* marttya felé terjedött-el a' sik, egy gyönyörű kertet építettek a' Kertész mesterek. Ott sétálgatott *Cserei*. Vele vőltak két jó baráttyai, egygyik feleségestül, a' másik leányostül.

Az *Augusztai* verekedésrül beszéllöttek e'-koron³⁶ melyben *Bulcsú-Lehel-és-Botond* (három Magyar Vezérnök) a' *Németektől* föl-akasztattak. Errül a' történetrül egy-nehány jó verseket íra *Cserei*, de (mivel magát dicsértetni éppen nem akarta azokkal), azokat készületleneknek lönni mondotta, el-se-akarta ezek előtt olvasni.

³⁶ Katona ad Annum 955.

De hogy el-olvassa (mivel virganc eszét jól ösmerték emezek) ugyan-csak reá-vöhettk. Teccött a' gondolat, és nagyon kérték a' *Szerzőt*: hogy azt a' *Budaiakkal* közöllye. Azon vóltak ezzel: hogy a' Fejedelmi udvarba bé-hasson, és *Takson* előtt böcsületett vallyon. Ezzel akarták ötet a' Fejedelmi udvarba vinni, és ott ötet mög-erősíteni.

De ezt a' kérést éppenséggel bé-nem-akarta tellyesíteni *Cserei*. Hogy pedig esedezéseikkel ki ne facsarhassák tőlle, egy kevés üdöre Vendégeit el-hagyá; félre ment (tudni-illik) egy bokor mellé, holott a' Verseket kettő-szakasztotta, és a' bokorba vetötte.

Hogy osztán Vendégjeihez vissza-jött, noha ezek ismét azon vóltanak: hogy a' verseket a' le-írásra engedgye; de azt ő már lehetetlennek lönni mondotta: mivel hatalmában nem vólnának immár. Ezzel *Cserei*, és a' Vendégek a' Kastélyba föl-möntek.

§. VI. *Darázsnak csinnya.*

Midőn ezek a' kertben igen barátságosan sétáltak; azomban *Darázs* (minden alkalmatosságra ügyelvén, melyben *Csereinek* árthatna), a' kerteleten kívül, szünet nélkül vígyázott. Mög-sajdítván a' Papirosnak ketté-szakasztássát (és abban valami nyomos dolgot lappangani gondolván) minek-utánna amazok a' Kastélyba föl-möntek, hirtelen oda-szaladott, és (mivel már ekkor a' Szürkület-is közel vólt) a' Papirosnak csak egy darabját látta, melyel osztán haza mönt.

Csak alig várhatta: hogy az írást el-olvashassa. Gyertyát gyújtatván: hogy azt hozzája vitte; ezeket olvasta a' Papiroson le-írva:

Átkozhattya *Lehel*
Takson Fejedelmet
Hogy érötte veszött
Ne adgyon kegyelmet.

Mi köllött több ennél *Darázsnak*? Azt gondolván ezekről a' Vers-darabokrúl: hogy azoknak tökéletes értelmök légyön; a' Papirosnak másik szakadékjárúl nem-is álmodozott. Még ma akart föl-szalanni véle *Budára*; de ügyeközetét az éji zápor mög-akadályoztatta.

§. VII. *Árúlkodás.*

Hogy az üdő hajnallott; egyenesen föl-mönt *Budára*; és a' Fejedelemlhöz bé eresztetvén; el-beszéllötte a' *Tököli* kertben történt dolgokat. Kezeibe adta a' Papirost; melyet (mivel maga a' *Fejedelem* el-olvasni nem tudott), oda adta leányának *Örkénnek*, ki éppen akkor jöve-bé: hogy édös Attyának jó röggelt mondgyon.

Hogy a' Papirosnak foglalmánnyát el-olvasta *Örkény*; a' *Fejedelem* (azon-kivül-is hirtelen, és kemény embör lévén) tüstént *Tökölbe* küldötte Ör-katonáinak kettejét. El-fogadtatta mind *Csereit*, mind ama' négy Vendégjeit, és őket nem *Budára*, hanem *Sepel*-nevű Városkába vitette, a' szigetnek elejére nem messze Szent-Gellérnek högyétül. Maga is nem sokára le-mönt mind Feleségével, mind leányával *Örkénnyel*, mind fiával *Gejzával*.

Midőn *Darázsnak* háza előtt vitettenek a' rabok; ki tekintött nagy örömmel az ablakon, és *Cserei* felé ezeket kiáltotta: Oh te szegény teremts! minek avatod te magadat a' Verselőknek számokba? Füz-fa Verseid igen csúfosok, és talán fejeddel-is jádzanak.

Soha se gondolkodott arról *Cserei*; hogy jó Verselőnek tartassék. Ugyan azért a' gondolattal vala *Darázsnak* kiáltása után: hogy verseinek faragatlanságjok miatt fogna szenvedni.

Hogy *Sepelben* el-zárattatott; csak azon tűnődött; hogy Baráttjai-is, Barátnéi-is hasonlóképpen el-zárattattak, kik az egész dologban ártatlanok voltak.

Még csak az se engedődött mög Szegénnek: hogy magát (a' *Birák* előtt) Verseinek faragatlanságjok, de még-is ártatlanságjok miatt védelmezhesse. Mert az akkori Magyar üdőben, minden mög-visgálás nélkül el-kárhoztatott az, ki a' *Fejedelmet* gúnyoló írásokkal mög-csipkődni merte. Más napra rőndöltetött az: hogy *Csereit* vissza-vigyék *Tökölbe*, és a' kertben (éppen a' bokor mellett), holott a' Papiros föl-találtatott) agyon nyilaztassék.

Hogy az üdő röggellött, sokan össze-gyűltek a' Lakosok; azt akarván mög-látni: ha vallyon *Csereinek* ábrázattán a' halál' félelmének vonássait tapasztalhatnák-é? Semmit se tapasztaltak orcáján. Bizot ártatlanságában. Ugyan azért elevenen lépett a' vesztésnek helyére.

§. VIII.

Csuda rőndölés.

Már *Csereit* jó darabon el-vitték, midőn a' *Fejedelem* (a' háló ablakon közel-lévő kertyébe tekintvén) egy fekete hollóra veti szemeit, melynek szájába (fehérlött-é?, tündöklött-é az?) de valami vőlt, mely *Taksonnak* figyelmetességét mög-érdőmlötte. Csak hamar elő vőtte nyilát, és a' hollót le-lötte.

El-veszett minapában *Őrkény*-kis-aszszonnak gyémántokkal ki-ékesített gyűrűje. A' Tolvaj felől a' gondolattal valának: hogy egy fekete holló légyon, mely *Szent-Gellér*' högye felől *Sepelbe* szokott szállani, és a' kertben egy magos fára jönni. Lehetséges dolognak lönni gondolták: hogy (mivel *Őrkény*, kezeit mosván, a' gyémántos gyűrűt az ablakba felejtötte) azt a' holló mög-látta, el-is lopta onnént.

Takson tehát (édös leányának vigasztalást akarván nyújtani, ki a' gyűrűnek el-vesztte miatt nagyon bánkódott) mög-üzente néki: hogy a' gyűrű mög-találtatott: mivel a' holló, melynek szájában láccatott, éppen mostanában le-lövettetött.

Ezt édös attyátúl hallván a' *Herceg-kis-aszszon*, nagy örömmel a' kertbe maga le-futott, és a' mondott nagy fa alá menvén, a' hollót ugyan köröszkül-löve; de még pihegve látta. Szájába pedig nem a' gyémántos gyűrűt; hanem egy írott papiroskát szemlélt. Reá írva ezek valának.

végét csatájának;
tévén bírójának.
nem tartya kárának;
Augusta-varának.

Ezekbül a' szavakbül semmit ki-nem-vöhetvén *Őrkény*, fél-búsúlva édös attyához iparkodott. Midőn a' Lépcsőkön föl-mönt, eszébe jutott a' szerencsés leánnak: hogy ez az írás, és Papiros, igen hasonlítana ahhoz, melyet *Cserei*' keze-írásának lönni mondottak.

Hogy édös attyához föl-ért, el-beszéllötte néki gondolattyait. *Darázst* gaz embernek azért állította: mert a' Verseknak felét el-szakasztotta, és azokkal jöve a' Fejedelehmöz, melyek *Csereinek* ártalmára löhettek. Ki-vévén zsebjébül a' Verseknak első darabját, és a' másadikkal össze-egyengetvén, így olvasta azt-el egészszen:

Átkozhattya Lehel	végét csatájának;
Takson Fejedelmet	tévén birájának.
Hogy érötte veszött	nem tartya kárának,
Ne adgyon kegyelmet	Augusta' várának.

Föl-kiáltott ezek után *Őrkény*, és Attyának elejébe térdelvén, *Csereinek* agyon-nyilazása végett (hogy azt mennél-előbb el-távoztassa) könyveinek ki-húlttok között, forróan esedözött.

§. IX. *Kegyelem.*

Csereinek ártatlansága felől meg-győztetett a' *Fejedelem*. Ugyan-azért mög-parancsolta két őrjeinek: hogy ló-halálába nyargallyanak *Tököl*-felé. *Csereit* a' haláltúl mög-mencsék, és ide hozzák *Sepelbe*.

Igen nagy szerencséjére szolgált az szegény *Csereinek*: hogy a' kegyelemmel futó két *Őrök*, leg-alkalmatossabb üdőben érkeztenek a' *Tököli* kertbe. Le vólt immár egy magos fához kötözve, a' nyilazók-is már-már egyengették nyilokat; midőn meszsirúl a' *Kegyelem* szavat hallották, és a' vesztés-helyre nyargalván, *Csereit* mög-mentették.

Hogy ez-után a' *Fejedelemnek* elejébe került; le-vetette magát a' földre, és mög-köszönte a' kegyelmet. De *Takson* (a' papirossal-való egész történetet, *Csereinek* el-beszélléséből, mostanában értvén) a' halál' torkából ki-vevéssét nem kegyelemnek; hanem kötelességnek lönni mondotta. Mög-követte ötöt hirtelen ítélete felől.

Őrkény Kis-aszszony (most látván leg-először *Csereit*) annak szerencsétlenségét szinte mög-könyvezte. Mög-mutatta néki a' kettő-szakadt papirost: el-beszéllötte azt-is: hogy hozta az első részt a' *Fejedelem*' elejébe *Darázs*, annak másikat a' *Holló*. Hogy háborodott-föl az elsőre *Takson*; hogy csillapodott-le ismét: midőn az elsőhöz ragasztódott a' második.

Észre vötte azt *Cserei*: hogy ebből a' nagy veszedelemből-való ki-mulását az égi röndöléseknek inkább, mint az emböri munkálódásoknak köszönheti; mind-az'-által, a' *Fejedelemnek* kegyességét tötte elsőnek, mely ötöt a' halál' torkából ki-szabadította.

De *Takson* mög-állapodott a' mellett: hogy, ha *Őrkény* olvasni nem tudott volna, ha a' két papirost egy darab' két részszeinek mög-nem ösmerte volna; ha a' kéz-írást egy kéz' vonássainak nem látta volna, ha a' két darabot össze-nem-szerkesztette volna; eddég *Cserei* a' más velágon lönné.

§. X. *Hál'-adás.*

Mivel *Csereit* mög-bántódottnak ítéltette a' *Fejedelmi* Ház; hibájának ki-pótolássát magára vállalta a' jó szívű *Kis-aszszony*. Ki-nyerte az édös attyátúl: hogy még az *Udvar Sepelben* mulatna, addég *Cserei Tökölbe* ne mönné.

Reá parancsolta a' *Fejedelemné*: hogy minden nap röggel az *Udvari-kastély-mellett-lévő* kertbe teremjen, és ott sétálgasson, vagy vele, vagy-leányával, vagy mind a' kettővel.

Takson (*Darázsnak* embörtelenségét, sött Istentelenségét, a' papirosnak elő-adttából ki-hozván) ötöt törvényesen minden Jóságátúl, minden pénzétül mög-fosztotta, és azokat *Csereinek* ajándékozta.

De *Cserei* (ennek a' *Vádolónak* töttét gyűlölvén; de személyt szeretvén) kérte a' *Fejedelmet*: ne vélné roszt cselekedetét: mivel a' papirosnak első részét olvasván *Darázs*, és a' másíkról semmit se tudván, azt a' *Fejedelem* ellen írotnak lönni gondolhatta; ugyan-azért: kötelessége szerént, föl-is adhatta.

Így iparkodott *Cserei* ellenségeivel-is jót tönni, mely szokás ő benne a' jó neveléstől, és a' Bölcsességnek tudományából származott, annál böcsössebb-is vólt benne, mennél állhatatosabb vólt a' jóban, noha minden felől sanyargattatott.

ÖTÖDIK RÉSZ.

Csereinek elő-menetele.

§. I.

Különös Szokás.

El-érközött azomban *Magyar*-országnak azon Ünnepe-napja, mely (a' *Világosi* templomnak föl-szentölése alkalmatosságával) *Etelkának* örök emlékezetére még *Árpád*-fejedelemtől röndöltetött.

Le-készült *Világosra* menni a' Budai Udvar; és mivel *Cserei* az Udvarnál nagy kegyelemben vólt; ötet-is le-kévánták vinni.

Az egész Ünneplés felől semmit se tudván *Cserei*; egyszer egy alkalmatossággal (midőn a' kertben sétáltak) mög-kérdözte *Órkény*-kis-aszszont: mondaná-el előre a' szer-tartásokat: hogy azokhoz magát alkalmaztatni tudja: ne-hogy; tudatlansága miatt, a' Kösségtől-is ki-nevettessék. Erre a' *Kis-aszszony* ezeket mondotta:

Minden tíz esztendőnek el-folyása után, *Világos-Vár*ra gyűlnek azok az ötven Ügyelők, kik, az Országnak annyi Osztályiban, a' Népek erkölceit visgállyák; és (ha valamely nemes cselekedetet hallanak) azt jegyző-könyvökbe bé-írják, ott *Világoson* osztán (a' *Fejedelemnek*, ha itt'-hon van, és a' *Bíráknak* jelen-léttökben) az oda gyűleközött nép előtt el-olvassák. Ezt arra valónak lönni tartjuk: hogy az erkölcsnek böcsét mög-ösmerjék a' *Magyarok* és utánna vágygyanak. - Kinek leg-nagyobb cselekvénnye van; annak a' *Fejedelem* egy arany kupát ad; csekéllyebbet ama' kettőnek, kik az első után léptetnek.

§. II.

Jeles Erkölcsök.

Hogy mind a' *Budai* Udvar, mind a' *Bírák*, mind az Ügyelők *Világos-vár*ra érkeztek, és a' Fejedelemnek sátora alatt le-ültek; föl-állott a' *Csongrádi* Ügyelő, és ezeket mondotta:

Szép erkölcsöt hozok (Uraim!) *Zeged*-várossából. Itt a' mostani *Bíró* (másként-is igen tisztességős *Magyar*-embör lévén) egy oda való *Polgárnak* homályos ügyében azt találta gondolatlanul ítélni (pedig olyan üdőben, melyben akkor senkinek számot nem köllött adnia cselekvénnye felől): hogy minden Jószágát el-veszessze, és *Al-pörössének* adgya. - Egy üdő múlva, jobban mög-visgálván az ügyet, a' *Polgárt* ártatlannak lönni találta. Mivel az előbbi törvényes ítéletet mög-másolni nem löhetött; el-adta alattomban maga Jószágát, és az *Al-pöröst* pénzzel

ki-füzette, az el-vőtt Jóságot pedig a' *Polgárnak* vissza-adatta. Ezek ugyan jól jártak, de a' *Bíró* szegénységgel küszködik.

Ezután a' *Győri* Ügyelő állott-föl, és ezeket mondotta: Csekéllyebb ugyan amannál a' *Győri* történet; de a' föl-jegyzésre méltó. *Sédi Úr* (egy fiatal Nemes embör) bele szeretött egy szép-birtokú nemes leánba. Mind-a'-kettőnek nagy hajlandósága egy máshoz. Végte: annyira szerették egy-mást: hogy, üdö előtt, a' következő napra szabnák össze-kelessőknek köllemetös napját. Midőn immár kezét akarnának fogni; mög-súgattatik *Sédi Úrnak*: hogy a' leány másnak légyon immár el-jegyözve; a' Jegyes a' Pitvarban sírna, és, ha a' leány tölle el-vétetik, bizonyosan mög-halna. *Sédi* ezeket hallván, Szeretetéről le-mondott. Bé-hozta az előbbi Jegyest, és a' leánnyal össze-adatta.

Föl-állott ezekután az *Ungvári* Ügyelő, ki (egy *Munkácsi* katona felől) ezeket mondotta: Ennek előtte tíz esztendővel, midőn öt száz *Görögöket* hoztak *Magyar*-országba három száz *Magyar*-katonák;³⁷ találkozott közöttök *Munkácsi*, kinek Szeretőjét el-rablotta az Ellenség. Midőn annak vissza-nyerésére iparkodik; hallya: hogy a' másik csapat el-ragadta, édös Annyát-is. El-hagyván, nagy zokogás között, a' Szeretőt; elsőben édös Annyát ki-szabadította. Hogy osztán Szeretőjének ki-szabadítására készült; fegyverbe öltözött *Munkácsinak* Annya-is, és fiával az első csapatra ütött. Mivel a' csata éjjel esött, és az ellenség mög-szaladt; röggel látták: hogy *Munkácsinak* Szeretője (föl-fegyverközve lévén) halva-fekszik a' holttestek között, egy dárdával köröszkül verettetve. A' dárdát magájának lönni ösmervén *Munkácsi*, által-verte vólna magát-is; ha annyának sírássaiból észre-nem-vötte vólna: hogy maga' élete édös Annyának gyámolássára szükségös.

§. III. *Erkölcsei ítélet.*

A' *Bírák* azon el-mondott három Erkölcsöknek mind-egygyikét vizsgálván, nehezen állapotdak-mög abban, melyik érdemelné-mög az arany poharat. A' másadikat ugyan a' harmadik rőndre helyheztették, de az első, és utolsó között külömbségöt tőnni nem tudtak. De végső ítéletét így adta-elő *Takson*.

Igaz ugyan: hogy mind-a'-három történet (főképpen az első) Országomnak nagy dücsösségére válik; de még se indítanak bennem olyan csudálkozást, mint minapiban *Csereinek* egy cselekvénnye indított. - Mög-haragszom vala egy *Századosomra*: mivel Ör-helyét el-hagyta, és magát az ivásnak adta. Fű-fa előtt panaszolkodtam ellene. Udvari emböreim (ki-nem-vévén egygyet) azt mondották felöllem: hogy most tapasztalnák szelídségömet, mivel azt az akasztó-fára-valót már régen föl-nem-akasztattam. Az állította magát leg-buzgóbbnak hozzám; ki a' *Százados* ellen leg-hosszszabb kigyót, leg-terjedtebb békát okádott. - Kérdöztem *Csereitől*: mi tévő lögyek azon *Századossal*? Ő föl-pattanásommal semmit se gondolván, egyedül merte a' *Századost* menteni. Illetlennek lönni mondotta: ha egy Oroszlán azért haragunnék a' Szúnyogra: hogy füle mellett danolt. Könnyen hibázhatna az embör egyszer; de leg-könnyebben először. A' Vitéz Századosnak első hibája nem lönné kalaúzza a' következőknek. Akkor tarthatnák magokat Fél-isteneknek az uralkodó Fejedelmek: ha életet soknak engednének, és kevéstül vennék azt el. - Hallyátok *Magyarok!* olvastam Apámnak, és nagy Apámnak Jegyző könyveiket; de nem olvastam azt: hogy egy oly embör felől, ki a' *Fejedelemnek* kegyelméből, ki-esött, ugyan azon *Fejedelem* előtt jól beszéllyenek az Udvariak. *Csereié* tehát az arany Kupa.

³⁷ Katona ad Annum 962.

§. IV.
Ajándék osztás.

Takson-fejedelemnek előbbi szavait hallván *Cserei*; el-csudálkozott azon: hogy az arany Kupát néki szánhatta. Hogy arra magát nem ugyan érdemetlennek, hanem (a' többi között) utólsónak mondhasa, így szólott a' *Fejedelelemhez*:

Az arany Kupát (Uram) ha valaki mög-érdömlötte, (ha ama' hármaknál én tétetődném főnek) - - az én ítéletöm szerént, azt Fejedelemségödnök erkölcséhez szabhatni. Mert oly dolgot vitt minapiban véghöz, melyet se *Zoltánban*, se *Árpádban* nem tapasztaltunk. Íme nem haragudtál-mög reám (*Fejedelem* egy hitván *Jobbágyodra*) midőn heves indulataidnak ellene szögeztem magamat. Ez a' *Fejedelemben* hasonlíthatatlan erkölcs.

Tapsoltak ugyan kezökkel a' körül-álló embörök, és az Elsőséget a' *Fejedelemmek* tulajdonították. De avval *Takson* keveset gondolván, az arany Kupát *Csereinek* adta; A' *Zegedi* Erkölcsöt három gyira Arannyal, az *Ungvárit* kettővel, a' *Győrit* egygyel elégitötte-ki.

Mivel *Cserei Kaporban* született (*Honvárnak* fő-várossában) azt röndölte az ez-utányi üdöre: hogy ezen Ajándékoknak ki-osztogatassa arra az üdöre tétessék, melyben a' kapor mög-érik, és a' káposztával főzetik.

HATODIK RÉSZ.

Csereinek jeles ítéletei.

§. I.
Tanácsnoksága.

Maga szép viseletével, és okosságával arra vitte *Cserei* a' dolgot: hogy benne nagy bizodalmokat helyeztetnék mind a' *Fejedelmek*, mind *Őrkény*-kisaszszony, ki mennél többet társalkodott véle, annál inkább mög-ösmerte *magyar* erkölcsceit.

Hogy a' *Fejedelem* annál inkább ki-mutassa hozzá-való hajlandóságát; minek-utánna *Budán* mög-halálozott az az Udvari Tanácsnok, ki mind *Budán*, mind *Pesten* a' Pöröket el-igazítani szokta; *Csereit* választotta helyébe: mivel már ennek-elötte-is igaz ítéleteit mindenben tapasztalta.

Tapsolt egész *Buda* Várossa, *Csereinek* tanácsnokságát hallván. *Attilátúl* fogva egész *Taksonig* nem volt fiatalabb (de talán okosabb) Bíró *Buda* várossában. A' *Fejedelemmek* ezen választássát szerették a' többi Al-Tanácsnokok-is, ki-vévén közülök egygyet, ki a' Fő-tanácsnoksághoz leg-közelebb járt, és (ha ekkor *Cserei* az Udvarban nem lakozott volna) a' mög-hólttnak helyébe ő tétetett volna. Ez nagyon írigyette egy kül-országi embörnek föl-magasztaltatássát.

Cserei vitte azt végbe: hogy ő alatta a' törvények nem láccattattak iszonyatosoknak, hanem köllemetösöknek.

Midőn a' Tanácsban valami felől ítelt, nem kívánta azt; hogy szembé-kötve léptessenek utánna; hanem inkább azon dolgozott: hogy mindég olyat mondgyon: hogy vele tartani kényszerítessenek amazok.

Az ő ítéleteit nem löhetött maga ítéleteinek, hanem az Ország', vagy-is a' *Magyar törvény*' ítéleteinek mondani. A' *Magyar* törvénytül egy köröm-feketényire el-állani, Szentség-törésnek tartotta. Még-is (ha a' törvény kemény volt) azt mög-lágyítani iparkodott, de igen okosan.

Ha magát oly csin adta elő, melyről még semmi törvény nem szabott; az ő természetes ítélete törvénynek tétetett, és ez-után-is vele éltek a' hasonló történetekben.

Mög-lehet: hogy azt ő tölle vötték a' többi Nemzetek, a'-mit osztán gyakorolni szoktak: hogy tűrhetőbb lenne száz bűnöst az akasztó-fa alól el-ereszteni, mint egy ártatlant föl-akasztani.

Azt-is hitte: hogy a' törvény úgy szeröztetett a' Jóknak segicscséjőkre, mint a' Gonoszoknak mög-fenyítésőkre.

Abban mutatta-ki nagy lelkének erejét: hogy az igazságot nagyon védelmezte, mellyet szinte el-tapodtak *Taksonnak* üdejében. Ez hogy eshetött-mög, tüstént el-mondom.

§. II.

Ekkori Erkölcs.

Már ennek-előtte tizen-öt esztendővel (minek-utánna *Augustánál* mög-verettettek a' *Magyarok*, sőt *Lehellel* egygyütt, *Botond*, és *Bulcsú* föl-akasztattak) úgy annyira mög-ritkúltak *Magyar-országban* a' *Magyarok*: hogy a' *Bolgárokat* szükség-képpen bé-kölletött hívni.³⁸

Ezekkel se telvén-mög üres helységek, mög-szóllította *Takson* az *Ismaelitákat*-is, kiket másként *Szerecseneknek*-is, *Zsidóknak*-is neveztek.³⁹ Bé-hozták ezeket *Billa*, és *Bocsú* Testvérek, kiktől *Etei* nemzetség származott.⁴⁰ Ezek a' *Fejedelemnek* elejébe jöven; le-telepedtek azon földekre, melyek a' *Jászokhoz* leg-közelebb voltak.

Oly nagy kegyességgel viseltetött *Takson* ezekhez a' *Szerecsenekhez*: hogy *Billának* ajándékozna *Pesti* Kastélyát. Ez maga felekezetének két harmadát a' Kastélnak szolgáltyára röndölte. Egy harmada *Billának* utóit szolgálta.

Ily sok gyülevész cudar nemzetségekkel tele-telvén Országunk, nem volt csuda; hogy a' *Magyar* erkölcs (lassan-lassan) éreszhetetlenül le-allyasodott. *Taksonnak* ezen üdejében, midőn *Csereit* Fő-tanácsnokká tőtte, oly szegények voltak a' *Polgárok*: hogy alig élhettek. A' Keresködést a' *Szerecsenek* üzték; kik a' *Magyaroknak* mindent drága pénzen adtak-el. A' *Zsidók* (ösmeretes nemzetség csalfasága miatt), ha egygyet mondtak, tizszer csalták-mög a' *Magyarokat*.

Ily álladalma lévén Országunknak, szükségös volt *Budán*, és *Pesten* olyan Fő-tanácsnok, ki-az igazságot viszsza-állicsca, a' gonosz *Szerecseneknek* patvarságaikat mög-fenyícsce, és az Országot ismét jó röndbe hozza.

Nem löhetött alkalmatossabb erre *Csereinél*. Völt-is valóban mind néki, mind az egész Tanácsnak elég dolga; hogy a' Pörlekődőket el-igazícscsák, a' finom csalókon ki-fogjanak, az igazságot el-tapodtatni ne-hadgyák. De a' jeles ítéletekben fő-képpen *Cserei* mutatta-ki tehetőségét, melyekből egy-nehányat fogok elő-adni példának okául.

³⁸ Katona ad annum 957.

³⁹ Palma notit. Rer. Hung. P. I. p. 41.

⁴⁰ Anonym Belae R. not. c. 57.

§. III.
Első ítélet.

Szántogatta egy Pesti *Teuton* embör⁴¹ maga Szántó-földgyét, mely egy óra járó földre feküdt a' Pesti Kastélytól egy kis högynek alatta.⁴² Hozzá jöve a' Kastélynak egy *Szerecsen* Tiszttye, ki-is tőlle (mivel a' Kereskődést űzte) kölcsön négy paripát kére, föl-fogadván embörségére: hogy (a' még oda lesz) minden hétre fél font ezüstöt adandana; a' mellett a' lovakat (jó tartások után) kezébe viszsza-szolgáltatni fogná.

A' *Pesti Teutonnak* (mivel ökrein szántott, és ezen tájban más dolgai se voltak), nem lévén a' paripákra szüksége; örömet oda adta a' *Szerecsennek*, de azon államány alatt: hogy ama' két magos fák között (melyek ekkor töllok nem meszsire voltak) mög-esküdjék a' köre, mely a' fák között hevert, és nyugvónak neveztetett.

Mög-esküdütt a' *Szerecsen* I-szer arra: hogy a' négy Paripát a' *Pesti* Némettől vötte, vagy-is kölcsönözte. II-szor: hogy minden hétre fél-font ezüstöt ígért. III-szor: hogy azokat, viszsza-jötte után, ép húsban fogná viszsza-szolgáltatni. IV-szer: Ha ezeket híven bé nem-teljesítené; ezen két magos fák, és köztök heverő kő bizonyos kárhozattyára lögyenek.

El-mönt a' *Szerecsen*, és kilenc hét múlva viszsza tért; de fogadássát mög-nem tartotta. Éjjel járkált a' *Szerecsen*; hogy reá-ne ösmerhessön a' *Német*. A' négy Paripákat el-adta, a' pénzt-is el-költötte. Nem félt az ítélettől: mert bizonság nem volt; kedvelte-is *Takson* a' *Szerecseneket*.

Nagy nehezen, de ugyan-csak reá-akadott a' *Német* arra a' *Szerecsenre*, és ötet fogadássaira emléköztette. De az addég vonyogatta vállát, az elég-tételt-is addég addég halasztotta tovább, még végtére azt mondá: hogy ő azon fogadás felől semmit se kívánna hallani, annál-inkább tudni.

Éppen ekkor érkezött *Pestre Cserei*: hogy (az elő-fordúlt Pöröket itten el-igazítván) *Partis-komba* mönnyen, onnént pedig *Zegeudre*. Hogy kárát (minden környülménnyel) *Csereinek* elejébe terjesztötte a' *Német*, azt a' parancsot vötte: hogy a' *Szerecsent* elő-állícsa.

Elő-jöven mindent tagadott. Boszszonkodott-is a' *Németre*: hogy az adósságot reá-merné fogni; holott azt se tunná: mörre vólnának azok a' két fák; hol heverne a' nyugvó-kő.

Cserei az ítéletnek nehézségét látván; azt mondotta a' *Németnek*: mivel, a' te vádolásod szerint, azt mondotta maga fejére ez a' *Szerecsen*: hogy azok a' két fák (a' kövel egygyütt) kárhozattyára lögyenek, ha fogadássát mög-nem tartaná; eredgy azon esküvésnek helyére: és (mivel az álló fákat el-nem hozhatod) hozd-elő azt a' nyugvó követ. Ebből bizonyosan menny-kövek származnak, és (ha néköd igazságod vagyon) ennek a' *Szerecsennek* fejére hullanak.

A' *Német* el-mönt; de a' *Szerecsen* el-hüledözött, az-után pedig elsárgult. Ebből lelke' ösméretének furdalássait észre-vötte *Cserei*, de még inkább mög-bizonyodott gonoszsága felől, midőn előlle el-akara szökni, és magát valahová el-röjteni. Ötet magánál sokáig mög-tartóztatván, így szóllamla-mög

CSEREI: Mi tatár az: hogy a' *Német* ily későre érkezik; neköm más dolgom-is vagyon. Itten ötet fél óránál tovább nem várhatom. Mit gondolsz: el-jöhet-é fél óráig ide?

SZERECSEN: De várhatod Uram, két óráig-is: mert ide a' két fák, és a' nyugvó-kő egy mérrt föld. Oda-és-ide két óra. Nehéz az Úrnak oly sokáig itt várakoznia.

⁴¹ A' *Németöket* ekkor *Teutonoknak* nevezték. Ugyan-csak az akkori *Pestet* így nevezi az *Írnok*: *Magna Villa Teutonica*. Nagy német major.

⁴² Ezt a' kis Högyet mostan *Kő-vágónak* mondgyák a' *Magyarok*; a' *Németek* Stein-bruch-nak.

CSEREI: Láttad tehát a' két fát, láttad a' követ-is. Mért hazudtál tehát; hogy ezeket sohase láttad? A' *Németnek* igazsága van. Te annak elég-tétellel tartozól.

§. IV.
Második ítélet.

Partiskom felé lovagolván *Cserei*: észre vötte az úton: hogy egy üres kocsi sebesen ellenére hajtott egy mög-terhelt *Szekérnek*. A' terht vivő kocsis még meszszerűl kiáltott annak a' *Szeleverdinek*: térjen-ki az útból: mivel azt könnyen cselekedheti: másként kárát vallhattya betyáros högykeségének.

A' *Szeleverdi* (semmit se gondolván emennek kiabálásaival) csak ugyan néki hajtotta lovait, és szerencsétlenségére lovai össze-bontakoztak, osztán félre fordultak, végtére össze-szaggatván a' hámokat, el-illantottak.

Mind-ezeket meszszerűl látván *Cserei*, és ama' *Szeleverdinek* pajkosságát csudálván; bémönt *Partiskomba* háltni.

Más nap röggel nála termett a' *Szeleverdi*, és panaszkodni kezdett ama' másik kocsisnak gorombaságárúl: hogy lovait szinte el-tiportatta, leg-alább úgy el-szalasztotta: hogy azokat többé viszsza-se-hajthatták az embörök.

Cserei (elő-szóllítván maga szolgáját) ötet ama' Terh-hordozó kocsisért küldötte: hogy tüstént nála teremjön; de magát mind süketnek, mind némának tettesse. Hogy a' kocsis el-érközött, így szólla hozzája

CSEREI: No *Mázsás*.⁴³ Mög-ötted (a'-mint látom) a' szurkot. Mit cselekedtél ezzel a' böcsületös Kocsissal?

MÁZSÁS: Nye-nye-nye!

Cserei: No mi lölt?

MÁZSÁS: Nye-nye-nye!

CSEREI: Talán néma vagy?

MÁZSÁS: Nye-nye-nye!

CSEREI: Avvagy éppen süket-is?

MÁZSÁS: Nye-nye-nye.

CSEREI: A' süket-némával pörbe-szállani nem alku.

SZELEVERDI: Hamis annak a' lelke, Uram!

CSEREI: Mi-képpen?

SZELEVERDI: Midőn Lovaimat Lovainak elejébe hajtottam; nem vólt akkor néma.

CSEREI: Mit mondott?

SZELEVERDI: Ezeket kiáltotta felém: Fére üres a' mázsás elől.

CSEREI: Azt kiáltotta-tehát? És te (üres léttödre) ki-nem tértél ennek?

⁴³ Így nevezték annak előtte azokat a' szekereket, melyek nagy terheket hordoztak. *Zsigmond*-királyunk az ilyeket így nevezi deákúl: *Currus Mázsá*.

MÁZSÁS: Nem csak egyszer kiáltottam Uram; hanem többször-is. Szavamat nem fogadta. Én, mivel a' Vágány mély vala, ki-nem-térhettem.

CSEREI: A' mit keres az embör, azt talállya-föl.

§. V.
Harmadik ítélet.

Hogy *Cserei Zege*dre érkezött; elejébe jöttek azok a' *Bolgárok*, kik, még most-is (a' Várostúl nem igen meszsze lakván) *Bogároknak* mondatnak. Közülök így sóllamlot-mög egy

BOLGÁR: A' *Magyar* Mészárosok (Uram) rövidséget tösznek a' hús adásban; midőn a' Katonáknak számokra mérik.

CSEREI: Vallyon hogy-hogy?

BOLGÁR: A' Hús se jó. A' Fontoló se igaz.

CSEREI: És ezt te mög-bizonyíthatod?

BOLGÁR: Akár mikor teccik.

CSEREI: Hadd-reám. Én fogom ezt világosságra hozni.

BOLGÁR: Vallyon mi-képpen Uram?

CSEREI: Röggelvén az üdő; biztos emböreimet (nem meszsze a' Mészár-széktől) el-röndöl-tetöm. Midőn a' Mészár-székből ki-jönnek a' vövök, a' húst mög-fontoltatom, és ha valakiét hibásnak találom; a' marha-vágást töllök el-vöszöm, 's-által-adom Ti-néktök. Ha pedig a' *Magyar*-mészárosok igazak; akkor bőrödet le-húzáttatom, és annyi húst vágattatok-ki farodból, a' mennyivel kevesebbet mondottál.

El-mönt ezek-után a' *Bolgár*; de *Cserei*hez soha se jött vissza. *Féltötte bőrét*. Ez osztán *Magyar*-országba köz-mondássá lött.

§. VI.
Negyedik ítélet.

Azon *Szerecsenek* között, kik (*Magyar*-országnak gyarapítására) hozzánk szakadtak; kemény vetekedés, és sokszor vér-ontásra-fakadó csaták-is kerekedtek a' felől: ha vallyon (midőn azon templomjokba, melyet *Takson*, a' Látó-högy alatt, számokra építtetött, leg-elsőben bé-lépnek) jobb lábbal lépjenek-é-bé, avvagy ballal?⁴⁴

Ezeket a' vetekedéseket hallván *Takson* (mivel jól tudta: hogy a' vallásbéli civakodások egygyik Jobbágyat a' másiktól nem csak el-idegenítik, hanem engesztelhetetlen ellenségökké-is töszik) azon vólt: hogy a' két részt valami-képpen össze-egygyeztesse. Várta mind-az'-által mind a'-két feleközetet: hogy bajokat elejébe hozzák: ne-hogy maga láccattassék az Ima' dolgába magát avatni.

⁴⁴ Ezek a' *Szerecsenek* Pogányok voltak ekkoron. I-ső *Károly*, és I-ső *Lajos*-Királyaink alatt tértek a' Keresztény hitre. Lásd *Pálmát* in not. Hung. P. I. p. 41.

El-jöttek a' *Szerecsenek*. De *Takson* a' dolgot *Csereire* bízta, azzal a' mög-hagyással: hogy (ha lehetséges lehet) úgy egygyeztesse-össze a' vetekedő feleket: hogy mind-a'-két rész mög-elégődhessék ítéletével; másként az alattomos gyűlölség ki-nem írtatódna belőlök, és ezzel az Ország le-nem-csöndösülhetne.

Nagyon csudálkozott *Cserei*: hogy oly emberek, kik magokat leg-bőlcsebbeknek tartották, illetén hitványos ellenkezésekre fakadhatnak. Mind-az'-által a' *Fejedelemnek* kívánsága szerint, úgy mög-egygyeztetni őket: hogy mind-a'-két nyakas feleközet mög-egygyezték egy-mással, az igen nehéz dolognak lőnni láccattatott előtte. Föl-találta még-is annak módgyát, és (minek-utánna a' *Szerecseneknek* követtyök hozzá igazítottak a' *Fejedelemtől*) hozzájuk így szólt:

Igen jó gondolat az tölletek *Szerecsenek*: hogy Istenötöknek tisztölettyökben el-igazúlni kívántok. Mert, ha az *Imába* bé-ront a' vetekedés; semmi egygyességet nem remélhetni. - A'-mint hallom: abban hasonlítottak-mög egy-más között: ha jobb, vagy bal-lábbal köllessék-é azon új templomba először bé-mönnötök, melyet *Fejedelmünk* számotokra építtetene? - Jól cselekedtetek: hogy minek-előtte a' templomba már így, már amúgy bé-möntetök, ezt az alapos kérdést magatok között föl-támasztottátok. Mert: ha egygyik jobb, a' másik bal lábbal lépett-vólna-bé abba; közöttetök a' gyűlölség, és eretnecség örökké fön-maradott vólna. *Fejedelmünknek* köszönhetitek: hogy a' vetekedést egészen le-kévánnya csillapítani. - Hallyátok *Szerecsenek*! Igaz ugyan: hogy a' jobb láb közönségesen elsőnek tartatik, valamint a' jobb kéz, melyet ezért *szépnek-is* neveznek; és így méltó-is lönne: hogy Istenötöknek templomjába a' méltóbbak mönnének előre. - De a' bal-láb azt állítja maga felől: hogy a' lábak nincsenek a' kezeknek szer-tartásokban. Itten a' jobb kéz tehetősebb csak-nem mind-nyájoknál. De ki látta: hogy a' jobb lábat inkább szeresse valaki a' balnál? - Tehát (hogy ennek a' vetekedésnek vége szakadgyon) Templomotoknak föl-szentölése üdején, a' küszöb előtt össze-tögyétök lábotokat, és így egyszerre ugorjatok a' padlatra.

§. VII. *Ötödik ítélet.*

De hagygyuk-el *Csereinek* azon ítéleteit, melyekkel az erkölcsök, vagy erkölcstelenségek körül szorgalommal forgott. Lássuk természeti tudományát, mennyire mönt benne okosságával. Mert ő (a'-mint-ez-előtt-is mondtam) eleget fáradozott azoknak ki-fürkézésökben, melyek a' természetben el-titkolva vannak.

Midőn *Farkas* Püspök Magyar-országba jött: hogy a' *Magyarokat* a' Köröstyény hitnek édességével mög-kénálhassa;⁴⁵ a' munkát a' kegyesebb szívű Fehér-személyeken kezdőtte. A' *Fejedelemlének* ugyan egy fehér alabastromból faragtatott *Jeruzsálemi* templomot, *Órkénnek* pedig egy oly Rúsát ajándékozott, mely, piros vászonnak vékony szeleteiből, oly mesterségesen készített-el: hogy azt a' valóságos Rúsától mög-külömböztetni igen nehezen lehetett: főképpen ha meszszerű nézte valaki.

Noha mind a' *Fejedelemlé*, mind *Órkény*-kis-aszszony azon vóltanak: hogy *Farkas* Püspököt *Taksonnak* ha nem barátságába-is, leg-alább ösmeretségébe hozzák; de ez igen kemény ember lévén, a' régi *Magyar*-hitet Országában mög-változtatni nem akarta, és ezt Országá' bódgólásának lőnni mondtotta.

⁴⁵ Katona ad-Annum 971.

E' kemenség volt annak oka: hogy *Takson* Országából ki-parancsolta *Farkast*, de ez mind addég ki-nem mönt, még osztán *Piligrinustúl* viszsza-nem-hivattatott.

Őrkény vagy csak azért-is igen szerette azt a' piros rúsát; mert *I-szer*: az igazinál sokkal tovább tartott. *II-szor*: mert ezzel *Csereinek* tudományát mög-kévánta próbálni, ha az igazi rúsát mög-tudná-é a' csinálttúl különböztetni.

Hogy a' valóságos Rúsáknak üdejök el-jött; maga' szobáját röndölte arra *Budán*, melybe sok igazi rúsákat hordatott, és vizet poharakba tévén, minden-felé elröndöltetött, szinte-úgy pohárba tévén a' csinált rúsát-is, és a' többieknek röndgyök közé iktatván.

Hogy ezeket így el-végezte, el-hitta édös attyát, és annyát: hogy *Csereivel* teendő Próbájának tanúi lögyenek.

Midőn mind-nyájan a' szobába érkeztek, és *Cserei*-is ott ácsorogna immár; így szólla *Őrkény*:

Ebben a' szobában sok rúsák vannak, valóságosok-is, de egy közöttök csináltt-is, melyet *Farkas*-püspöktől ajándékba nyertem. Mostanában azt akarnám *Csereitől* mög-tunni, melyik légyön az a' csináltt Rúsa, de azon kívül: hogy azt mög-szagólya, vagy mög-illesse, hanem a' pusztá látásból.

Nagyon csudálkozott *Cserei*: hogy *Őrkény*-kis-aszszonnak ez eszébe juthatott. Gondolkozott egy kevéssé, az-után azt mondotta *Őrkénnek*: hogy most ugyan ama' csináltt Rúsát mög-nem-külömböztetheti; mivel ahhoz tartozandó eszközei nincsenek. Méltóztatnának dél-után ismét ide jönni; akkor osztán a' csináltt Rúsa maga-magát ki-fogná mutatni.

Egész dél előtt nem ögyebet tött *Cserei*; hanem az egész Városba egy Kaptárt kerestetött. Azt nagy nehezen mög-lelvén: midőn a' szabott dél-utányi üdő el-érközött, bé-möntek *Őrkénnek* szobájába mind-nyájan. Bé-vitte *Cserei* alattomban a' Kaptárt, és a' méheknek ajtajokat mög-nyitá. Kevés üdő alatt mög-mutatta *Cserei* a' csináltt Rúsát. Melynek midőn okát kérdeznék, azt felelé: hogy a' csináltt Rúsára nem szállana a' méh. Erre (a'-mint látni) egy se száll; tele vannak pedig velek a' többi rúsák.

§. VIII. *Bé-fejezés.*

Mind-ezekből elég-képpen ki teccött *Csereinek* éles elméje, és okossága. Ezzel még mög-nem elégödvén, midőn a' Kis-aszszonnak szobájából ki-takarodtak, így szóllott *Csereihöz*

ŐRKÉNY: Még csak azt kérdözöm tölled *Cserei*: láttál-é valaha rúsa színű lovat?

CSEREI: Mit? Rúsa-színűtt? Azt-azt-ne tétovázzak. Ugyan mög-szorúlt valaki.

ŐRKÉNY: No csak hamar: láttál-é?

CSEREI: Láttam igen-is.

ŐRKÉNY: Hogy-hogy.

CSEREI: Láttam fehér lovat. Ez-is rúsa szín: mert van fehér Rúsa-is.

MÁSADIK SZAKASZ.

Csereinek bújdosásai.

I. Cserei' veszedelme.	V. Sok vélekedések.
II. El utazása.	VI. Új veszedelem.
III. El-adattatása.	VII. Beszszarábiai csinok.
IV. Medinai dolgok.	

ELSŐ RÉSZ.

Cserei Veszedelme.

§. I. *Kard-kötő.*

Sok nevezetes dolgokat végbe-vivén a' *Budai* Udvarnál *Cserei*; nem vólt csuda: hogy mindenkor nagyobbra mönt, és mindenektől állhatatossan szeretttet. Minden nap mög-kölletött jelennie a' *Fejedelelemnél*, a'-ki akkor (noha negyven esztendősnél öregebb nem vala) egészségének oly változását szenvedte: hogy a' föl-lábbalást nem igen reméllhette.

Nagyon bízván *Csereinek* okosságában; fiát *Gejzát* (Uradalmainak egygyetlen örökösét) néki ajánlotta, és (szívének nagy buzgóságával) arra kérte őtet: hogy mind-azokra oktassa, melyek magában-is nagyok, és az Uralkodó Fejedelmeknek tudniok kölletik. Fiát pedig (ha maga mög-találna halni) soha el-ne-hagygya. Lönne itten miből élnie. A' *Sepeli* Jóságot-is neki szánta immár, noha nem adta.

Mind-ezeket mög-fogadván *Cserei*; szobájába hagyta ekkor a' fekvő betege, és a' *Fejedelelemnéhez* iparkodott.

Nagyon szerette ennek társaságát a' *Fejedelemnél*, de fő-képpen *Örkény* úgy-annyira mög-kedvelte őtet: hogy nála nélkül el-nem-löhetött. Szemeibe tűntek *Csereinek* azon tulajdonságai, mellyekkel ő magát a' többtől mög-tudta-külömböztetni.

Maga se vőtte azt észre a' *Herceg-kis-aszszony*: hogy mennél többet beszélgetne azzal az ifiúval; annál többet érezte maga magában, melyről ennek előtte nem-is álmodozhatott, nem-is érzött valaha.

Minden tartózkodás, minden félelem nélkül beszélgetett felölle, mind anyja, mind édős atya előtt: mivel tudta: hogy az egész Ország nagyra magasztallya őtet.

A' Szolgálok előtt-is sokat szóllott felölle, és őtet nagyon dicsérte. Ezek által oly ajándékokat küldött *Csereinek*, melyekből többet-is érthettek a' *Leánzók*, sem-mint *Örkény* eleve el-gondolhatta volna.

A' többi ajándékok között, kettő vala leg-nevezetesebb. I-szer: Egy *Kard-kötő*, melyet nem régiben egy Pesti híres *Gömb-kötő* által csináltatott. Mivel a' Rúsa-szín igen köllemetős vala előtte; ezt a' Kard-szíjját-is uggyan-csak arra a' színre verette. Küldött *másadszor* néki egy vég laplikát uggyan-csak rúsa-színűt: azt üzenvén néki: hogy azt követközendő Jegyessének küldi, ki-is ne más lögyön; hanem egyedül az, ki-a'-rúsa-szín leg-hatalmasabban szereti.

§. II.
Öröm-változás.

Nem lehet azt *Csereiről* mondani: hogy (a' *Kis-aszszonnak* ajándékjait, és hozzá-való több hajlandóságait vévén) érzéketlen lőtt volna irántok. Igen-is szerette *Örkénnek* ajándékjait; de ezeknél magát inkább kedvellötte, és magasztalta. Akkor se felejthette-el szívességét, midőn az Udvar föl-háborodott, és ennek a' két szívnek össze-forrassát, mög-nem-engedte.

Cserei ' és *Örkény* ' házasságának ki-terjesztői azok a' szoba *leánzók* vóltanak, kik a' *Hercegis-aszszonnak* ajándékjait *Csereihöz* vitték. Tele-tölt ezzel nem sokára *Buda*-várossa, nem vólt tehát csuda, hogy azt *Takson*-is mög-hallotta.

Ez a' *Fejedelemt* tüstént magához hivatta, és elsőben tölle csak azt kérdözte: ha leányárul kerekedett híreket hallotta-é? mit gondolna felöllök? böcsületére válnának-é azok a' *Budai* Udvarnak.

A' *Fejedelemt* (Urának mind régi keménségétül, mind mostani beteges állapottyátul tartván) semmit se szóllott, nem-is mert. Ura mind-az'-által mög-jelentötte a' röpdöső híreket, mög-is mondotta: hogy azok néki éppen nem teccenének.

Értessére adta osztán *Feleségének*: hogy *leányára* nagy szorgalommal vígyázzon. Mindenkor magával jártassa. *Csereivel*-való társalkodássát mög-ne-engedgye. Két okai lönnének: melyekért a' házasságot jóvá-nem-hagyhatná. I-szer: Egy fejedelmi *Kis-aszszont* nem löhetne *Árpád* ' Lovászzának ivadékjával össze-szerettetni, annál inkább össze-házasíttatni. II-szor: Ő kül-földi embör lévén, soha az Országnak javára nem hajlana úgy, mint az itt termett Leventák.

Hogy ez a' hamar-lobbant házassági tűz hamar el-oltassék; magához hivatatta *Csereit*, és néki mög-parancsolta: hogy *Buda* ' várát el-hagygya, és lakni *Tökölbe* mennyen. Viszszáfogná hivatlatni onnént, ha szükségét látná. Ezt pedig el-ne-múlasztaná.

Észre-vötte az okos ifiú: mi fekünnék a' *Fejedelemt* ' bögyében. Engödelmesködött mind-az'-által néki. Ott hagyta nagy szomorúan *Budát*. *Tökölbe* érközvéen ezen magánosságában sok bús gondolatokat forgatott. Nem külömben *Örkény* (sok üdeig nem látván *Csereit*) nagyon mög-szomorodott.

§. III.
Új-Bajak.

Csereinek ezen magánosságát, és magánosságában szomorúságát észre vötte *Darázsné*, annak felesége, ki ezt az ártatlan ifiat (a' Vers-írás miatt) bé-vádolta *Taksonnak*.

Ez a' fürke aszszony (már ennek-elötte-is *Csereinek* személytét mög-kedvelvén) minek utánna *Budárul* el-üzettetének okát igazán ki tanúlta; el-hitette magával: hogy *Csereinek* szívébe bé-hathat, és ott *Örkény*-kis-aszszonnak helyét el-foglalhattya.

Magát tehát elsőben (mivel által-ellenében lakott) gyakori ki-nézésével, a' kapu-elött ülttével, fejének csinos mög-hajtásával, és több illetén aszszonyi kacsongatásokkal ajánlotta érzékenységebe.

A' Társaságnak szokott ifiú, mostani unalmas magánosságában lévén, arra tökéllötte magát, hogy ezt a' társatlanságot (mely ötet el-kedvetlenítötte) alkalmas személyeknek barátságokkal föl-válcsa, és maga mellett akár kit szenvedgyön inkább, mint így el-hagyatva élljön.

Hamar észre-vette mind ezeket *Darázsné*. De nem mert az ifiúhoz mönni, ha csak nem hivattatnék. De *Csereinek* se jutott eszébe, hogy őtet magához hívassa. Történetből esött a' dolog: hogy özsze-jötenek. Szem-fájásrúl panaszkodott a' Fiú, melyet hogy *Darázsné* mög-hallott; hozzája szaladott Rúsa-vízével; és csak hamar mög-javította a' szemet.

§. IV.

Darázsné csinnya.

Tele lévén udvarisággal *Cserei*, oly hathatósan mög-köszönte a' jó akaratot, melyet *Darázsné* maga unszolássának lönni gondolván, néki mög-jelentötte: hogy (Urának gorombaságait, és a' Versek iránt ellene el követött Istentelenségét nem szenvedhetvén tovább) magát tölle el választatta. Örvendene pedig: ha *Csereit* ezen magánosságában mög-vígasztalhatná. Ajánlotta néki hív szolgálattyával magát-is.

Lassan-lassan úgy el-olvadott *Darázsnének* szíve: hogy *Cserei* nélkül nem-is élhetne. Szüntelen nála vólt, és magát mindenben kedveltette. Ezt az Ifiú nagyon szerette; mivel a' vígan-föcsögő aszszonnak társaságában el-múlatgatta magát. Bú-gondos elmélkedései el-távozottaknak lönni láccattak.

A' sok-ízbéli társalkodásból barátságosabb lévén *Darázsné*; el-kezdötte a' házasság-beli környülményeket. Néha patvarkodott; de (*Csereinek* méltóságos maga' viseletére tekintvén) mög-csalattatott. Hízelködött néha; de ezzel se möhetött valamire. Utólyára ki-fogyott minden mesterségeibül: hogy *Csereinek* szívét nyelvére ki-nem-csalhatná.

§. V.

Högykeség.

Darázsnéval-való társaságában oly egyenes szívü vala *Cserei*: hogy előtte semmi titkot el-nem röjthetött. Mög-mutatta néki a' Rúsa-színü vég laplikát; annak ajándékozóját-is (minden tartózkodás nélkül) mög-jelentötte.

Többet értött ebbül *Darázsné*, sem-mint *Cserei* akarta, vagy gondolhatta volna. Szívét a' Szerető-féltés mög-környéközte. Tudta: hogy még *Örként* szívéből egészszen ki-nem-iktattya, ő mind-addég igen kevésre möhetne.

Hogy szívét annál inkább mög-ösmerhesse benne; még akkori látogatássában szántt-szándékkal fejrül a' földre ejtötte reszketőjét, mög-kévánván tudni udvariságát, ha a' drága Jószágot föl-emelné-é a' Szerető?

De mivel azt (*Csereinek* nem csak jelenléttében, hanem jó-kedvében-is) magának költött föl-emelnie; erre-való nézve úgy mög-haragudott reája: hogy egy leg-éktelenebb szín alatt (mint-ha szükségére mönne) *Csereit* el-hagyná, és még azon nap a' *Fejedelemhez* mönne, el-beszélvén a' Rúsa-színü vég laplikát, *Örkénnek* ajándékát.

§. VI.
Boszszonkodás.

Nagyon föl-pattant erre a' *Fejedelem*, mely föl-pattanása annyira vitte betegségét: hogy az mög-sullyosodnék, és beteg ágyát veszedelmesebben nyomkodná.

Ez-is elegendő lött volna *Csereinek* el-nyomattatására; de mivel néki éppen szerencsétlennek lönni kellett (mely álladalmát kicsinségétül-fogva mind-eddég tapasztalta), többeket-is találtak ellene, melyek ötet a' *Fejedelem* előtt egészen mög-vesztögették.

Maga *Darázs* (el-nem-feletkezvén a' Versek miatt szenvedett gyalázattyárúl), (noha jószága *Csereinek* esedezésére viszsza-adattott) ellenére volt még-is.

A' *Kard-kötőnek* Rusa-színérül hallván valamit, ő-is a' *Fejedelemből* mönt, és *Őrkének* ezen ajándékát mög-jelentötte néki.

A'-mi több (és a'-mi *Taksont* nagyon föl-lobbantotta) azt is ki-nyilatkoztatta: hogy egy *Pesti* híres Csizmadiával mind *Cserei*, mind *Őrkény* csizmát csináltattak magoknak, ugyan-azon színű kordoványból (tudni-illik: Rusa-színűből) és azt Rusa-szín *Karmazsinnak* nevezik.

Hazudta a' *Fejedelem* előtt azt: hogy egy két nap múlva (ha reájok nem vigyáznának) el-fognának szökni. Oly Országokba fognának mönni, melyekben őket a' *Magyar* szem soha nem láthatná. Ez *Magyar* Országának nagy böcstelenségére válhatna. Az-is mög-löhetne: hogy ez a' gyalázatos csin a' *Fejedelemnek* halálát okozhatná, mivel amúgy-is beteges állapotban lenne.

Darásznak, és *Feleségének* ezen veszedelmes árulkodásaik igen föl-zavarták a' *Budai* Udvar. Dült-fült magában *Takson*, és se *Feleségét* (ki a' leánnyal tartani láccatott) se *Őrként* magához nem eresztötte.

Taksonnak cselédgyei mind-annyi Kémlelőkké, és Hír-hordókká változtak. A' *Fejedelem-nének*, és *Őrkének* leánzói-is Locska-föcske nyelvosökké löttek. A' Leánzók *Őrként* azzal árulták-el a' *Fejedelem* előtt: hogy szerelmes lenne, és ebben igen gondatlan. *Taksonnak* inassai azt mondták *Őrkének*: vigyázna életére: mert édes atya gyanús, ezen kívül kemény-is.

§. VII.
Hirtelen Ítélet.

Ily habok között lévén a' *Budai* Udvar, senki se tudott mihez tartani. *Taksonnak* eszébe nem foroghatott más: mint az atyai hatalomnak mög-sértése (mivel *leánya* ellenére dolgozott), és ennek mög-boszszulása. Mög-parancsolta leg-hívebb szolgájának: hogy (harmadik hajnalra jutván az üdő) *Őrkének* mérget adgyon; *Csereit* pedig agyon zsinóroztassa.

Ezen leg-hívebb szolgát közönségesen *Málénak* nevezte a' *Fejedelem*, mert csupán gagyogni, de semmi értelmes szót ki-mondani nem tudott. Inkább némának löhetött volna mondani, de nem süketnek. A' mit néki a' *Fejedelem* parancsolt, azt végbe vitte minden bizonnal, nem töprenködvén azon: igaz parancs lenne-é? nem-é?

Ez a' néma (de egyszer-'s-mind igen jó szívű) Szolga (a' *Fejedelemnek* irtóztató parancsolattyát hallván) szörnyű-képpen mög-szomorodott. Igen szerette *Csereit*; mert vele-való jelbeszélgetéseiből ki-vötte annak embörségét. Szerette a' *Herceg-kis-aszszont*-is: mivel sok jó akarattyával élt szinte minden nap.

Ha valaha, most kívánta *Málé* a' *Magyarok*' Istenétől azt: hogy néma nyelvét föl-oldgya. Így akara osztán ezekhez a' szerencsétlen áldozatokhoz mönni, és a' veszedelmet előttök el-beszélleni; mivel attyanak keménségét tudná *Őrkény*; néki és *Csereinek* az el-szökést javallani.

§. VIII.
Málénak csinnya.

Nyelvének föl-oldoztatását az Istentől nem remélhetvén *Málé*; más módokról gondolkodni kezdött, melyekkel amazoknak a' szerencsétlenséget mentül-előbb ki-nyilatkoztathassa. Ki-is-nyilatkoztatta nekik egy csudálatos módon.

Mivel (már ennek-előtte) igen nagy hajlandósága volt a' festésre; ha otthonos foglalatosságai mög-engedték; gyakran el-járt egy *Kép-íróhoz*, ki *Budán* a' leg-nevezetesebbek közül volt, és *Málét* vagy csak azért-is örömet tanította: mert a' *Fejedelemnek* kedves emböre volt.

Mivel (a' mint mondám) beszélleni nem tudott; magát fő-képpen a' hasonlításokban gyakorolni költött, és így szokta gondolattyait-is ki-adni, ha valamit festött. Példának okául hozok egygyet elő.

Midőn egyszer a' *Dunába* ütött a' meny-kő; és a' *Derejét* (melyben sok embörök voltak) el-süllesztötte; ezt *Őrkény-kis-aszszonnak* mög-akarván vinni; le-festötte a' *Dunát*, és rajta az ingó *Derejét* emböreivel egygyütt; fölötte a' meny-kő hullást. Úgy reá-is-szoktatta az ilyenekkel *Őrként*, hogy festésséből éppen annyit értene; mint-ha szóval adta-vólna-elő.

Mostan tehát (hogy mind *Cserein*; mind *Őrkényen* egy-szer-is-mind segícscsen) elő-fogott egy vásznót. Annak jobb szögelletére le-festötte *Taksont* igen haragos színnel. Magát elejébe festötte mint-ha nagy alázatosan várná a' *Fejedelmi* parancsot.

A' másik szögelletre *Csereit* helyhezötte, egy selyem-zsinórral mög-fojtva. Körülötte valának a' négy vörös *karmazsin csizmák*; a' Rúsá-színű *Kard-kötő*, és hasonló színű *vég-laplika*.

A' harmadik szögelletre *Őrkény*-herceg-kis-aszszont festötte annyostúl. A' leánnak kezébe a' méreggel tellyes poharat. Magát úgy festötte melléje: mint-ha a' mög-ivásra sürgetné. Annyát pedig el-ájúlva írta.

A' Napot a' negyedik szögelletön úgy festötte-ki: mint-ha a' *Cser-hati* dombokat éppen most hagyná-el, és *Budának* szem-közébe világítana. Ezzel azt jelentötte: hogy mind *Csereinek* agyon zsinóroztatássa, mind *Őrkénnek* méreg-itala röggelre röndöltetött.

MÁSADIK RÉSZ.

Csereinek el-útazássa.

§. I.
Úti gondolat.

El-jött a' harmadik napnak le-alkonyodtta, midőn *Málé* maga festéssével egészen el-készülve vala. *Telekes* (*Csereinek* leg-jobb baráttya) a' napnak utóllján *Csereihez* mönt, és mög-vitte néki azokat, melyeket az Udvarban szomorúan hallott. Azok nem ögyebek voltak, hanem azon hírek, melyeket a' *karmazsin csizmák*, és a' *Kard-kötő* felől *Taksonnak* nevével támasztottak az embörök.

Mind ezeket szemesen mög-visgálván *Telekes*, minek-utánna (éjszakának üdején) *Cserei*hez jött; el-beszéllötte néki *Taksonnak* engesztelhetetlenségét. Azt mondotta végtére: hogy életének mög-tartására nem löhetne jobb mód, mint-ha *Magyar-országot* el-hagyná, és oda mőnne, ahhol őtet *Takson* föl-nem-találhatná.

Csak nem a' guta ütötte-mög *Csereit*, midőn e' javallást hallotta. A' *Hercegi-kis-aszszont* (azt a' fejedelmi jó lelket) ide-haza hagyni, magának tőlle el szőkni, irtóztatónak lönni láccatott. Ezt az egygyet lehetetlennek-is gondolta. Ezek-után (mög-gondolván magát) így szóllott

CSEREI: No *Telekes*! mög-vagyok én immár mind sűtve, mind pediglen pirítva. E' velágra csak éppen azért jöttem: hogy szűntelen nyomorkodgyam.

TELEKES: Talán édős Szűlőid ellen nagyot vétőtél: hogy ezt az égi boszszú-állást mög-érdemlőtted.

CSEREI: Soha semmit se vétőttem ellenők.

TELEKES: Szenvedd tehát, a'-mit mög-jobbítanod nem löhet.

CSEREI: Isten neki. Mind-az'-által: ha csak ugyan el-köllene *Magyar-országból* szőknöm: kinek társaságában? és mőrrre eredgyek?

TELEKES: Már én errűl (bajaidat látván) szorgalmatoskodtam. Leg-jobb a' *Dunára* ülnöd, és ezen addég eveznöd, még a' *Fekete-tengőrt* el-éröd. Innént *Szerecsen-országba* mőnny: mert csak itt rejthetöd-el magadat: *Mekkában* légy mind-addég, még vagy *Takson* mög-hal, vagy haragja el-műlik. Tudósítani foglak mind-a'-kettő felől. Készen van egy deregje minden eleséggel. Benne két *Szerecsenek*, kik szolgálid, és Tolmácscsaid löhetnek. Pénzt-is hoztam. Vődd-el. Hordozzon az Isten.

Soha nem gondolhatta *Cserei*: hogy *Buda'* várát el-felejttesse. De talán el se-hagyta vólna: ha éj-fél tájban nem kopogott vólna valaki az ajtón, és ezt egy papirosan nem olvasta vólna:

Szaladgy *Cserei*. Mög-halsz virradóra: mert el-vőtted ajándékimat. Én nem annyira magam életérűl, mint a' tiedrűl szorgalmatoskodom. Szaladgy *Cserei*, *Őrkényednek* szíves javallássából.

Mit tehetött *Cserei*? Azt, a'-mit *Telekes* javallott. Le-mőnt a' *Dunára*, és a' deregjébe ültt.

§. II.

Csereink sérvei.

Ez az ártatlan, és valóságos nemes *Szőkevény* (hogy magát a' *Dunán* le-eresztötte;) hajnal-hasadtakor (a' *Budai* gyönyörű högyeket mög-látván) szíve' szorongatásait el-nem-titkolhatta. Sajnálotta: hogy a' *Hercegi-kis-aszszont* (minden ok nélkül) el kölletött hagynia.

De fő-képpen az fájt ő-néki: hogy *Taksont* (ama' második attyát, igazi gyámolóját, kinek jó-vólttában annyira bízhatott) el-köllene (és talán örökre) felejtteni. Midőn immár a' *Budai* högyek el-műltak, és *Tétel* körül (ahhol a' *Tisza* a' *Dunába* szakad) lebegtette deregjét, így fejezte-ki szerencsétlenségeit:

Oh szerencse kerekének iszonyatos forgása! Hová vetettél? - Egy Jegyösöm *Honvárban* el-hagyott: mivel véletlenül mög-hólt. - Itt *Magyar-országban* mög csalt az egy-szömtűl irtózó. - Ugyan itten hűtelen vólt hozzám a' láb-vágó. - Ez a' harmadik kiben helyheztettem minden bizodalmamat, (kiben semmi hibát nem tapasztaltam, kinek erkölcsceit az egek' tornáccáig föl-emelkődve láttam) talán ő-is mög-hal, noha azt levelkéjében mög-jelenteni nem

merészlötte. - Ki-veszött immár a' *remény* széles e' velágbúl, és ennek ki-veszni nem kölletött volna, valamint a' *szeretetnek*, és *hitelességnek*. Mert csak ez a' három erkölcs az, melyek bennünket (e' velági zűr-zavarok között) békességgel éltetnek. Íme föl-emeltettem *Takson'* Udvarában, hogy annál nagyobbat essem. - Ha gonosz alattomos ál-orcás löttem volna; talán nagyobbra möhettem volna; de mentsön-mög az Isten!

Ily kesergő gondolatai voltak egész útyában. Azomban a' *Dunának* torkába értek, a' hol hét ágaival a' *Fekete-tengörbe* omlik.

§. III. *Ritka történet.*

Itten érték-el őket a' mély gondolatok. A' deregjét a' tengerre eresztetni nem merték, ne hogy úgy játtzanak vele az irgalmatlan hullamok, mint a' szalma-szállal szoktak. Harmad nap múlva (nagy szerencséjökre) egy kereszködő gályát szemlélték, kik éppen ott kötöttek-ki, a'-hol ezek nyúgodtak. Mivel az evezésre-is ajánlották magokat; a' Gálya' Gazdájátúl föl-fogadtattak.

Ezekkel (az *Egéumi* tengörön körösztlül) abba a' tengörbe jöttek, mely (mivel *Asia*, *Afrika*, és *Europa* között fekszik) Közép-tengörnek neveztetik. Ennek nap-keleti csúcscsán a' szárazra jövén, *Szerecsen*-országba möntek, és (*Telekesnek* javallássá szerént) *Mekka*-várossa felé tartottak.

Egy faluba érközvé (mely *Mekkátúl* egy mért-földnyire löhetött) itt magokat ki-akarák pihenni. Ki-is-pihenték volna; ha a' falunak elején egy méltatlan dolgot nem látott volna *Cserei*, és rajta mög-nem-ütközött volna.

Szüz-é? avvagy aszszony, de fiatal vala; ki (a' közönségös útból ki-térvén) egy berek felé iparkodott. Félig ki-sírta immár szemeit, és szörnyüen jajgatott.

Nyomába egy fiatal embör, ki a' leánt avval fenyegette: hogy (ha mög-nem áll) szívéen a' dárdát körösztlül-fogja-hajtani. Mög-állott, és térdre esött előtte, arra kérven ki-mondhatatlan kegyetlenségét: szünnék-mög immár a' döngönyözésöktül, hajának ki-rángatássátúl. Eleget kénoztatott légyön mind-eddég.

A' Férfi (semmit se hajtván a' leánnak esdeklésseire) nyak-szirten fogta-mög a' leánnak haját; 's le-vetötte a' földre, itt ötet osztán pofozni, haját rángatni, és rugdosni kezdötte. Erre a' leány (fent szóval) jajgatni, segítséget kérni, Eget és földet óltalmára hívni, és minden fű-fa előtt esedezni kezdött.

Ezeket látván, és hallván *Cserei*: a' gondolattal vala: hogy a' leánnak esedezéseibül, a' Férfi-nak kegyetlenségébül igazán ki-tanúlhatta immár, mind ennek gorombaságát, mind amannak ártatlanságát. Ezt annál-is-inkább el-hitette magával; mert (mínek utánna az aszszonyhoz közelebb érközött) ez *Csereihöz*, és annak szolgálaihoz fordúlván; töllök segítséget kért, és sokat ígért nékik.

§. IV. *Hál'-adatlanság.*

Mög-támadta szóval *Cserei* azt a' gyilkos embört, és (szolgája által) ezeket tolmácsoltattamög néki: ha nem szégyenlené-é (férfi léttére) egy gyöngé személyet úgy sanyargatni? neveltetnöd a' Tígrisök, és Oroszlányok alatt kölletött: mivel a' természetnek ily remek-

munkáját mög-nem-böcsüllöd. Könyvet húllat előtted, de te ezzel mög-nem-lágyúlhacc, sótt még jobban mög-keményödül. Hál'-adatlan vagy: mivel szeretetét oly kegyetlen módon viszállod.

Hogy az a' buta, *Csereinek* tolmácsolássát hallotta; tehát (úgy-mond) ebbe a' leánba Te-is belé szeretnél? Mivel pedig én szerető-féltő vagyok; mög-köll-néköd előbbi szavaidat lakolnod. Látod pedig mi módon.

Elő-kapta dárdáját, és elsőben a' leánt (ismétt hajába kapván, és a' földre terítvén) jól mög-asagolta, az-után *Csereinek* állott, és a' dárdát mellye felé vetötte.

Alig eshetött-mög: hogy azt *Cserei* el-kerülhette; de el-kerülte még-is, mert a' dárdának vas-kópiája egy fába ütközött. Ki-húzta a' kópiát *Cserei*, és ama' butának hasa felé lükte. De (minek-előtte hasához érkezött,) azt ő a' levegőben mög-fogta, és így a' bizonyos-végű hagyítást haszontalanná tette.

Kardra kaptak osztán, és vinni kezdettek. Száz ütéseket-is ad *Cserei*, maga egygyet se kapván.

A' dombra-mászott leány föl-emelte szemeit, és a' csatának végét nagy szorgalommal várta. Szeretőjét erősebbnek ugyan; de a' Jövevént virgancabbnak látta. Látta azt-is: hogy amannak kardgyát a' buta indulat; emennek az eszesség forgatta.

Végtére *Cserei* csak ugyan amarra rohant, ki-facsarta kezéből a' kardott, és ötet a' földre vetötte, el-is-terítötte. E' vetekedést elégnék-is gondolhatta volna; ha a' *Szerecsennek* embörtelenségét nem tapasztalta volna. Mög-győzve, és magát másnak hatalmában lönni tudván; övedzete alól ki-rántotta a' Török-kést; és emennek oldalába szúrni akarta.

Ezt hamarébb észre-véven *Cserei*; azon embörtelen embörnek szíven köröszkül-hajtotta kardgyát. A' *Szerecsen* egynél többet nem síkójthattott, fekete lehhét tüstént ki-fűtta.

§. V.

Boszszonkodás.

Ezeket ily szerencsésen el-végezván *Cserei*, a' gondolattal vala: hogy azt a' szerencsétlen, leánzót mög-bóldogította. Ugyan-azért (szolgáival egygyütt) elejébe mönvén, ezeket tolmácsoltatta-mög

CSEREI: Jó leány! ahhol fekszik leg-nagyobb ellenségöd.

LEÁNY: Látom - de bár ne látnám.

CSEREI: Szemeiddel láttad: hogy halálára okot maga keresött. - Szabad vagy. - Mönny haza.

Leány: Nem szánnálak mög-öltni kegyetlen *Európai* teremtés!

CSEREI: Már ezt miért mondod szép leány?

LEÁNY: Azért: mert *Szeretömet* mög-ölted. Ezért én tégöd' (ha töhetségömben volna) széjjel-szaggatnálak cudar.

CSEREI: Mög-foghatatlan dolog. Ő tenéköd különcöd. Ő tégöd' tellyes erejébül mög-vert; és engöm' (mivel ellene védelmeztelek) egy dárdával akart mög-öltni.

LEÁNY: Oh bár most-is verne! Te pedig helyette dögölve fekünnél.

CSEREI: Van-é eszöd leány?

LEÁNY: Én a' verést mög-érdömlöttem: mivel arra néki okot nyújtottam. Más ifiúba szerettem. Belőlem ezt akarta ki-verni. Ki-is verte volna, ha Te (buta embör) belőlle a' lelket ki-nem-űzted volna.

CSEREI: Miért esedőztél tehát: hogy kezeiből ki-mencselek?

LEÁNY: Kezeiből igen-is. De nem hogy mög-halyon, és így soha hozzá ne mőnnyek. Gaz embör vagy, az-is vőltál mind-eddég.

CSEREI: No leány, ha én ennek-előtte így tapasztaltam volna embörtelenségödet; nem-hogy védelmeztelek; hanem inkább a' homokba tapodtalak volna.

LEÁNY: Sem-mint *Szeretőmet* halva fekünni lássam; inkább magam hevernék eme' sivány homokba.

CSEREI: Hever a' Disznó; a' *Magyar* pedig halála után-is nyugszik.

§. VI.
Egy lárma.

Annak a' hál'-adatlan leánnak, főképpen az utólsó szavakat, szemeibe lobbantatta *Cserei*. Azután őtet ott hagyta. *Mekka* felé mőnvén, az emböriségnek le allyasodássárul nagyon panaszkodott két Szerencsenyei előtt. Annak a' leánnak szívét mög-foghatatlannak lönni mondotta. Csudállotta mértéken-kívül-való nagy szeretetét.

Hogy az ily beszélgetések között az útnak közepében vőltak; íme hátúlról ismétt egy aszszonyi lármát hallottak. Egy *Szerecsen* lovas viszi vala a' leánt a' nyereg-kápára ülve. Mellette más két *Szerecsenek* vőltak, hasonlóképpen Lovagok, és a' leányra vígyázók. Minek-utánna közelebbre érkeztek, így kezdőtte a'

LEÁNY: Az Istenre kérlek Jövevény!

CSEREI: Nem de az vagy, kinek kegyetlen *Szeretőjét* mög-öltem?

LEÁNY: Az igen-is.

CSEREI: Mit akarsz?

LEÁNY: Segícs-ki ezeknek kezeikből!

CSEREI: Tudni-illik: hogy ismétt kárhoztass, ha veled jót tészök.

LEÁNY: Isten bizonyom: mög-is-köszönöm.

CSEREI: Hát: ha mög-csalsz?

LEÁNY: Akkor osztán soha a' Tiéd ne lögyek, kinek birtokába (*Szeretőmnek* halála után) leg-örömostebb mőnendők.

CSEREI: Mit cseleködgyem tehát?

LEÁNY: Vígy-bé *Mekkába*. Ott édös anyám hírös Keresködőné.

HARMADIK RÉSZ.

Csereinek el-adattatása.

§. I. *Mekkai csinok.*

Semmit se tudott *Cserei* a' felől, miért jöttek-ki *Mekkából* azok a' három *Szerencsen-Lovagok*, és mitől kényszerítették arra: hogy azt a' leánt születése' helyére vissza-térícskésék. El-vőtte ötöt (mind-az'-által) tőllök, és (lelke' ösmeretének igazságátul mög-győzöttetvén) úgy röndölte-el a' dolgot: hogy elsőben vele a' város' házára mégyön; és úgy adattya a' leánt anyjának kezeibe.

Igen örvendözött azon: hogy *Mekkát* mög-láttya, mely városban születött az a' *Mahomet*, ki a' *Törököknek* nagy Prófétájok, és hit-szerzőjök vala. De itt-is (valamint másutt mindenütt) szerencsétlen léve *Cserei*. Mert hogy a' Város-házához mönt, leg-is-leg-elsőben a' leánt így szállította-mög a'

BÍRÓ: Vissza-jöttél tehát, kit (érdemeidre nézve, és különös szépségöd miatt) nagyra böcsülnek a' *Mekkai* fiatalok?

LEÁNY: Hogy én ide-való szülemény lögyek, azt kiki jól tudja. Mennyire böcsülnek pedig a' *Mekkaiak*; azt én nem tudom.

BÍRÓ: Annyira böcsülnek: hogy el-ragadtatásodat-is ártatlannak tartják. Ki vólt az, ki tégedet *Mekkából* el-ragadott?

LEÁNY: Attúl kérdőzzétök azt; ki engöm' el-ragadott. Én bűnös nem lévén, kérdőre nem húzattathatom.

BÍRÓ: De az immár (a' mint hallom) nem él.

LEÁNY: Él pedig ez a' böcsületös Ifiú, ki engömet a' Ragadóknak körmeik közül kétszer ki-mentött.

BÍRÓ: Te pedig ifiú e' leánnak első szeretőjét úgy-é bizony mög-ölted?

CSEREI: Ha a' mög-támadót, magam védelmére mög-olni gyilkosságnak mondatik; magamat annak mondani nem átalom.

LEÁNY: Úgy vagyon. Midőn ötöt ez a' böcsületös Ifiú a' földön el-terítötte; mög-engedett volna néki, ha embörtelenségét nem tapasztalta volna. Alattomosan akarta mög-gyilkolni jó-tévő embörét.

BÍRÓ: De vért ontott, és ezt néki cselekönni nem költött volna. Törvényünk szerint azt érdömölte-mög: hogy mindőne el-szödetessék; és így (szolgáival egygyütt) áruba bocsáttassék.

Semmi se vöhetette-ki őket a' törvény alól. Egygyik szolgáját a' bú mög-ölte. A' másikkal a' holnapi szerencsét várta.

§. II.
Árúba-bocsátás.

Röggel a' Város' piaccára vitettek, holott már (valamint a' hal-piacon) oly sok embör árúlatott. *Zsib-vásár*nak mondhatnád, annyira zsibongottak a' vásárosok közül mind a' vevők, mind az árulók. Ezt lehet ám az emböri le-allyasodásnak mondani, midőn az embörökkel úgy keresködnek a' nem-embörök, valamint az esztelen állatokkal.

Mög pillantotta *Csereit*, és annak szolgál-társsát egy *Medinai* Keresködő, mely Város *Mekkátul* egy-napi járó-föld. Inkább teccött szemeinek a' szolgál, mint maga *Cserei*: mivel testtje tömöttebb, tagjai izmosabbak, és így a' dologra alkalmasabbak vóltanak. De mivel a' Város egygyiket a' másik nélkül el-adni nem akarta, mög-vőtte mind a' kettőt nem pénzen, hanem csere holmikkon. Láncot vetött reájok, és *Medina* felé mög-indúlt.

Vigasztalta az úton hív szolgáját *Cserei*. Ötet fő-képpen a' békességös tülésre intötte: mivel ezt az álladalmat mög-másolni nem lehet. Maga-is (ha a' beszédül mög-szünt) az emböri életnek viszontagságairól gondolkodott.

Elő-hozván régi szenvedéseit, maga türelmességével-is tanítgatta szolgáját. Midőn egy Paripának nyomaiból, annak tulajdonságait a' Bírák előtt ki-magyarázta: minő nehezen lehetött a' Tolvajsnak szennyéből ki-tisztúlnia? - Hasonló veszedelömbé jutott légyön akkor-is: midőn a' *Herceg-kis-aszszonnak* visláját ki-nyilatkoztatta. - Midőn egyszer a' *Féniksz*-madárról beszéllött; hogy meneködött-ki a' *Kenéznek* körméi közül? - Hogy versei *Taksonnak* elejébe jutottak: hogy kerülte-el az agyon-nyilazást? Az-után

- Látod (úgy mond) édös barátom! midőn egy hál'-adatlan leánt buta szeretőjének kegyetlensége ellen védelmeztem; nem csak én, hanem vélem egygyütt Te-is Rab-szolgává löttél. - Mög-ne-csökkenyünk férfiségünkben. Véget ad ennek-is a' *Magyarok'* Istene. Ennek a' *Medinai* Keresködőnek szükség képpen szolgájának lönni kölletik, vagy néköm, vagy másnak. Mért nem néköm? nem vagyök-é én-is oly embör, mint más? - Ne véld: hogy ez a' *Kalmár* kegyetlenküdni fog rajtunk: mert (ha hasznunkat akarja vönni) velünk (szükség-képpen) jól kölletik bánnia.

Így beszéllött ugyan ő: hogy magát az úton vigasztalhasssa. Mind-az'-által (ha csak egy keveset el-halgatott-is) nem más kódorgott nyughatatlan eszében; hanem *Őrkény* amaz el-felejthetetlen *Herceg-kis-aszszony*.

§. III.
Okoskodás.

Igen fővenyes vala az út, melyen *Mekkából Medinába* möntenek. A' sütő melegség színte mög-égette lábaiknak talpait. A' nagyobb terhek Tevéken vitettek; a' könnyebb nyalábokat egygyik szolgál a' másiknak hátára kötötte. Nem vólt a' föl-kötésben tanúltabb, és szorgalmasabb *Cserei* szolgájánál. Ugyan-azért: inkább szerette ötet a' *Kalmár*, mint annak Urát. A' miben lehetött, kedvezött-is néki.

Mekka és *Medina* között, mög-döglött a' *Kalmárnak* leg-serényebb tevéje. Annak terhét a' szolgálakra osztania kölletött. Némelyekre sokat, némelyekre igen keveset rakatott. *Csereinek* szolgáját leg-kevesebbel terhelte. De magának *Csereinek* elég jutott belölle. Ezt látván, így szólla a'

SZOLGA: Szegény *Csereit* ugyan nagyon mög-terhelte ám a' Gazda.

KALMÁR: Akaratomtúl függ; kinek mennyit adgyak. Ki parancsol neköm?

SZOLGA: Add reám e' Társamnak új terhhét.

KALMÁR: Mi okra nézve kéröd?

SZOLGA: Erősebb vagyok nála. Többet vihetők.

KALMÁR: Hallod-é *Cserei*! mög-engedöd-é ezt ennek az embörnek.

CSEREI: Nem egészszen. Csak annyit fogok az enyimbül néki engedni: még azt tapasztalom: hogy (erőnkre nézve) egyenlő terht viselünk.

KALMÁR: Hallod-é? Úgy teccik: hogy neköd eszöd van; tucc-is véle élni.

CSEREI: Lásd csak (Gazda) a' többi szolgát. Némelyek úgy mög-vannak terhelve: hogy a' súly alatt szinte mög-gebednek. Némelyek (noha izmosabbak) dúdolvá járnak.

KALMÁR: Te ugyan errül okosan gondolkodol. De nálunk a' szokás semmit se gondol ezzel. Ha egygyik Rab-szolga a' másik Rab-szolgával (szolga röndgyére nézve) egyenlő; a' Terh-viselésben-is egyenlőnek lönni kölletik.

CSEREI: Ne nézzük ebben se az elmélködést, se a' szokást; hanem az emböriséget. Ez azt tanította: hogy az erősebb többet bír. - Mind-nyájan úgy születünk, mind embörök; még-is egynek hosszabb ruha kölletik, mint a' másíknak.

KALMÁR: Te bizonyosan jól gondolkozól. Én Tégöd' a' Rab-szolgalatból ki-vöszlek, és (mivel a' többi szolgákat gond-viselésöd alá adom) *Gondosomnak* nevezlek.

§. IV. *Új-tisztség.*

Erre az új tisztségre kapván *Cserei*, tüstént mög-állította a' Szolgákat; és mind röllok, mind a' Tevékrül le-tétette a' terhet. Mind az állatoknak, mind a' szolgáknak tulajdon erejüket mög-visgálván, oly okosan osztotta-el a' terhet: hogy a' *Kalmárnak* tellyes gyönyörúsége tölt abban, midőn látta, mely egyaránt járnak mind-nyájan, az-az: egygyik a' másikat se el-nem-hagygya, se mög-nem-előzi.

Midőn az előbbeni terhet el-osztogatta *Cserei*; észre-nem-vötte mindgyárt a' *Kalmár*: hogy maga-is a' terhesekkel jár, többet-is viszen, mint némelyek: Ötet azoknak számok közül ki-szöllítván, magához hívta. Vele jött *Csereinek* szolgája-is: hogy akarattyát mög-tolmácsollya. Így kezdé a'

KALMÁR: Én tégödet a' szolga röndből ki-vöttelek. Azzal azt-is mög-határoztam: hogy többé terhet ne viselly.

CSEREI: Én terhemet úgy vöttem-föl, mint *Szolga*; addég le-se-töhetöm, még *szolga*-útomat el-nem-végezöm.

KALMÁR: Én pengig a' terht *Gondosomon* nem szemlélhetöm.

CSEREI: Mind-egygyik szolgának hátán elegendő terh vagyon; most reájok nagyobb terht nem adhatunk, igaz embörök maradván.

KALMÁR: Hát osztán?

CSEREI: Ha egyszer *Medinába* érközünk, a' terhnek le-tételével, a' *Gondosságot* föl-vöszöm.

Sok ily embörségös gondolatokra tanította *Cserei* a' tudatlan ugyan, de jó szívű *Kalmárt*. A' többi között arra-is: miként köllessék azt az okos kereskődőnek mög-tunni: e'-vagy-ama' jószágot hogy köllessék mög-vönni? és osztán mértékletös nyereséggel el-adni? Hogy köllessék az olyatén Jószágot, mely hamarjában el-nem-kél, úgy mög-tartani; hogy ne csak le-ne-szálljon ára; hanem nagyobbra-is mönnyön.

Több ilyeket halván a' *Kalmár*; nagyon mög-szerette *Csereit*. Még többet várt tőlle. Ugyan-azért: alig várhatta: hogy *Medinába* érjön. Ott egész házának sorssát, és a' *Kereskődésnek* módgyát reá-akarta bízni.

NEGYEDIK RÉSZ.

Medinai dolgok.

§. I.

Egy Szokás.

Leg-örömeztöbb mönt *Cserei Medinába*-is: hogy *Mahometnek* koporsóját mög-lássa; melyhez (szinte minden holnapba) gyülekeznek a' Búcsú-járók, és annak tetemei fölött imádkozni szoktak.

Itten a' *Kalmárnak* házát jó röndbe szedvén, el-nézte a' népnek szokásait, és (azokat az *Európai* szokásokkal egybe-vetvén) többet vetött-mög, semmint mög-dícsért.

Azt nem szenvedhette főképpen: hogy itt az aszszonyoknak semmi szabadságok nincsen; ugyan-azért nem vélte azt csudának lönni: midőn látta: hogy a' Férfiaktól egészszen el-nyomattatva sénlenek, azon kívül: hogy nyomorúságjokat tudhassák.

A'-mi előtte leg-útálatosabbnak teccött; az vala: hogy a' házasságban élő aszszont arra vihették: hogy (Urának holtta után) magát a' temetőbe mög-öllye, és (Urával egygyütt) el-temettesse.

Hogy erre a' szer-tartásra hamarébb reá vihessék a' szegény aszszonyokat; ezt a' mög-gyilkolást szentségös dolognak lönni hirdették, és ezt velök el-is-hitették. Oly örömmel-is möntek a' Temetőbe, mint-ha holttok után egyenesen azokra a' kívántt helyekre vitetnének-el, mellyet minden vallás szerencsés nyúgodalomnak nevez.

Mivel a' *Szerecseneknek* mög-engedte a' Törvény: hogy egy Férfi-fő több feleséget vőhessön; eleinte a' Feleségek közül csak az ölte-mög magát, ki e' velágra leg-első fiú gyermeket hozott: mert ezt nevezték valóságos *hitesnek*, a' többiek *ágyas*-nevezetet viseltek.

De sokszor mög-esött: hogy ezek az *Ágyasok* (a' *Hiteseknek* szerencsájöket mög-írgyölvén) a' Férfi-fiat mög-ölnék; és így (a' házassági kötél alól föl-szabadulván) más Férfjhez möhetnének, és így talán a' *Hitesnek* méltóságára-is föl-kaphatnának.

Ez nem csak egyszer történt; de, hogy ez-után mög-ne-történnyék; el-végezte a' *Tanács*: hogy, (Uroknak holtta után) előre a' *Hites*, utánna az *Ágyasok*, mind-nyáján mög-gyilkolnák magokat. E' törvénnel arra vitték az aszszonyokat: hogy (Urok' életének fön-tartására) egy szívvel, egy lélökkel iparkodnának.

Mennél többen gyilkolták-mög magokat egy nemzetségben; annál nemesebbnek tartatott az a' Nemzetség. A' magát-mög-gyilkoló aszszont-is *Szentnek* nevezték. Annak a' napnak (melyen a' gyilkolás végbe vitetött) *Tűz-nap* nevet adtanak. *Ülő-ünnepnek*-is tartották, az-az: minden

esztendőben semmi munkát végbe nem vitt a' Nemzetség azon a' Tűz-napon; hanem a' temetőbe ült. Kik a' Nemzetségben nagyon mög-öregödtek, vagy kisedek voltak (és így a' Temetőbe el nem möhettek) házok' kapuja előtt ültének.

§. II. *Jó Indulat.*

Éppen ezekben a' napokban mög-halt a' Kalmárnak Testvér-Öcscse, igen gazdag embör. Feleségös volt, de egynél többet nem tartott, ki-is (még az nap, melyben Ura mög-holt) *Szent-aszszonnak* kiáltatta-ki magát, és maga' mög-gyilkolássának napját egész *Medinában* ki-hírdettette.

Ezt mög-hallván *Cserei*, és e' szokásnak eredetéről mög-tanítatván; nagyon sajnálotta: hogy ez a' *Medinai* nép (mely magát, a' többiek között, leg-okosabbnak tartotta) ezt a' gyalázatos szokást föl-vöhetette, és még gyalázatosabban mög-tartotta.

Szeme elejébe tötte a' *Kalmárnak*: minő veszedelme lönne ennek az útálatos szokásnak? hogy ellenköznék a' természetnek szent szabássaival? és annak javaival: midőn (csak nem minden napon) annyi özvegyek (pedig még fiatalok) ártatlanul el-vesznek, kik (a' Köz-jónak számára) sok magzatokat hozhattak, és ezzel az Országot mög-bóldogíthatták volna. Attyoknak halálok, annyoknak mög-gyilkolások után, kire maradnának az árva gyerökök? nem-de igazságosabban nevelhetné ezeket az Any, mint vagy egy Gyámaty? Rokony? vagy akár ki más a' vérök közül?

Ezekre a' szép indulatokra mög-esött ugyan a' *Kalmárnak* szívve; de, hogy a' szokás mög-változtassék; se rajta nem állottnak lönni mondotta; se (ha rajta állana-is) azt mög-másolni nem javallaná.

Több (úgy-mondá a' *Kalmár*) ezer esztendőnél, miolta talpra szállott a' szokás, és törvénnyé-is vált. Szenté-tötte az üdő, és a' vele élés. A' Szentséget mög-másolni, annál inkább kárhoztatni, nagy Istentelenség. Böcsül-é valamit az embör nagyobbra, mint a' régi szokást? - Igen-is (felele *Cserei*): Az okosságot, a' természetnek szent szabássait nagyobbra köll böcsülnünk, melyek a' rosz szokásokat észre vöhetik, mög-is jobbíthatják.

Kérte osztán a' *Kalmárt*: hivassa-összé Rokoninak Eleit; és őket ezen éktelenségnek el-törléssére bírja. Maga az *Özvegynek* mög-győzésséről fogna szorgalmatoskonni, mög-is próbálni, ha vele jót lehetne-é tönnie.

§. III. *Cserei az Özvegygyel.*

Hogy magát *Cserei* az Özvegynél bé-jelentötte; tüstént hozzája eresztetött. Csudálkozott a' nagyra-termött aszszonnak fiatal ékességén; és azon erős szívén, mely a' következő mög-gyilkolásnak emléközetével, nem csak el-nem bágygyasztotta magát; hanem inkább mög-erősítötte. Hogy hozzája érkezött, így kezdötte szavát

CSEREI: Üdvöz-légy előttem szép Virág.

ÖZVEGY: Mi haszna szépségömnek jó embör?

CSEREI: Hasznát vöhetöd annak-is, ha eszöddel élni kívánczöl.

ÖZVEGY: Én pedig nem csak kívánczom; hanem akarok-is.

CSEREI: Ugyan-csak el-akarod magadat (ezekben a' napokban) veszteni?

ÖZVEGY: Ez neköm föl-tött szándékom.

CSEREI: Nemes gondolataidból ki-löhet vönni nemes szívedet. Oh be örvendek azon: hogy a' leg-keservesebb ügyben, állhatatosan mög-maradsz. Nálunk, állhatatos aszszony, igen ritka madár.

ÖZVEGY: Ezen szavaiddal még inkább mög-erősítöd szívemet. Így tehát föl-tételemtől el-nem-fogok állani.

CSEREI: Neköd (tisztességös aszszony) Uradat nagyon szeretnöd kölletött: mivel érötte föl-akarod áldozni magadat.

ÖZVEGY: El-nem-találtad jó fiú. Annál te se ostobábbat, se feleség-féltöbbet, se szenvedhetetlenebbet soha életöd' napjaiban nem láttál.

CSEREI: Érötte még-is mög-gyilkolod magadat?

ÖZVEGY: Mög-ám, és igen örömet.

CSEREI: Annak a' mög-gyilkolásnak bizonyára igen édosnek lönni kölletik, mivel arra magadat igen örömet reá-szánhattad.

ÖZVEGY: Én pedig abban semmi édosséget nem tapasztalok. Sött röszteti az egész természetet bennem. De köröszűl köll esnöm ezen-is.

CSEREI: De mi okra nézve?

ÖZVEGY: Egész *Medinának* tudtára: én *Szent-aszszony* vagyok. Ha (Uram' halála után) agyon nem gyilkolom magamat: oda lesz minden szentségöm.

CSEREI: Inkább akkor fogod Szentségöd' elveszteni, ha magadat agyon gyilkolod. Életet magadnak nem adtál, azt magadtól el se vöhetöd. De ha el-vöhetnéd-is; mög-érdömlí-é ostoba Urad: hogy érötte mög-hally? Éppen úgy nem: hogy hólttábúl föl-támaszd. Ő a' halálra; Te az életre méltóbb vagy.

ÖZVEGY: Mondaszsz valamit - - - de a' régi-régi szokás - - - én általam-é? - Isten!

CSEREI: Múllýék-el. Rosz kezdetnek múlása, jól végezendőnek eleje. Szép emléközetöt fogsz magad után hagyni.

ÖZVEGY: Tunnád-é: mi vihetne arra: hogy magamnak mög-kegyelmezzek?

CSEREI: Hadd hallyuk.

ÖZVEGY: Ha Uramnak helyét el-foglalod.

§. IV. *Változás.*

Az *Özvegynek* utolsó szavait hallván *Cserei*; úgy teccött: mint-ha nagy szöget ütött volna fejébe. *Takson'* Kis-aszszonyának képe szeme előtt forgott mindenkor. Másnak szerelmébe avatkozni, semmi-féle-képpen nem akart.

Mind-az'-által (mivel ennek az *Özvegynak* szeretetétől függni gondolta azon istentelen szokásnak mög-másolássát) helybe hagyta annak kérését. Mög ígérte néki esztendő-utáni házasságát; de azzal az államánnyal: hogy (a'-mi tehetségében löhet) mind végbe vigye azokat, melyek ama' gonosz szokásnak öröki el-törüléssére szükségösek.

Ezt hogy az *Özveg* mög-ígérte neki; ötet nagy örömmel ott hagyta. Egyenesen oda mönt, a' hol az *Özvegynak* Rokoni (a' *Kalmárnál*) össze-gyűltenek.

Ezek előtt az egész történetet el-beszéllötte. Kérte mind-nyájokat: hogy az *Özvegynak* sorsát föl-vögyék; annak szándékát előmozdicsák, és (egyszer akkor) azon embörtelen szokásnak torkára hágjanak. Ha ezt a' jót nem cselekednék ezzel az alkalmatossággal; mög-fognák cselekedni akkor: midőn egy okosabb, és erősebb embör Országjokat el-foglallya, és ezt a' szokást (emböreivel egygyütt) ki-veti. Hogy ki-ne-vettesetek, eszötökkel élyetök.

Mind ezeket jól mög-fontolván az *Özvegynak* aszszony-társsai, és közl-rül-lévő attyafiai; össze-járták az egész Városnak Fő-és-alacson aszszonyaikat. Tüzesen föl-ingerlették mind-nyájokat, arra-is vitték a' Főbbeket: hogy többeket-is össze-csoportosítanának, és velel egygyütt a' Város' házára ütnének.

Ezeknek kérésöket hallván az össze-gyüleközött Tanács; közölök föl-állottak, azok elsőben, kik okosabbak voltak, és kik már régen óhajtották ennek a' Szokásnak mög-másolássát. Ezekkel tartottak a' többiek-is; és így a' szokás el-törültetött; az özveg életében mög-maradott. Az egész Nemzet hálát adott *Csereinek*.

ÖTÖDIK RÉSZ.

Külömb vélekedések.

§. I. *Egy Égiptomi.*

Követközött a' nap, melyben *Európának*, *Ásiának*, és *Afrikának* (az akkori egész velágnak) leg-híresebb embörei, és fő-képpen Keresködői *Mekkába* gyüleközni szoknak: hogy ott Jószágjokat, vagy vegyenek, vagy el-adgyanak.

Csereinek mind-úntalan nagyobb bölcsességét tapasztalván a' *Medinai Kalmár*, úgy teccött: mint-ha nála nélkül el-nem-löhetne. El-vitte tehát magával, és mög-parancsolta néki: hogy a' Tevékre vígyáztasson; a' terheket (szokássá szerént) bölcsen el-intézzze; a' többit magára, és szolga röndre bizza.

Nagyon szerette ezt az alkalmatosságot *Cserei*, a' gondolattal lévén: hogy, annyi külömböző Országú, erkölcsű, és szokású embörök között, bizonyosan olyat-is fogna találni, ki *Magyarországnak* széleiről jött *Mekkába*, a'-mint azokban az üdőkben mög-is-szokott történni. *Órkény* felől akart volna tudni valamit; de felölle ekkor semmit se hallott. Hanem (midőn a' Kalmárral a' vásárba járt) így szólította-mög a' *Kalmárt* egy

ÉGIPTOMI: Hallod-é embör! *Ásiai* vagy-é? avvagy éppen *Szerecsen*?

KALMÁR: *Szerecsen* igen is. Mit akarsz?

ÉGIPTOMI: Te-is tehát a' leg-ostobább nemzet között éldegelsz.

KALMÁR: Mi patvar lölhetött.

ÉGIPTOMI: Vesszőn-el *Mekka*, minden Vásárjával egygyütt.

KALMÁR: Minő okra nézve?

ÉGIPTOMI: Íme egy leg-drágább Jóságomért (melyért más-kor két font aranyat adogáltak) most fél-fontnál többet nem akarnak adni. Esztelenek vagytok mind-nyájan.

KALMÁR: Minő Jóság az?

ÉGIPTOMI: Testvér-hugomnak testtye. Ezt én nagy szorgalommal bé-balzsamosztam, és így az örök üdökre el-készítöttem. Pedig: minő leány vala ő? - Egész *Égiptomnak* tüköre!

KALMÁR: Miért nem akarják a' *Szerecsenek* mög-vönni ezt a' *Múmiát*?

ÉGIPTOMI: Mert nem böcsüllik immár a' Szentségeket. Magok' eszök után járnak. Ugyan azért nem csuda, hogy mindenben mög-botlanak.

§. II. *Egy Indiai.*

Hogy amazokat (nagy boszszonkodással) elmondotta az *Égiptomi* embör; mög-éhezött; és mivel az ebédnek üdeje el-érkezött, által-vetőjét mög-oldván, belőlle egy eleven csirkét kihúzott. Hogy ezt mög-látta; elejébe kerül, és hozzája így szól egy

INDIAI: Mög-álly *Égiptomi* embör! Mire az a' *Csirke* kezeden?

ÉGIPTOMI: Arra: hogy szolgálammal mög-koppasztassam, nyársra húzassam, 's-mög-ögyem.

INDIAI: Mit? - mög-ögyed? - Mentsön Isten minden hívet ettől! - Hát Te (e' gondolattal lévén) nem félsz Rokonidnak boszszú-állásoktól?

ÉGIPTOMI: Nem tunnám: miért félhetnék?

INDIAI: Tehát Te, oly járatlan vagy a' Lélek' dolgában: hogy (mög-élemödvén) azt se tanulhattad-még-mög: hogy Rokonidnak lelkeik (tüstént holttok után) a' *Csirkébe* bújnak; és ott végzik-el a' büntetést, melyet (e' velágban tött csinnyaik miatt) szenvedniök kölletik. Benne laknak pedig egészszen Kakas, vagy Tyúk-korokig. Ha e' *Csirkét* mög-ölöd; Rokonod a' büntetést ki-nem-állotta, ugyan azért: örökre el-kárhozik. Jaj Te-néköd akkor *Égiptomi* embör!

ÉGIPTOMI: Én mással mit se gondolok. Nállunk istenesebb gondolat a' bé-balzsamozott tetemeket el-adni, és annak nevét mög-örökösíteni.

INDIAI: Még-is igaz marad az: hogy a' *Csirkét* mög-ölmi (ha bár Rokonodnak lelke bele-szorúlt-is), a' természet ellen-való vétök: mert, ha mög-nőnne, annak nagyobb hasznát vöhetnök. Imádgjuk mű a' *Csirkéket*, ugyan-azért mög-se-öhettyük.

ÉGIPTOMI: Mü pedig az ökröt imádgjuk egész *Égiptomban*, még-is-mög-öhettyük.

INDIAI: Mit? Ti *Égiptomiak*! ökröt imádtok?

ÉGIPTOMI: Ti *Indiaiak* csirkét imádtok?

INDIAI: A' *Csirke-imádás* tűrhetőbb; mert az *Ökör-imádásnál* régiebb. Négy-száz-ezer esztendeje: hogy ez nálunk gyakoroltatik.

ÉGIPTOMI: Oh minő nagyot hazudtál. Hiszen a' velág' kezdetének csak száz ezer esztendeje. Hogy olvashatnak többet az *Indok*; kik az *Égiptomiaknál* fiatalabbak.

INDIAI: Mit? - fiatalabbak?

ÉGIPTOMI: Igen-is: mert ivadékink vagytok. *Égiptomunknak* *Nilus*-vizéből jöttek-ki a' benne termött első embörök. Testtyöket az iszaptól vötték; mely arra igen alkalmas; lelköket a' napnak sugáritól kölcsönözték, melyek minden füvet-fát (a'-mit tapasztalásból tudunk) mög-szokták eleveníteni. Köllé több ennél?

INDIAI: Minek-előtte néktök (*Égiptomiak*) eszötökbe jutott: hogy az Ökröt nyársra-húzzátok; már nekünk mög-tiltotta *Brámánk* (a' mü Istenünk); hogy a' *Csirkét* ne báncsesuk: mert ő azokat nem élelmünkre; hanem holtunk után oda-zárattatásunkra teremté.

ÉGIPTOMI: Micsoda az *Indoknak* *Brámájok* a' mi *Apisunkhoz* képpet? - Csak fitty. - Mit cselekedött a' ti *Brámátok* olyast, mely az egész velágnak egy kis javára válhatott volna?

INDIAI: Cselekedött eleget. A' többi között ezek a' főbbek: I-szer: Ő lölte-föl a' *kocka-játékot*, melyel az emböröknek mulatságokra tárgyalt. II-szor: Ő hozta-bé az *Olvasást*; és ezzel az embört okossá tőtte.

§. III. *Egy Kaldéai.*

Az *Égiptominak*, és az *Indiai* embörnek az Ima-felől való vetekedéssöket közélrül hallván egy *Kaldéai* Keresködő; *Csereinek* szeme közé nézött, és őtet okosnak lönni látván; el-nevette magát, és amazoknak vetekedéssöket gyomrából nem szenvedhetni láccatott. Ugyan-azért: amazokhoz fordúlván, így kezdötte a'

KALDÉAI: Haggyátok-el (kérlek) azokat a' haszontalan vetekedéseket, melyek nem arra valók: hogy az embörnek szívét jóra fordícsasák; hanem inkább egy szívet a' másiktól el-szakaszszanak.

CSEREI: No már én tégöd ezeknél okosabb gondolatúnak lönni gondollak.

KALDÉAI: Mög-löhet mind a' *Csirkét*, mind az *Ökröt* önni: mert ezek az emböröknek élelmökre szerződtek. De azt az arany-szironnyájú halat mög-önni, melyet a' *Kaldéaiak* Istenünknek tisztölünk, már az ki-magyarázhatatlan nagy istentelenség volna.

ÉGIPTOMI: Errül az arany szironnyájú hal felől semmit se halottunk mü *Égiptomiak*.

INDIAI: Hallottak az *Indok* valamit, de azt mondgyák: hogy csupa lelemény.

KALDÉAI: Oh Ti bódogtalan embörök! Errül tehát kételkedni mertök?

ÉGIPTOMI: Hogy ne kételkedném (leg-alább én) mivel Istenötök felől semmit se hallottam. Hitesd-el velem: hogy ő Isten löhet.

KALDÉAI: Kérdözd az egész velágot. Ez neköd mög-fogja mondani: hogy az az arany-szironnyájú-hal isteni állat légyön. Arany annak farka-is. Szárnyai elegendők arra: hogy a' vízből ki-szállyon, és a' parton sétállyon.

INDIAI: Hogy sétálhat a' hal, ha lábai nincsenek?

KALDÉAI: Nehéz a' Hitetlenekkel bánni. Ezek mindenben gáncsot találnak. Hát az Isteni állat nem adhat magának (kis üdöre) lábakat? vagy Láb-formájú valamit?

INDIAI: Minő tulajdonságai vagynak tehát annak a' csudálatos Istennek?

KALDÉAI: Ő (minden esztendőben) egyszer a' szárazra ki jő, és az ott táborozó emböroket minden jóra tanította. Inti őket: hogy (mivel ő hal, és a' halakat oltalma alatt tartja) azokból egygyet mög-önni ne merjenek: más-ként soha Isten' Országát nem látnák; az az: a' vízbe nem fognának halni, hanem a' földbe. És mivel néki Országá a' vízben vagyon, a' kárhozat' helye pedig a' földbe; üdvözülni nem fognának soha.

§. IV.

Több Szokások.

Ezeknek balgatagságjokat hallani, igen únalmas vala *Cserei* előtt. A' magyar Hitet sokkal nagyobbra böcsüllötte, mely semmi éktelenségekből nem állott, hanem eme' kettőből: I-szer: Tisztöld a' *Magyarok'* Istenét. II-szor: Jó barátiddal jót tégy. - El hagyta tehát azokat, kik az Imárul vetekedtenek, és a' Föld-népének szokássára vígyázott.

Tapasztalta a' *Szerecsenekben*: hogy nem örömetst függenek valakitől. A' lopást se igen tilalmazták, se az asszony-ragadást. A' kötésekben csak azokat tartják-mög; melyeket velők a' Babona tartat-mög. A' viszontagságoknak el-viselésökben kemények. Lovaikat-is nyomórúan tartják. Egy nap csak egyszer-étetik, és-itattyák. Igen soványak tehát, de fölötté sebesek, és a' futásban szinte fáradhatatlanok.

Magok se élnek jobban lovoknál. Nálók se kenyér, se bor: mivel a' földet nem szokás művelni. Valami Vad-magokat szednek, ezeket bé-áztattyák, és téjjel vegyítván alá-való tésztát csinálnak, melyet főve, vagy sütvé mög-ösznek.

Sok Tevéket, Kecskéket, és Juhokat tartanak. Magok legelik. Mind addég egy helyen maradnak, még a' fűből tart; föl-szödik osztán sátorfájokat, és előbbre állanak. Sátorjok kecske szőr. Alatta házi-népével.

Noha vékony eledellel élnek; jól termettek még-is, és magosok. A' mindenkori napon járás, a' meztelenség el-feketíti bőroket. Kevésnek van rongyos ünge-is.

Lovaiknak nagyobb gondgyokat viselik, mind fioknak. A' Csödöröknek nemzetségöket tíz-húz, sütt száz ízig-is föl jegyzik, és erről ítélik jóságokat. Mennél régibb nemességű a' ló, annál virgancabbnak tartatik, és annál drágábban-is adatik-el.

Különös tüvel mög-liggattyák bőroket, és beléje kék festéket dörgölnek, és ezt virágnak nevezik. Mennél több, és kankarékosabb virágjai vannak egy hajadon leánnak; annál szebnek tartatik, hamarébb-is el-kél. Annyira mög-teccött a' bőrne ezen mög-virágosítása: hogy *Afrikába*-is bé-hatott.

Az Aszszonyok örök' cimpájára arany karikát vetnek; melynek szélessége három újni; de vékony valamint a' hárttya. Ajakaiknak vörösségét nem szeretik. Azokat-is tüvel mög-pöttyögtetik, és valami ökör-epével-össze-vegyített port kennek beléjük. Így vagy kékek, vagy sárgák, vagy más-féle színűek lösznek.

Minden énekjeik a' szép szemekről vannak. Szeretőjét a' leány azzal dicséri, ha kecske szemeit láttya. Feleség-féltők a' fiatalok, noha vött, vagy ragadtt Feleségeket bírnak.

§. V.
Egy magyar Levél.

Midőn ezek *Mekkában* így történtek *Csereivel*, midőn a' Nemzetnek szokásait így vizsgál-gattya ő; íme egy embörrre veti szemeit, a'-ki ő-előtte igen ösmeretesnek teccött. Viszszá-nézett ez-is *Csereire*; és mivel ábrázattját olyannak lönni tapasztalta, melyet a' *Szerecsene-kével* mög-nem-egygyeztethető; ötöt annak lönni gondolta, a' kit nagy szorgalommal keresött. Nem hitt mindgyárt egygyik a' másiknak: ugyan-azért ki-ki vígyázott mondandó szavaira. Így kezdötte

CSEREI: Istenem! be különös bolondoskodást tapasztalok ezekben a' *Szerecsenekben*!

LEVELES: Te pedig (akár ki légy) *Magyarúl* beszéllesz *Mekkában*?

CSEREI: Ez nem nagyobb csuda: mint: hogy Te-is itten azon nyelven szólasz.

LEVELES: Szóllhatok: mert *Magyar*-országból csak éppen mostanában jöttem *Mekkába*.

CSEREI: Minő oka útnak?

LEVELES: Találd-el.

CSEREI: Ösmeröd-é *Budán Telekest*?

LEVELES: Maga Urát ki ne ösmerné?

CSEREI: Már látom: hogy *Csereit*-is ösmerted.

LEVELES: És én tégöd annak lönni gondollak.

CSEREI: A' vagyok. Tudom levelet hoztál Uradtúl. Egészségösök-é mind-nyájan?

Nem felelhetett erre a' *Leveles*; hanem Tarisznájába nyúlván egy kis kutit ki-vészen, és azt *Csereinek* kezeibe adgya. Ki-is annak tartalékját föl-szakasztván, mög-ösmerte *Cserei* jó tévő baráttjának kezét, és így olvasta-el a' levelet:

Mög-ígértem (midőn tölled a' *Sepeli* marton el-váltam): hogy a' *Budai* Udvar felől tudósítani foglak, ha *Mekkában* vagy. *Takson* (*Farkas* Püspöknek ki-űztte után) nagyon el-bádgadott. Hogy életének végét békességben tölcse; Követöket küld *Zimiskához* a' *Konstancinápoli* Császárhoz, kikkel Szolgámat-is el-küldöm ezen levelemmel. Se híre eddég, se hamva *Órkény* Kis-aszszonnak. Mög-hólt édos Anyja bújában. A' *Fejedelem* (noha egygyik lába a' *Koporsóban* immár) ismétt házasodni akar. Te még vissza-nem-térhecc. Szeresd *Telekesödet*, jó Barátodat.

HATODIK RÉSZ.

Csereinek új veszedelme.

§. I.
Ennek oka.

Haza eresztvén *Telekesnek* szolgáját; a'-még maga *Mekkában* (a' keresködés végett) mulatott, addég *Medinában* nagy vermet ástak alája azok a' *Pogány* Papok, kik (mivel az égi fények között, leg-inkább a' Csillagokat imádtak, és azoknak képöket külső ruhájokon-is viselték) *Csillagosoknak* neveztettenek.

Ezeknek a' *Csillagosoknak* jövedelmök, és élelmök azokból a' szép ruhákból, és gyöngyökből, 's-más e' féle drága kövekből állott, melyeket a' mög-gyilkolt Özvegyeknek gúnyájokról le-vontak, és tulajdonokká tettek. Mennél több Özvegyek gyilkolták-mög (egy esztendőben) magokat; annál több lőtt a' drága kő, melyet a' többi aszszonyoknak el-adtak, és így azokat ismét kezeikhez vették.

El-lehet tehát gondolni: ezek a' *Csillagosok* haraghattak *Csereire*: midőn (annak az *Özvegynek* életét kezeik közül ki-mentvén) mint-egy el-rablotta töltek azokat a' drága gyöngyöket, melyekkel ez az Özvegy-aszszony föl-ékülve vala.

Minek-utánna *Cserei Medinából Mekkába* (Urával egygyütt) mög-indúlt; tüstént össze gyülekeztek a' *Csillagosok*. *Csereinek* töttét fontolóra vévén; abban ötet leg-vétkeesebbnek lönni mondták: hogy az Özvegy-aszszonyoknak mög-gyilkolásokat (azt a' régi leg-nemesebb Törvént, és szokást) oly könnyen el-rontotta, és így a' *Csillagosoknak* torkokat mög-meccette.

Voltak a' *Csillagosok* közül olyak-is; kik ellene kígyót-békát okádtak. Kettő közüllök föl-állott: és esküvéssel pöcsétölte azt: hogy sok istentelen mondásokat (tulajdon szájából) hallottak, melyek közül leg-förtelmesebbek: I-szer: hogy a' Csillagok nem forognak; hanem vesztég állanak. II-szor: hogy azok közül némelyek tulajdon fénnnyökkel nem világosodnak; hanem a' naptól kölcsönözik fénnnyöket. III-szor: hogy a' Nap nem mőnne a' tengerbe hálai, tüzeinek ki-tisztítása végött; hanem a' szárazon nyugonnék, IV-szer: hogy a' föld nem volna hoszszú, és széles, hanem gömbölő.

§. II.

El-fogattatás.

Ezeket a' *Csillagosok* mind-annyi Isten-ellen-való káromlásoknak lönni gondolván; csak alég várhatták: hogy *Mekkából* vissza-érközzék.

Elejébe Kémeket rőndöltenek: hogy haza érközttenek szem-pillantattyát-is tudhassák. Hogy ezek meszsziről mög-látták a' közelítő Tevéket, és azokat a' *Kalmárénak* lönni tudták; a' parancsolat szerint (mivel tíz-an nyian-is voltak) őket bé-kerítették; halállal-is fenyegették mind-nyáját, ha *Csereit* kezek közé nem adnák.

Cserei (semmi fegyvere nem lévén) nem védelmezhetette magát. A' gondviselésben biza-kodván, sem-hogy Társai-is (a' *Kalmárral* egygyütt) el-veszszenek; mög-adta magát, és a' Kémeknek kezeikbe jutott. Ezek ötet a' *Csillagosokhoz* vitték.

Ily nagy Ellenségjüket kezeik közé kaparítván a' *Csillagosok*; nagyon örvendöttek. Minek-utánna ötet erősen le-zárták; össze-gyülekeztek; és ellene e' kárhozatot hozták: harmad-nap múlva az akasztó-fánál mög-égettessék.

El-hült erre az ítéletre a' *Kalmár*; és *Csereinek* ki-szabadulássát (mivel a' *Csillagosoknak* nagy hatalmokat jól tudta) igen nehéznek állította. Elsőben előttök esedezett *Csereinek* ki-szabadulásáért. De leg-szebb szavaival se mőhetött ottan valamire, ahol a' Kíncsnek kívánsága mög-vesztögette a' cudar szíveket.

Az egész dolognak ki-menetele felől bizonyos lévén tehát a' Kalmár (mert a' hasább fákat, és a' szalmát az akasztó fához hurcoltatni látta), végső reménységét az *Özvegybe* tőtte. Elő-adta a' Jó akarónak el-kárhoztatassát, maga szavainak fogamatlanságát, és a' harmad napi tüzes büntetést.

§. III.
Oltalmazás.

Ezt az istentelenséget hallván az *Özveg*y, szörnyű-képpen el-iszonyodott. Sajnálotta Jó-tévőjének iszonyatos halálát. De tudta egyetemben a' *Csillagosoknak* azon kegyetlenségjüket-is, melyekkel élnek, ha valakire mög-haragszanak. Magát tehát tűz-víz között lönni gondolta.

Föl-tötte még-is magában: hogy (ha máskép' nem löhet) egészen a' földig le-alázza magát a' *Csillagosok* előtt, és még-is ki-szabadította *Csereit*. De minek-előtte ezen természetéhez-nem-illő le-alázódáshoz fogjon, máskép' akarta mög-támadni őket, jól ösmervén természettyöket; mely a' kincset szörnyű-képpen vadászta.

Mind testét tehát, mind Köntösseit drága fű-szerszámokkal (főképpen *Szerecsen* Országi tömjénnel) ki-füstöltette. Gyöngyeit, és leg-drágább köveit fejére; Kalarissait nyakára füzette. Hogy így magát el-készítötte, a' *Csillagosok* felé mög-indult; és magát nállok bé-jelentötte.

§. IV.
Színlések.

Csuda-képpen tudta magát az *Özveg*y-*aszszony* színleni. Oly valóságosan láccattatott a' *Fő-csillagos* előtt szöllani, hogy annak valóságárul nem kételkednék. Hízeldessének elejét e' szavaival kezdötte az

ÖZVEGY: Sokáig éllý Isten' emböre!

CSILLAGOS: Hally-mög Te el-pártolt *Özveg*y!

ÖZVEGY: Ezek (a' mint érzöm) Istennek szavai.

CSILLAGOS: Mi hozhatott ide?

ÖZVEGY: Oh mi hozhatott volna ögyébb: mint lelköm' ösmeretének furdalássai.

CSILLAGOS: Te ugyan *aszszony* okosan gondolkodol: midön azt a' furdalást hamar akarod el-oldalítani magadtúl. Mert másként mög-rögzene benned, és így, noha ugyan nem mindenkoron súlyosan; de, még-is mindenkoron sértene.

ÖZVEGY: Oh Uram! nagyot vétöttem én: midön magamat (Férjemnek halála után, özvegý maradván) a' szokott gyilkolásnak szent szabássai alól ki-mentöttem; és így azt a' régi szent parancsolatot (melyet ezer esztendőnél tovább mög-tartottak a' *Szerecsenek*) mög-szegtem. Ez-furdallya-ez bünös lelkömet.

CSILLAGOS: Oh Fiam! ez nem csak furdalás; hanem inkább köröszkül verés, és hasogatás. Ezeket csak akkor fogod immár érozni: midön, mög-gyilkoltatásod által, a' böldegabb velágban nyugszol.

ÖZVEGY: Ugyan-csak azért jöttem ide: hogy szívemet *Fő Uram* előtt ki-öncsem. Én magamat mög-akarom gyilkolni, hanem annak kezével, ki engömet mög-csált, és a' szent szokásnak el-hagyássát velem el-hitette. Még minek-elötte *Mekkába* mönt; szívem' furdalássait mög-jelentöttem néki; ö-is hasonló képpen szöllott nyughatatlansági-miatt-reá-áradott hasogatássairúl. Még akkor el-tökéllöttük magunkban: hogy (egyszer az erdőbe ki-mönvén) egygyik a' másikat mög-öli.

CSILLAGOS: Ö tehát maga' mög-gyilkolássára készen van?

ÖZVEGY: Másként mög-se-adta vol-magát, midőn a' sok Kémektől körül-véttet. Csupán azt kéri (velem egygyütt) tölled: hogy az üdött ne hallasz. Holnap röggel el-végezhettyük kötelességünket.

CSILLAGOS: Mennél hamarébb; annál jobb. Ha a' hajnal ki-pírul; közel-lévő berkesünkbe mögyünk, és magunkkal viszsük *Csereit*. Tégödet Rokonidra bízunk, kik (a' szokást tudván) oda késérnek. Ebben maradgyunk.

§. V.

Ellen-munkálódás.

Nagy örömét mutogatta az *Özveg*y, midőn a' *Csillagostól* ki-jött. A' *Csillagos* pedig (többi társaihoz mönvén) el-beszéllötte előttük a' történetet, és abból következő gazdag jövedelmet. Örvendettek mind-nyájan nem ugyan azért, a'-mit színlettek: hogy a' régi szokás ismét viszsza-állítatik; hanem hogy ezen szokásnak viszsza-állítássából bőségesen él-élnék.

Azomban az *Özveg*y (*Csereinek* fogságát, és veszedelmét nagyobb fontolóra vévén) tústént össze-járta Rokonait, és előttök a' következő gyilkolásoknak méltatlanságokat hatható szavakkal el-beszéllötte. A'-mennyire csak löhetött, föl-buzdította őket, ezek pedig a' többi aszszonyokat; oly zavarodásba-is hozták egész *Medina*-várossát: hogy mind-egygyiknek szíve nem érzött ögyebet; hanem a' boszszu-állást.

Valamennyien voltak (az *Özveg*ynek javallásából) a' Város-házához möntek. Elő-adták a' *Fő-Csillagosnak* törvéntelen ügyeközetét. Kérték a' *Fő-bíró*t: hogy nem-rég'-szabott okos törvényöket (melyel az *Özveg*yeknek mög-gyilkolásokat méltán mög-tiltották) a' *Csillagosok* által viszsza-állítatni mög-ne engedgyék. Ha nem mástól, leg-alább az állhatatlanságnak híréül tarcsanak.

Ki-nyilatkoztatták azt-is a' Rokonok; hogy az a' hitván *Fő-csillagos* az *Özveg*ynek gyöngyeiért buzogna. Mög-jelentötték azt-is: hogy a' többi *Csillagosok* nem annyira lönnének vétkesek, mint azoknak *Fejök*, ki hogy magát mög-jobbícsca valaha; azt (mög-rögzött gonoszságára nézve) löhetetlennek lönni mondták.

Ezeket hallván a' *Bírák*; a' *Fő-csillagosnak* vak-merészsége miatt, nagyon föl-lobbantak ellene. *Csereinek* (annak a' jó-tévőnek) véletlen veszedelmét nagyon sajnállották, és így annak, segedelmérül fontosan gondolkodtak. Még azon éjjel Örökre bízták a' virrasztásokat; fejökre parancsolván; hogy a' *Csillagosokra* vígyázzanak, ne-hogy *Csereinek* valami-képpen árthassanak. Akkor viselnék gondgyát fő-képpen; midőn *Csereit* ki-késéri a' *Fő-csillagos*. Mög-tötték a' többi röndöléseket-is a' szorgalmatos *Bírák*. A' Várost-is jó röndbe szödték.

§. VI.

Mög-indulás.

Röggellött az üdö. Az egész városból ki-csödültének a' leg-nemesebb Lovagok, és (a' *Bíró*nak röndölésse szerént) körül-vöttek a' *Berkes*t, a' mög-gyilkolásnak helyét. Magok se tudták: mi okra gyülekeztek ide.

A' Város' kapujában állott az *Özveg*y, minden drágaságával ragyogva, és Rokonaitúl körül-vétetve. Két gyilkot hordozott övedzete mellett: hogy az el-érközendő *Fő-Csillagos* azt gondolhassa annak egygyike felől: hogy *Csereinek* keze közé jutand, mellyel elsőben az *Özveg*yét, az-után magát ki-végzi.

Látták osztán a' *Fő-csillagost*-is jönni, maga mellet léptetvén *Csereit*, ki az egész dologról semmit se tudott, noha inkább félt a' rosztúl, mint a' jótúl reméllött. Őszsze-jövé az *Özveg*ygyel, mind a' kettő mög-állott, és egygyik a' másiknak szeme közé nézett; de egygyik se szóllott valamit. Egygyet a' gyilkok közül ki-vévén övedzete mellől, azt *Csereinek* adta. Így a' *Berkes* felé mög-indúltanak.

Annak okát által nem láthatta a' *Csillagos*: miért csoportosodtak úgy-annyira-őszsze a' Városi lakosok. Azt gondolá: hogy csak *Csereinek*, és az *Özveg*ynek jelen-léttökben végezödnék-el a' mög-gyilkolás, melynek vége után le szödné a' gyöngyöket, haza-is mönne velök.

Hogy a' *Berkeshez* közelebbre jutottak, annál-inkább csudálkozott a' *Fő-csillagos*: hogy azt annyi válogatott Lovagoktúl körül-véve látta. Az erőszaktúl tartván, az *Özveg*ynek füléhez közelítette száját, és ezeket súgta: Az üdő félelmes, a' környülmények nem kedvezők. Hagygyuk holnapra a'-mög-gyilkolást. E' mái nap alkalmatlannak lönni teccik.

De az *Özveg*y (ma akarván azt el-végezni, a' mi a' *Biráktúl* reá, és *Csereire* bizattatott) azt súgta a' *Csillagosnak* viszsza: Ez a' nap a' gyilkolásra leg-alkalmasabb. I-szer azért: mivel a' *Biráktúl* el-röndöltetött. II-szor azért: mert a' továbbra halasztás nem szülne ögyebet a' halál' félelménél. III-szor azért: mert a' nap-is fémlenék.

El-hitte mind ezeket a' *Fő-csillagos*. Ugyan azért komor kedve ki-derült; és a' *Berkes* felé vígabban útazott. De minek-utánna ottan a' temérdek Lovagokat látta; ismét mög-ütközött; de az *Özveg*ynek szóllani immár nem mert.

§. VII. *Mög-szabadulás.*

A' *Bereknek* közepén egy üresség hagyatott, melynek mivel kerek-formája volt, *Kerecsnek* nevezték a' *Medinai* lakosok. A' kerecsbe nyolc ösvények vezettek, melynek egygyikén csak maga a' *Fő-csillagos* mönt-bé, karjaikon fogván a' két áldozatot.

Hogy a' Kerecsbe érkeztek, egygyik kő-darabra az *Özveg*yét ültette maga gyilokjával; által-ellenébe ennek, a' másik kő-darabot adta, és maga gyilokjával le-ültette ötet-is. Egygyik a' másiknak ismét szeme közé nézett, de egygyik se szóllott a' másiknak valamit. Az *Özveg*ynek mosolygó ábrázattyából ki-vötte mind-az'-által *Cserei*: hogy az álladalom nem veszedelmes.

A' *Fő-csillagos* (látván: hogy a' gyilkolásra mindenek el-készülve vannak) az Egek felé emelgette ősz fejét, és ájtatosan imádkozni láccatott. Azomban az *Özveg*y (a' kő-darabok között őszsze jövé *Csereivel*) valamit füleibe súgott. Elő-vöttek osztán gyilkokat, és a' *Fő-csillagosnak* oldalai mellé állottak. Így szóllott *Csereihez* az *Özveg*y:

Rajta tehát mü-ketten. Elég egy áldozat egy napra. Te, kedves *Cserei*: vedd-elő minden erődet. Készen tarcsd a' gyilkot. Én kötelességömet így töszöm:

A' *Fő-csillagosnak* mellyébe ütötte a' gyilkot: *Cserei* (koponyáját le-nyomván) nyaka csigájának egygyik forgójába verte gyilokját, és ötet lábárúl egyszeribe le-tötte. E' bérét vötte a' *Fő-csillagos* förtelmes kívánságának.

§. VIII.
El-igazulás.

A' fene *Csillagosoknak* kezeik közül így ki-szabadulván *Cserei*, még ott a' kerecsben levetötte magát az *Özveggy-aszszony* előtt; és iránta föl-vött nemes gondolkodássát elegendőképpen nem csudálhatván; azt kérdezte tőlle: hogy-hogy szolgálhatná-viszszá hallatlan kegyességét, melynél nagyobbat semmi-féle teremtestül nem vött.

Az *Özveggy-aszszony* (*Csereinek* előbbi beszédgyeiről mög-empléközvé) annak hites társaságába ajánlotta magát. Erre *Cserei* föl-borxadott: mert (előbbi szerencsétlen házasságairól mög-empléközvé) minden hites társaságtól irtózott. Mind-az-által: irtózássának ki-ütő jeleit szorgalommal takarván, föl-emelte magát, és az *Özveggyel* (a' Lovagoknak késéréssökkel) *Medinába* viszzá-mönt.

A' *Kalmár* (eleinte *Csereinek* Ura, de mostan *Tisztölője*) észre-vévén azt: hogy az Ifiú szeretné ugyan az *Özveggyet*; de házas társaságtól kegyetlenül irtóznék: hogy őket (valami szép szín alatt) egy-mástól el-választhassa; a' *Rokonok* előtt ki-nyilatkoztatta föl-tételeit.

A' *Szerecsen* törvényhez ragaszkodván (mely a' *Testvérnek* mög-engedi: hogy *Testvére*nek *Özveggyét* el-vöhesse) ki-jelentötte a' *Rokonok* előtt: hogy öcscsének feleségét el-vöszí. - Ezen fölül: hogy *Csereit* (ki néki eleinte pénzen-vött szolgája, az-után eszessége miatt, *Házának*, és *Jószágának* *Igazgatója* vala) mostanában (mög-ajándékozva) szabadgyában ereszti.

Ezeket hallván a' *Rokonok*; a' *Kalmárnak* intézeteit mög-dícsérték. Jóvá köllött azokat az *Özveggynek*-is hagyni.

Mög-köszönték mind-nyájan *Csereinek* azon jó gondolattját, melyel az *Özveggyeknek* mög-gyilkoltatássokat (sok szép okokra nézve) mög-gátolni kívánta. Sok drága ajándékokat adtak néki az *Özveggy-aszszonnak* *Rokoni*; maga az *Özveggy* egy gyűrűt, melynek ára ki mondhatatlan.

El-búcsúzott tőllök, egyképpen búsulva: mivel oly jó emböröktől el-válnia köllött; de más részről igen örömet, a' *Csillagosoknak* fene dühösségökre nézve. Mert az emböröknek ezen Neme a' boszszú-állást föntartya, és (ha lehet) *Ellenzőit* a' más velágra kergeti.

HETEDIK RÉSZ.

Bessarábiai csinok.

§. I.
Oda érkezés.

Szerecsen szolgájával *Medinából* ki-indulván *Cserei*; el-nem-tökéllhette magában: merre vegye uttyát. Javallotta ugyan *Magyar-országot* a' *Szerecsen*; de hogy oda mőnnyen, azt még *Telekes* nem javallotta.

Órként (azt a' hasonlíthatatlan *Herceg-kis-aszszont*) el-nem felejthette. Mennél kevesebbet látta, annál inkább szívébe hordozta köllemetességeit. De tudta: hogy az se teremtdött számára. Felőlle valami bizonyost örömet hallott volna, főképpen azt (a'-miről *Telekes* se írt egy szót-is) lett-é valami a' méreg-italból?

Hogy osztán egy tartományba érkeztek (mely a' Fekete tengör mellett elég hosszan terjedt, és a' mint észre vötte, a' *Beszszoktúl* bírattatott) egy erdő mellett kölletött el-útazniok. Ebből csak-hamar ki-ugrottak hat Fegyverösek, kik körül vévén *Csereit*, és ennek hív szolgáját; őket a' magok' mög-adássokra kényszeríteni akarták.

Noha *Cserei* (a'-mint mondám) csak másad magával vólt; mög-nem-ijedött még-is azoktúl a' hat haramjáktúl. Ki-rántották kardgyokat; és oly szerencsésen védelmezték magokat: hogy *Cserei* ugyan azok közül kettőt, Szolgája-is kettőt le-kaszabált. Ketteje nagy lármával elszaladott, és segítségért kurjantott.

Hogy ezt a' lármát a' többiek hallották; Baj-társoknak védelmezéssökre csoportosan jöttek-ki a' közel-lévő erdőbül. De ezek se röttentették-mög *Csereit*. Hátához háttal fordította Szolgáját, és ötet a' nyereséggel bízatta. Noszsa a' csatának neki-kaptanak. Annyira vitte a' dolgot *Cserei*: hogy, egy sebet se vévén, amazok közül hatot le-kaszabált; szolgája pedig nyolcat.

Kételkedni láccatott a' változó szerencse: kinek adgya a' győzedelmi koszorút. Egygyik a' másíknak engedni nem akart. Ugyan-azért viselték-is egy-mást.

§. II. *Békesség.*

Ezöket a' kegyetlen verekedéseket hallván, és látván a' többi haramják; ki-ugrottak három-száz tizen-nyolcan a' közel lévő erdőbül, és körül vették a' két vereködő Feleközetet.

Ezt immár *Cserei* el-viselhetetlen ellenközésnek lönni gondolta. Mind az által semmit el-nem-múlatott: hogy győzedelmes lögyön.

A' mi igen ritkán szokott mög-esni: hogy egy Tábornak sokasága, a' kisebb Tábornak győzedelmét segícscse; az ekkor valójában mög-esött. Azokat a' Vitézeket, kik (haramja-társsaiknak védelmezéssökre) leg-utólszor érkeztek, mög-állította egy Haramja, kinek elsőségét azért gyaníhatta valaki: mert egy szavára az egész csata el-múlt; az-után: Test-épületére nézve-is, fővel haladta-fölül a' többieket. Kardgyát föl-emelvén, e' szavait mondotta:

Hallya mind a' két Rész erős parancsomat! Szűnnyetök-mög az ellenközésektül. Ezek a' két jövevény ifiak néköm nagyon teccenek: mivel magokat (élhetetlen Haramjaim ellen) oly serényen viseltek. Láttjátok: a' föld' színére hány dögöket húllattak! Így kölletött a' gyávák-kal bánniok. Sok illyenekre vólna néköm szükségöm.

Ezeket így el-végezván, mög-fogta *Csereinek* kezét; és azt (barátsága' jeleül) erősen mög-rázogatta. Kérte osztán ötöt: hogy vele az erdőbe jöjjön, bízzék-is jó akarattyába.

Hogy az Erdőnek közepébe érkeztek; íme egy magas várat látott *Cserei*, melynek fokain sok fegyverös Haramják virrasztottanak. Ki teccött köszöntéssök jelébül: hogy ez légyön *Haram-Bassájok*.

§. III. *Haramja-vár.*

Hogy a' Várba föl-vonattak (mert ajtaja nem lévén, abba más-ként bé-mönni nem löhetött) asztalához ültette őket a' *Bassa*. Éppen ekkor kezdött alkonyodni a' nap. És ma a' Haramja-ság semmit sem övött.

Ennek a' várnak Ura egy vólt azon rabló Sereg közül, melyet közönségösen *Úton-állóknak*, *Erőszakoskodóknak*, vagy *Haramjáknak* mondanak. Mivel kicsinségétől fogva semmi jóra nem iparkodott, sőt szüntelen a' nem-jót forgatta elméjében; nem csuda: hogy mög-rögzött benne a' gonoszság.

Mind-az'-által: ha eszébe jutott az emböriség: elég adakozó vala. Gonoszságának temérdekei között, jót tött sokakkal, fő-kép' azokkal, kik vagy tölle vártak, vagy hozzá szegődtek.

Telleyes életében leg-szorgalmatosabban haramjaskodván; igen sok zsákmányokra kapott. De (ha valamelyik helységben valakinek fogyatkozássairól hallott valamit) a' Szegénnek élelmére elegendőt küldött.

A' mi erejét illeti; oly kemény embör vólt: hogy a' leg-magassabb fákat gyök-erestől kivonta; a' dülő falat vállával mög-támasztotta; a' leg-erősebb bikának fejét egy ütessel le-tötte.

El-végzötte azt, a'-mit egyszer föl-tött. Minden csinnyában bátor, és győzhetetlen vólt. Ha Rablással-szödütt jószágából el-adott valamit; leg-szelídebb Keresködőnek teccött. Jó-szívűségét el-nem-altatta benne a' gonoszságnak terhhe.

§. IV. *Köz-beszéd.*

Noha bár ennek-előtte-is (tudni-illik az előbbi verekedésben); de mostanában-is (a' vacsorának alkalmatosságával) igen mög-teccött *Cserei* ennek a' csudálatos *Haram-Bassának*. Igen sokáig vacsoráltak egygyütt, mivel az erős szívekről, a' nemes bátorságról, sokat szóllottak. Így kezdé a'

BASA: Hallod-é Jövevény? Én tégöd' nagyon kedvellek; mert igen bátornak láttalak. Ugyan jól le-raktál azokból a' gyáva haramjából.

CSEREI: Mög-támadtak bennünket: noha erre semmi okot nem adtunk.

BASA: Adtatok-é? nem-é? az leg-kevesebb. Ha saját földemen valamit találok; azt magaménak tartom. Ha másnak tartománnyában zsákmányolunk, az se a' másé, a'-mit kaphatunk. De Tégödet olyan embörömnek tartalak; hogy (noha sajátomban fogattattál-el) magaménak még se mondalak.

CSEREI: Köszönöm szívességödet.

BASA: Szegődgy hozzám hallod-é? Egygyütt keresködgyünk. Nem utolsó kenyér a' Tolvajság.

CSEREI: Tudom: mert holttig tart.

BASA: Válhat belölled-is oly embör, a' micsodás én-belöllem vált.

CSEREI: Mennyi időtül fogva haramjaskodol?

BASA: Fiatalságomtól fogva. Én ennek-előtte *Szerecsen*-országban egy gazdag *Kalmárnak* Inassa vóltam *Medina*-várossában. De álladalmom nem teccött. Boszonkodtam a' végezések ellen: hogy ebből a' földi Jóságából (mely más-ként minden embörhöz egy-aránt tartozó) némelyeknek sokat, többnek keveset, leg-többeknek semmit sem adott az a' tova-látó Fölség.

CSEREI: Másra tökéllötted tehát magadat?

BASA: Errül-való boszszonkodásomat ki-nyilatkoztattam egy *Szerecsen Remetének*, kit *Medinában* Jövendő-mondónak-is tartottak. Így szóllott hozzám a'

REMETE: Hallod-é ifiú? Ne ess kétségbe. Vólt egyszer egy Homok-szem ebben a' *Medinai* pusztában. Ez mindég panaszkodott: hogy számba se vőszik, sött mind-nyájan mög-vetik. Hánnya-veti a' szél, el-is-temeti. Egy-nehány esztendő múlva, a' föld alatt gyémánttá változott. Ez most *Zimika Jánosnak* (a' *Görögök*' Császárnak) koronáján fémlik.

§. V.
Folytatás.

Hogy ezeket beszéllötte a' *Haram-Basa*, valami zörgést hallottak a' Pitvar-szobába. Föl-ugorván *Cserei*, mög-nyitotta az ajtót; és egy bagjot látott szem-közébe szállani. Ellene csapott két kézzel, és azon az ablakon, a' melyen bé-jött, ismét ki-kergette. Viszszá-mönnén így kezdötte

CSEREI: Én azt a' *Remetét* elegendő-képpen nem csudálhatom. Értöm penig: mit akara azzal mondani.

BASA: Akkor én-is mindgyárt által-láttam: mire célozott. El-nem-felejthettem jövendölését. Szerettem azt: hogy (most kis homok lévén) nem sok üdö múlva mög-gyémántosodom.

CSEREI: Ugyan-csak hogy löhetött mostani gyémántságodra jutnod?

BASA: A' *Medinai* Pusztában először csak két lovat loptam. Osztán (több társakat gyűjtven magam mellé) annyira möntem segítségjökkel: hogy a' legerősebb Keresködőknek ellenökbe állhattunk, öket mög-fosztottuk, magunkat penig jól mög-pénzöltük. A' nyerességet igazán el-osztottam, ezzel Társsaimnak szívöket mög-nyertem. Részt vöttem tehát a' velág' javaibúl, melybúl mostanában-is igen bőven élök.

CSEREI: Mért jöttél ide?

BASA: Engöm az *Arabok* (vagy-is *Szerecsenek*: mert így-is neveztetünk) nagyra böcsültek; de a' *Medinai* Bírák nem szenvedhetek. Föl-lázították a' népet, és kötéllel fenyegettek bennünket. Hogy ezt el-kerülhessük, ide a' *Beszszokhoz* jöttünk, és mivel mü *Arabok* vagyunk, e' két nevet össze-forrasztván magunkat ugyan *Beszsz-Araboknak*; tartományunkat *Beszszarábiának* mondgyuk.

CSEREI: Mire várakoztok itten?

BASA: Sokra. - Hogy a' sokbúl keveset emlícscsek: mög-hallottuk a' minap: hogy *Takson* (a' *Magyarok* fejedelme) mög-halálozott. Hallottuk azt-is: hogy az Országban a' villongások nagyok. A' zavarosban leg-jobb halászat esik. Hát ha *Beszszarábiát* a' *Magyarok* alól ki-szabadíthattyuk? és kik mostan szolgálunk, uralkodók leszünk. Hallod-é Fiú! inkább löszök én *Beszszarábiában* első, mind *Magyar-országban* második.

§. VI.
Magyar-hírek.

Taksonnak halálát hallván *Cserei*, nagyon mög-ütközött. Nem vólt több ekkor negyven-egy esztendősnél; és ez az esztendő huszon-ötödik esztendeje vólt Uralkodássának. Mind-az'-által (el-hagyván mostanában a' *magyar* híreket) azon csudálkozott fő-képpen: hogy a' *Haram-basának* vágyódássa vólna *Beszszarábiának* el-foglalássára. Hogy errül többet tudhasson; így kérdezősködött

CSEREI: Te vagy tehát egész *Beszszarábiában* az első?

BASA: Én igen-is. Ennek a' Várnak Urai régenten (*Álmnak* és *Árpádnak* üdején) a' *Magyarok* voltak, Kik *Szittyiából* ki-möntek. Ők építették ezt a' Várat-is. De (mivel innént tovább iparkodtak) ezt a' Várat a' *Kunoknak*, és a' *Beszszoknak* hagyták, kik itten (úgy-mint a' *Magyaroknak* Frigesseik) sokáig uralkodtak. Ki-verettettek osztán a' *Pacinakoktól*, kik-is akkor (midőn ide érkeztem) a' Várban uralkodtanak.

CSEREI: Hamar föl-adták-é a' Várat?

BASA: Éppen nem. De minek-utánna látták: hogy az én haramjaim mindenkoron többülnek, a' vár-béliek pedig szünetlen elolvadnak; ki-szöktek egy éjjel belőlle. Én, a' szökésről semmit se tudván; a' várba-hágással késedelmesködtem. Föl-küldöttem vagy hármat a' Vitézebbek közül, kik-is csak a' pusztá Várat látták.

CSEREI: E' vólt tehát birodalmad' eleje?

BASA: Békkal nem sokáig lakhattam. Mert a' *Pacinakok'* Vezérjök (igen alattomosan) követséget küldött a' Várba, a' szín alatt ugyan: hogy velem békességre lépjen de valójában azért: hogy hatalmamat ki-kémelhessen. Feje a' követségnek nagy tekintetű vala: hogy követségének jámborságát annál-inkább el-hitethesse velem.

CSEREI: Hát ezzel mit cselekedtél?

BASA: Mind-nyáját el-fogattattam; és leg-is-leg-elsőben ezt a' nagy tekintetűt fogtam kérdő-re; azt igérvén neki: hogy (ha igazat mondana) életét haza vihetné; ha hazudna; azt nagy kínok alatt itten vesztené. Mőg-mondotta az igazat: hogy mőg-fojtásomra küldettek.

CSEREI: Ez az embőr külön.

BASA: Egy-szer-is-mind embőrségős-is. Fogadásom szerint, haza akartam őtet eresztetni. De ő mőg-szeretvén engőmet, szolgálatomba állott. Ő most leg-jobb, 's-leg-hívebb Vezéröm. Nem csak azt cselekedte: hogy nálam mőg-maradt; hanem ezt a' többieknek-is javallotta. Kik haza mőnvén, sokakat el-csáltak szolgálatomra. Ugyan-azért magamat egész *Beszszarábia'* Urának mondhatom.

CSEREI: Ne kívánozz a' *Magyar* Uradalom alól magadat föl-szabadítani. Ők kegyes Uralkodók. A' hiveket szint-úgy szeretik, mint a' szökevényeket gyűlölik.

BASA: Én, ha a' *Magyaroktól* el-állanék-is, Szökevény nem lennék: mert soha birodalmok alatt nem voltam. De ha lőttem volna-is - - -

§. VII. *Hír-folytatás.*

Észre-vőtte *Cserei*: hogy ennek a' *Basának* nagy kedve lönne *Magyar*-országtúl-való el pártolásra. Ezt jól eszébe nyomván, másra akarta a' beszédet fordítani: nehogy (buzgósága miatt) el-árúltassék. Mert már-is szemei közé nézött a' *Basa*, és benne valamit észre-vőnni láccatott. Így kezdőtte tehát

CSEREI: De én előbb nagyon el-andalodtam, midőn *Taksonnak* halálát tölled mőg-értöttem. Igaz úgy-é: hogy mőg-holt?

BASA: Mőg-holt minden bizonynyal.

CSEREI: Hogy tudhattad ezt mőg?

BASA: Azt egy holnap előtt szemeimmel láttam: midőn ötet *Taksonba* vitték (*Pesten* körösztről) és ott el-is temették. Egy Kereskődőnek színe alatt kódorogtam ottan: hogy a' környűl állásokat jól mög-visgálhassam.

CSEREI: Hát annak leányárul hallottál-é, kérlek, valamit?

BASA: Én leányával semmit se gondoltam. Nagyobbak voltak, a' melyekről szorgalmatoskodtam. Azt hallottam fiárul (kit *Gejzának* neveznek) hogy (az Uradalomnak örökösse lévén) a' Fejedelmi széket ő fogja el-foglalni. Fiatal a' legény; de mondgyák csöndös, és igen jó szívű.

CSEREI: Mi betegsége *Taksonnak*?

BASA: Mög-ötte a' mérög.

CSEREI: Mit? - a' mérög?

BASA: Mondgyák: hogy életének utóllya felé soha jó kedvvébe nem látták. Dörgött morgott magában. Szünetlen ott'-honossaira boszszonkodott.

CSEREI: Te ennyit tudván az Udvari dolgok felől; löhetetlenség: hogy *Taksonnak* leányárul nem hallottál volna valamit.

BASA: Már mondám: hogy leg-kisebb dolgom-is nagyobb vólt annál. Mind-az'-által a' vélekedéseket el-mondhatom felölle. Higgyed a' melyiket akarod.

CSEREI: Hadd hallyam! Mond-el azokat.

BASA: Mondgyák némelyek: hogy ötet a' *Bojoári* Herceg alattomban el-fogta, és (hogy attyának tetteiért boszszút állhasson) ágyassának tötte. De mások azt mondgyák: hogy ez nem igaz.

CSEREI: Én se hihetöm. Sok jót hallottam a' *Bojoári* Hercegnek maga viselete felől.

BASA: Hallottam a' leány felől azt-is: hogy bújjába mög-holt.

CSEREI: Ez nem löhetetlenség.

BASA: De már az nagy Istentelenség vólna; a'-melyet leg-többen mondanak: hogy (attyának parancscsa szerént) mög-itta a' mérget.

CSEREI: Az Istenért mit mondaszsz? - Ez leg-igazabb löhet. - Tudok mindeneket. Ennél nem mondhattál bizonyossabbat, se szomorúabbat.

§. VIII.

Haza-iparkodás.

Ennek a' köz-beszédnek vége után; le-dült a' *Basa* azon szőnyegére, melyen a' *Vacsora* alkalmatosságával ül vala. Részeg volt; és utolyára keveset tudott maga felől. Azt kiábálta álmában: hogy ő (a' teremtett állatok között) leg-szerencsésebb embör. Csudállaná penig: hogy nála *Cserei* nem kívánna a' bődögságra lépni.

Nem sok üdő múlva, haza érkeztek azok a' *Haramják*, kiket (a' napnak le-alkonyodtta előtt) szagódásra küldött. Két kereskődő kocsit hoztak magokkal, melyek tetézve voltak *Ris-kása* zsákokkal; alattok méz-és-pálinka hordókkal.

Szinte egy-más hajába kaptak a' Haramják, midőn a' vég-posztókat egy-más között osztották. Kiki szerette a' gyöngét, és szépet. Közel lévén a' veszekedéshöz, abban állapotok-mög: hogy *Csereire* bizzák a' partékáknak igaz el-osztását. Ez közöttök úgy el-osztotta: hogy mind-egygyik mög-elégődött maga részszevel.

Ezzel az okos el-osztással azt nyerte tőlök *Cserei*: hogy (ha úgy kívánná) magának a' hazamenetelre szabadságot adhatna. Ezt a' *Haram-Basa* se másolta-mög, midőn aludttából föl-kelt.

§. IX. *Haza-érés.*

El-búcsúzáván a' Haramjától, egyenesen a' Dunának marttyához iparkodott, nem meszszi-re onnét, a'-hol a' tengörbe omlik. Itt ő szerencséjére oly kereskődőkre talált, kik sok-féle-partékát két gályára hordottak: hogy azokat elsőben *Belegrádon* le-rakják, és más Gályákkal egészszen *Budáig* mönnyenek.

Oly kegyesek voltak hozzájuk a' Kereskődő embörök: hogy ötet (szolgástól egygyütt) minden fizetés nélkül föl-vötték. Hogy ezt valami képpen mög-hálálhassa *Cserei*: szolgáljával egygyütt gyakran mög-ragadta az evedzőt, és, valamint a' hajós legények, oly szorgalommal dolgoztak, még *Belegrád* alá érkeztek.

Itt egy hajót ki-hordottak a' Kereskődők, és a' partékát *Belegrádon* hagyták. Ki-üresítették ugyan a' másikat-is; de a' partékát más gályába rakták: hogy a' *Dunán Buda* alá vigyék, és ott a' Kissebb-nemű Kalmároknak el-adgyák, kik *Pesten* nagy számmal vannak.

Ezek-is föl-vötték *Csereit*, és annak szolgálját; de már nem ingyen: hanem embörtelen nagy fizetéssért. Ezt *Cserei* el-hallgatta; de a' szolga úgy annyira boszszonkodott: hogy füleikkel hallanák átkozódásait; melyekkel azt kívánta nékik: hogy a' bérnek soha hasznát ne vögyék; hanem vele egygyütt a' *Dunába* veszzenek.

Igazat talált a' *Szerecsen* szolga mondani. Mert midőn a' *Dunán* leg-szerencsésebbnek lönni gondolta magát a' Hajós gazda: egyszeriben oly kegyetlen szél-vész támadott: hogy a' vizet fenekéből föl-forgatni láccatnék.

A' Gályának deszkái repedezni kezdettek. Ki-feszültek az iszkábák, és a' víznek bátorságos bé-mönetelt adtak. Kiki az egek felé emelgette kezeit. Azomban a' szél-vész (nagyobb módra kegyetlenködvén) nagy iszonyatossággal a' *Dunának* arra a' marttyára csapta a' hajót, mely, egy-mástól el-távozáván, a' *Tisza* ' vizét magába bé-ereszti, nem meszszi-re *Tételtől*.

Itt a' Gálya egészszen el-szakadozott. A' partéka (a' Kereskődőkkel egygyütt) a' *Dunának* fenekére mönt, soha többé föl-se emelkedött.

§. X. *Szerencse.*

Abban magát *Cserei* (*Szerecsen*-szolgájával egygyütt) igen szerencsésnek lönni mondhatta: hogy kicsinségétől fogva az úszást jól mög-tanulta. Mög-intette szolgálját (minek előtte a' legnagyobb veszedelmet látta): hogy készen tarcsa magát, és azt tögye: a' mit maga teendeni fogna.

Hogy a' leg-utolsó szél vésznek erőszakjait tapasztalta *Cserei*: le-vetötte (egész gatyáig, és üngig, minden ruháját, és a' Gályának orrára állván (minek-elötte a' martot érte a' hajó) szolgástul ott ugordott a' vízbe, a' hol a' *Tiszának* vizei (igen nagy csöndességgel) a' *Dunába* estek.

Itt a' *Tiszának* martyára szerencsésen ki-kapaszkodván; könyves szömekkel nézte *Cserei* a' Kereskődőknek irtoztató veszedelmöket. De a' *Szerecsen* szolgának keményebb szíve mög-nem-esött rajtok.

Ki-szárítván fehér ruhájokat, nem-is néztek többé a' *Duna'* vizére. A' *Tiszának* csöndös födeleit látván, ezenn akartak inkább evezni, mint amazon. De se itt, se amott nem láthattak hajót. Mit tögyenek ezen szorúltságban? Se ruhájok, se eledelök; meszsze penig egy város, melyben mind-ezekre szert tehetnének.

Látván utóllýára: hogy a' gondolkodások haszontalanok, a' *Tiszának* jobbik martyán el-kezdötték az utazást. Ha mi falut láttak; ott kenyeret kértek; a' ruhárul penig mind-eddég gondolkozni se mertek.

Egyszer akkor egy nagyobb helysége érkeztek. Itt a' Kereskődökkel szóba-eredvén: mög-értötte töllök: hogy posztót töllök vásárolni lehetne, más ögyebet-is, melyre szükségök lönne. Szolgáját (a'-mint maga akarta) úgy ötöztette-föl.

Magát egészszen fehér posztóba vötte. Egy Kurtácsot csináltatott arany zsinórokra, nadrága-is fehér; de csizmája (*Őrkénnek* színét leg-nagyobbra böcsülvén) Rúsa-szín. Fejére egy fehér sisakot csináltatott, melynek forgója (mivel kócsagnak sugár tollai vóltanak) hasonlóképpen fehér. Ez az öltözet oly jó izlést mutatott, hogy akár-ki szemlélte *Csereit*, annak szépségét hat annyira vitte.

Itt hallott valamit *Őrkénnek* álladalma felöl. Őtet ugyan élni mondották az ott forgó Kereskődök; de oly helyen lönni, melyet a' leg-alább való leánnak se kívánhatnának a' jó férfiak. *Pesten* szolgálatba lönne, oly szín alatt; mint-ha Fejedelmi ivadék se lönne.

Ezeket nagy álmélkodással hallván *Cserei*; minden üdö-halasztást károsnak lönni gondolt. El-küldötte minden-felé szolgáját: hogy hajóra kapjon. A kölcséget ne szánná. Egy deregjénél többre nem talált; mely őket (egy-nehány nap alatt) *Zeged* alá vitte.

HARMADIK SZAKASZ.

A' Történetnek alkonyodtta.

I. Cserei Zegeden.	IV. A' Fehérnek
II. Örkeny történetei.	viszontagságai.
III. A' Budai Tornák.	V. A' Történet' alkonyodtta.

ELSŐ RÉSZ.

Cserei Zegeden.

§. I.

Visgálódások.

Hogy *Cserei* szerencsésen *Zegedre* érkezött; itt magát ösmeretesnek mutatni éppen nem akarta. Közönségös ruhát alattomban csináltatott magának; melyben mostanában úgy járt, mint szegény vándorló, ki ennek-előtte magát úgy mutatta a' *Bolgárok* ellen, mint Országunk' Bírāja. Íme hogy változik az üdö? hogy változtatta az emböröket-is!

Mostanában kevesebb a' foglalatossága, ugyan azért több üdeje lévén *Csereinek*; meszsze-látó szemekkel inkább mög-visgálhatta a' Városnak mind bellyét, mint hosszasan el-terjedött határját. Mög-látogatott mindent, a' mi látni való volt. *Etelkának* várát, és annak falán a' *Báránt*, *Zalánfinak* jelét.

Midőn *Pap-halma* felé utazott; mög-látogatta *Ballaginak* Tavát, mellette a' *Hattyast*. Látta *Pap-halmán* *Kádárnak* emléközetét. Hogy mind ezeket szemeire vötte, haza érkezvén, nem kívánt a' Városban mulatni; hanem (*Ballagi*-tó felé) egy *Polgárnak* szegény házába szállott.

§. II.

Egy Halász.

Más napra kelvén az üdö, ki mönt *Cserei* a' *Ballagi* tóhoz sétálni. Le-dülvén a' tónak legmagossabb martyán, ide-tova veti szemeit. Nem sokára mög-látott egy embört. Ezt halásznak lönni azért gondolta: mert csónakja volt, és hálóját kezeiben látta.

De tapasztalta benne azt-is: hogy orcájának vonássai igen szomorúk, és a' halászattal keveset, de magának el-vesztével még kevesebbet gondolt.

A'-mint csónakjának repedtt farára föl-állott; szemeit (kezeivel egygyütt) az egek felé vetötte. Úgy teccött: mint-ha először az Istent segítségül hívná, azután a' tóba kívánczozna ugrani.

Mind-ezeket észre-véven *Cserei*; el-tökéllötte magában: hogy rajta (ha löhetségös löhet) atyafiságosan segicscsen. Sétálva, igen halkal, feléje iparkodott, és intézeteire vígyázott. Midőn csónakjának farárúl annak orrára mönt, mög-látta *Csereit*. Szerette-is nem-is itt léttét: mert tudta: hogy intézeteit véghöz nem viheti.

§. III.
Beszélgetés.

Egygyik se kívánt a' beszélgetéshöz fogni; a' Halász ugyan azért: mert, eszének mög-bomlottá miatt, annak elejére nem talált; *Cserei* pedig azért: mert, nem tudván bibéjét, orvoslásához fogni nem löhetött. Így kezdötte hamarébb

CSEREI: Már te a' velágon mi vagy?

HALÁSZ: Egy szerencsétlen embör.

CSEREI: Oh vannak mások-is.

HALÁSZ: Nincsenek szerencsétlenebbek. Tudgya *Zeged*-várossa: minő hírös Ló-és-ökör-keresködő voltam. És mostanában mire jutottam! - Egészszen el-szegényedtem. - Feleségöm oly ékes vólt, a' minőnek magát az ékességet írják, - és én ettül el-árúltattam. Mindenembül csak egy házam maradott birtokom alatt. Szemeimmel láttam: hogy rontották-le, hogy prédálták-el gonosz szomszédgyaim. - Íme ebbe a' közel-lévő Gunyhóba kölletött bé-vonnom magamat, és halász-kenyérrel élnöm, mely mesterségöt soha se tanúltam.

CSEREI: Csak tovább.

HALÁSZ: E' hállómon kívül, semmi reménségöm *Zegedön*. - Oh kedves hállóm! én tégödet (ez-elött) a' vízbe vetöttelek. Ezt ez-után cselekönni nem fogom. Itt' a' csónakban maradgy: talán hasznodat vöheti valaki. Mivel néköm se más, se magam nem vöhetöm hasznomat; magamat köll a' vízbe hajtanom.

CSEREI: Hogy-hogy atyafi! Löhecc te tehát *Zegedön* szerencsétlenebb, mint én az egész velágon vagyok?

HALÁSZ: Minő légy te, nem tudom. Látod: hogy magamat el-vesztetni akarom. Te azt nem akarhatod. Szerencsésebb vagy tehát nálamnál.

CSEREI: Abban a' szerencsém: hogy beléd akadtam. Mert, ha egy szerencsétlen a' másikra talál; egy-mást mög-vígasztalhattyák. Hadd vígasztaljalak-mög én-is tégödet.

HALÁSZ: Oh Te bódlog vagy. A' bódlog penig ha a' bódlogtalant láttya, boszszontya.

CSEREI: Oh nem vagyok én bódlog. Így tehát: ha két bódlogtalan egygyik a' másikba akad; hasonló ama'-két egy-más-mellé ültetött gyöngé fácskához, melynek egygyike a' másikhoz hajlik, egy-másba kapaszkodnak, egy-mást oltalmazza-is.

HALÁSZ: Oh bár segíthetnének egy-másonn!

CSEREI: Beszéld-el szerencsétlenségidet. Ha segíthetek rajtad, el-nem-múlatom.

§. IV.
Halász-történet.

HALÁSZ: Én (a'-mint előbb-is mondám) igen nevezetös voltam *Zegeden*. Göbölyöm elég. Ménes lovaím számosak. Mag-lovaimat *Erdélyből* hozattattam *Gyulátúl*, *Tuhutumnak* Unokájátúl. Paripáim tökéletösök. - Én ezekkel gyakorta föl-rándúltam Budára: hogy el-adhassam. Bátran ki-mondom az igazat: mindenkor nagy nyereséggel jártam.

CSEREI: Úgy szokott mög-esni: ha a' Jóság jó; a' vevők pedig embörségös Fizetők.

HALÁSZ: A' Jóságának derekasságárául csak ez-előtt szóllottam. El-is-hihetöd. A'-mi a' vevőknek méltóságjokat illeti; azoknál méltóságosabbakat nem kívánhattam. I-szer: Két-száz-hét paripákat vött töllem maga a' *Fejedelem* minden esztendőben. II-szor: A' Fejedelemné számára (minden két esztendőben) hatot adtam-el. III-szor: *Őrkény* Kis-aszszonnak kettőt. IV-szer: *Zombornak* (annak az Igazgatónak) ajándékjaim fölött falkástul adtam-el a' göbölt, melyet *Pestre* hajtottam: mivel ő ebben nagyon gyönyörködött. V-szer: Még egy derég fiatal embőr vala a' Fejedelmi Udvarban. - Ugyan minek-is hívták? - - - Úgy teccik: *Csereinek*.

CSEREI: Mit? - *Csereinek-é?*

HALÁSZ: Annak igen-is. Most jut eszömbé.

CSEREI: Hát az midet szerette?

HALÁSZ: Mag-lovaimat Uram!

CSEREI: Sokat vött-é tölled?

HALÁSZ: Jegyzömbe száz darabot találok.

CSEREI: Ki vannak-é füzetve?

HALÁSZ: Ezt te mért kérdözöd?

CSEREI: Mert én úgy ösmerem *Csereit*: mint önnön-magamat. Ha még ki-nem-füzette; ki-füzeti minden bizonnal.

HALÁSZ: A' más velágon igen-is.

CSEREI: Hát mért nem ezenn?

HALÁSZ: Mert e' velágból ki-költözött immár *Taksonnak* parancsolattyából.

CSEREI: Hogy-hogy az Istenért?

HALÁSZ: Agyon-zsinórozta.

CSEREI: Szerencsétlen *Cserei*! Én annak ártatlanságát jól tudom. Ugyan-azért igen sajnálom érdömetlen halálát.

HALÁSZ: Egy se völt a' ki ötet mög-nem-siratta. Én leg-inkább sírtam.

CSEREI: Talán: hogy pénzedet a' más velágra vitte? Tehát: hogy e' terhét ott ne hordozza; én fogom ki-füzetni érette.

§. V.

El-szegényedés.

HALÁSZ: Oh Uram! leg-kevesebb az, a'-mivel *Cserei* tartozik. Kettő héjján mind ki-füzette. De nem füzették a' többiek.

CSEREI: Ugyan hogy vöhatték szívökre.

HALÁSZ: Néköm a' pénz nem igen köllött akkor! Elég völt itt'-hon, ha kereskönni akartam. Az az adósság engöm' szegénnyé nem töhetött volna; mert felölle azt gondolám: hogy zálogban lönnének oly emböröknél, kik embörségösök, és ha szükségömet látták; minden bizonnal mög-füzetik.

CSEREI: Nem-is löhetött más gondolattal lönnöd felöllök, ha Uri személyökrül gondolkodtál.

HALÁSZ: Oh Uram sokban mög-csalatkozik az embör; ha bár nem azért-is: hogy az adósok hitetlenek; de azért minden-bizonnyal: hogy a' Jóságnak Birtokossa szerencsétlen csillagzatban születött.

CSEREI: Kár lönne, ha te azok közül volnál.

HALÁSZ: Azok közül voltam, vagyok-is; nem csak magam; hanem akkor a' többi *Zögediek*-is.

CSEREI: Hogy-hogy?

HALÁSZ: Oly dög esött minden marháinkba: hogy (a'-mi engöm illet) egy darabom se maradott. A'-mi a' *Zegedieket* illeti; kinél egy, kinél kettő találkozott.

CSEREI: Ezt ugyan minek mondhatnók? Isten ostorának-é? avvagy más valaminek?

HALÁSZ: Ez ugyan nagy csapás volt rajtam. De nem volt vége a' szerencsétlenségnek. Azt szokták nálunk mondani (igazán-is mondgyák): hogy a' szerencsétlenségnek ösvénnye bokros, ha egy helyet föl-szabadúlsz-is, másutt el-veszel. Mondgyák azt-is: hogy, ha egyszer a' szalonnát mög-kezdik, mind-addég járnak reá, még el-nem-fogyasztják.

CSEREI: Mi löhetött tehát?

HALÁSZ: Még egy házam vala hátra, melyet két emeletre (a' *Tisza* marton) ott' építöttem: melynek irányában a' Marosnak vize bé-omlik. Bő-lakásom volt benne. Száz arany forintokra reá löhetött böcsülni.

CSEREI: El-adtad Te azt gondolom, és újra kezdötted-el a' kereskődést.

HALÁSZ: Oh vajha! előbb az Isten csak mög-szegényítött, midőn a' döggel Jóságomat el-vötte; de most az embörök köldúsítottak-mög, midőn házamnak árát lejjebb szállították. Látván a' gonosz szomszédok: hogy pénzre légyön szükségöm; házamnak árát (a' százárról) hatvanra verték-le. De ezért adni nem akartam az emeletes szép épületet. De inkább nem harmintzért. Végte ré öt aranyért kérték. Bár oda adtam volna! mert a' következőt éjjel föl-gyújtották az istentelen embörök. Ettől fogva semmim sincs.

§. VI. *Folytatás.*

CSEREI: No ez immár el-viselhetetlen terh. Hogy kapaszkodtál-ki ebből a' veremből?

HALÁSZ: Nem volt ögyebet tönöm: hanem adósságomat bé-szödnöm. A' *Fejedelemnek* adóssága nyolc-száz huszon-öt aranyra mönt. A' *Fejedelemlője* két-száz tizen-háromra. *Őrkény*-kis-aszszonyé száz-huszon-öt. *Zomboré* nyolc-száz ötven-hét. *Csereié* két-száz-kettő. Mind össze Két-ezer két-száz huszon-két aranyra.

CSEREI: Hála Istennek: hogy ennyid maradott. Ez ölég arra: hogy magadat föl-vögyed, és több pénzre verjed.

HALÁSZ: Magam-is úgy gondolom vala. De gondolatom el-nem-sült. Föl-möntem *Budára*, magammal vivén Feleségömet: hogy ez ugyan *Zomborhoz* mönnyen, és a' nyolc-száz ötven-hét aranyat mög-kérje. Magam a' többiekhez szándékozom vala. De jaj! mit hallék?

CSEREI: No mi lött?

HALÁSZ: Oda lött a' *Fejedelem* Hitessével egygyütt, már régen el-is-temettetött. *Őrkény* kis-aszszony felől ki így, ki amúgy beszélött; de mindnyájan mög-egygyeztek abban: hogy sehol se találtatik. Cserei felől azt hallám: hogy ötöt a' *Fejedelem* agyon zsinórozatta.

§. VII.
A' történet' vége.

CSEREI: Mit mondottál te atyafi? *Csereit* agyon zsinórozta a' *Fejedelem*!

HALÁSZ: Mások azt beszélték: hogy Országába szökött.

CSEREI: Akár mi lölte *Csereit*; ölég az: hogy ő adosságát (azt a' két-száz-két aranyot) bizonyosan mög-adgya, melyet ha *Zomboréval* (azzal a' nyolc-száz ötven-hét arannyal) egy csomóba kötöl; ezer-ötven-kilenc arannyal el-kezdhetöl valamit.

HALÁSZ: Oh bár olyat mondanál, melyet bizonyosan követközendőnek vélhetnék. Hogy most *Csereinek* adosságárul semmit se szóllyak (melyet te le-füzetendőnek állítaszsz) *Zombor'* adosságának le-füzetéssét többé nem várhatom.

CSEREI: Hiszen ő embörségös embör.

HALÁSZ: Én ezt nem tapasztaltam benne.

CSEREI: Mit mondaszsz hallod-é?

HALÁSZ: Azt, a'-mi igaz. Hogy Feleségöm hozzá érkezött; ötet mézes szavakkal magához édesgette, osztán feleségül el-vőtte. Azt a' nyolc-száz ötven-hét aranyat (mátka-tálúl) magának mög-tartotta. Látd mire jutottam!

CSEREI: Még se vagy abban az álladalomban: hogy kétségbe ess. Elsőben-is *Csereitől* ne féll. Mert ha ő *Budára* viszsza-tér; adni néköd többet fog, sem-mint tartozik. Ezen kívül mög-járja az Országnak Nagygyait, el-fog *Gejza* elejébe-mönni, és így *Szülőinek*, és *Nénnyének* adosságokat vele ki-füzeteti.

HALÁSZ: No ezt ugyan mög-köszönöm ám néki. Hát *Zomborral* mit téssen *Cserei*, avval az embörtelen embörrel?

CSEREI: Leg-is-leg-elsőben: mivel házassága törvéntelen; feleségödet tölle el-fogja választani, de Te ötet viszsza ne vödd: mivel egyszer hűtelenné lött. A'-mi a' pénzt illeti: gyere *Budára*; Engömet *Telekesnél* fogsz találni. Ott az adóságrul többet beszélhetünk. Bízzál a' *Magyarok'* Istenében. E' tégödet (mivel embörségös *Zegedi magyar* embör vagy) bizonyosan el-nem hágy, sött mög-fogja áldani utóidat-is. - A' halászt *Rúsának* nevezték.

MÁSODIK RÉSZ.

Örkénnek Történetei.

§. I.
Falatozás.

Más nap *Cserei Buda* felé indúlt, *Szerecsen* szolgájával egygyütt. Lovaglott mind a' kettő. Dél tájban egy Pusztába érkeztek, melyen egy *Cserfánál* többet nem találtak.

Ki-pányvázván lovaikat, elő-vötték, a'-mit a' tarisznyába találtak. Fehér cipó vólt, sodor és szalonna, ezeken fölül sajt. Az övés közben a' *cserfára* föl-tekintvén *Cserei*, el-beszéllötte *Szerecsennye* előtt: hogy Annya (vele terhes lévén *Honvárban*) hirtelen a' szülésnek fájdalmait érzötte. Hirtelen egy *cserfa* alá szaladott, és ott fiát el-szülte légyön igen szerencsésen. E' történetnek örök emléközetére; magát osztán *Csereinek* nevezték.

A' Falatozásnak vége felé vóltak, midőn a' szél mög-indúlt, és ime a' *Cserfán* valami csöngést hallottak, de (a' fa-leveleknek bővségök miatt) semmit se láthattak. *Csereinek* szolgája föl-kapaszkodott a' Fára, és láta ottan egy olyas csöngetőt föl kötve, mely azokhoz hasonló, melyeket az Ökrök nyakokon hordoznak.

Le-akarta a' Szerecsen azt a' Csöngetőt hozni; de *Cserei* mög-tiltotta, azt mondván: hogy az ottan szükségös. A' Pásztoroktól azért köttetett az légyön oda-föl: hogy éjnek üdején (ha a' Szelek mög-erednek), tudhassanak merre tartani a' Gulyákkal, vagy más egyéb barmokkal. Ezt a' helyet csöngetőnek nevezte ez-után-is *Cserei*. Ez az utobbiaknál *Csöngelő*, osztán *Csengelő*, mostanában immár *Csengele*.

Igen mög-teccött *Csereinek* ez a' *Csöngetős* Puszta, fő-képpen arra az okra nézve: hogy azt a' magányos gyönyörű *cserfát*-is (nevének jel-mutatóját) benne találhatta. Sajnálotta mind-az-által azt: hogy annak termékeny földgyét úgy annyira el-futotta a' Homok, hogy annak nagy részszét haszon-vehetetlenné, sőt károssá-is tönné.

Mög-émléközvé *Sepel*-szigeti lakássárúl; eszébe jutott az-is: hogy győzte-mög ottan *Soroksár*-ellen-lévő sívány homokot, a' fáknak oda-ültetésével. Óhajtotta szívében: hogy a' körül-lakók közül föl-támadna egy-valaki, a'-ki ezen haszontalan földeken mög-könyörülne, ez azokat haszon-vöhetővé tönné.⁴⁶

⁴⁶ *Csereinek* ezen ohajtása bé-téllyesödött Urunknak 1805-dik esztendejében, DUGONICS ÁDÁM-NAK (édös Öcsémnek) másadszori Polgár-mesterségében. - PILLIG JÓSEF Úrra bízattatott tudni-illik (ki e'-koron *Kis-Teleki* Tiszt-tartó vala) hogy azt a' *Csengelei* sívány homokot bé ültettesse. Ki-is (Inspectori Cím alatt) a' munkát szívesen föl-vállalván (sőt a' Fölséges Kamarától-is, sub Nro 7053 Áprilisnek 24-dikén 1805-dikben ki-adott parancsa szerint, ezen hivataljában négy száz forint jövedelemmel mög-erősítvén) oly serényen fogott a' Fa-ültetэшöz: hogy még abban az 1805-dik esztendőben száz-hatvan-egy-ezer fánál többet ültetett-bé, pedig oly szerencsésen: hogy (az akkori eső üdőnek tartossága miatt) annyira mög-maradott e' számos ültetmény: hogy belőle alig száradott-ki két-ezer: a' többi Fák pedig (egy esztendő alatt) oly gyönyörűen föl-nevekedtek; hogy én 1806-dikban 28-dik Augustusban (azon fáknak sűrű árnyékjak alatt) minden unalom nélkül, vígan ebédöltem. - PILLIG Úrnak ezen szorgalmatosságát mög értvén a' Fölség (a' Magyar Kamarának sub Nro 17157, tizen-hatodik Oktoberben 1805-dikben ki-jött parancsa szerint) ötlet egy Sessió-földdel mög-ajándékozta: hogy azt ingyen bírhasa.

A' következett 1806-dik esztendőben ismét le-ültetett fáknak száma ez: 211294. Következésképp két esztendő alatt ültetett fáknak számok ez: 372294. - A' föl-küldött Táblából e' nagy szorgalmatosságot ismét észre-véven a' Fölséges Király; mind a' *Szegedi* Nemes Tanácsot, mind magát az Inspector Urat kegyesen mög-dícsérte, azon különös ki-fejezésse által: hogy, ha ez után-is így folytatódik a' munka, nagyobb kegyelmét fogják tapasztalni a' szorgalmatos *Szegediek*; a'-mint ezt sub Nro 5939. 1807-dikben Áprilisnek 15-dikében ki adatott parancs mög-bizonyította.

A' következett 1807-dik esztendőben, a' Fölségnek kegyességét nagy alázatossággal, és örömmel fogadván mind a' Nemes Város, mind pedig Inspector Úr-is (noha a' Tavasz szeles, és hideg üdőknek mostohasága, és az említett Inspector Úrnak súlyos betegsége az ültetésnek folytatását mög-hátráltatták) még-is ugyan azon Inspector Úr (a' Köz-jónak hasznára föl-lábadozván) a' munkát újra kezdte, és a' *Kőrösi* érnél két-száz húsz ezer fák ültetett-bé. És így három esztendő alatt bé ültetett Fáknak száma ez: 592294. Mit nem lehet ez-után is mind a' Nemes Várostól, mind Inspector Úrtól-is várni.

Szeged-várossának ezen szorgalmatosságát látván mind *Fél-egy-háza*', mind *Maria-Theresia*' Várossa; különös küldött Emböreibek által, abból a' *Csengelei* bé-ültetett erdőből sok ezer ültetni-való galyakat a' végre kértek, hogy magok-is hasonló ügyeközettel a' síványokat el fojcsák, és hasznokra földícsák. És ime ezen iparkodásoknak hasznát-is vették; mivel a' fák szerencsésen föl-élemedtek.

§. II.
Reznek keresés.

Pártiskomon körösz túl-mönvén *Cserei*, és itten a' tarisznyákat ismét mög-töltvén, túl mönt *Soroksáron*; és a' *Pesti* határra érkezött. Itt Ő sok aszszonyi személyeket látott ide-tova járkálni. Úgy teccöttek előtte: mintha a' Tallókban szorgalmatosan kerestek volna valamit. Hogy intézettyöket ki-tanúlja, így szállított-mög közülök egygyet

CSEREI: Hallyátok-é aszszonyok?

LEÁNY: Hallyuk. Mit akarsz?

CSEREI: Mit kerestek itten?

LEÁNY: Semmi közöd hozzá.

CSEREI: Leg-alább én-is kereshetöm azt veletek.

LEÁNY: A'-mit mü *Szerecsenek* keresünk, néköd *Magyarnak* ahhoz nyúlnod nem szabad.

CSEREI: Csudálatos dolog! nagyobb szabadsága lönne (*Magyar-országunkban*) egy *Szerecsennek*, mint egy *Magyarnak*? egy *Zsellérnek*, mint egy *Haza-finak*!

LEÁNY: Mü *Reznek* keresünk.

CSEREI: Tudgyátok-é minő?

LEÁNY: Nem tudgyuk.

CSEREI: Kerestök tehát, a'-mit nem tudtok. Minek kerestök azt a' *Reznek*?

LEÁNY: A' mü Urunk (*Billa*) *Pesti* Kastélyában betegen fekszik. Mü annak Rab leányai vagyunk. Hozzá mönvén az Orvos; betegségének mi-volttát szorgalmatosan mög-visgálta. Azt *Sárgaságnak* lönni tapasztalta. Nyavalájának bizonyos mög-gyógyítására a' *Reznek* javallotta néki: hogy azt előbb mög-süttesse, az-után Rúsa-vízbe mög-főzze, utollyára mög-ögye. Sietnünk köll penig: mert azt *Billa* el-vöszi, a'-ki a' *Reznek* elsőben le-nyilazza.

§. III.
Egy alvó leány.

Hogy avval a' *leánnyal* így beszélgetött *Cserei*; *Pest*-várossa felé tekintvén; egy más leányba ütköztenek szemei, ki (ezeknek társaságjoktól el-válván) egy berek mellett le-telepődött, és alunni láccatott.

Mög-kérdözte felölle az előbbi leánt: ha vallyon számok közé tartozik-é? Ha ugyan csak ide tartozik: mért nem szorgalmatoskodik ő-is a *Rezneknek* föl-találásában? A' leánt hozzájuk tartozandónak lönni mondotta; hanem oly kevélynek: hogy *Billa*' házastársaságával nem gondolna; hanem ötet tellyességgel mög-vetné.

Oh! - ha ilyen Síványoknak más birtokossai-is (az előbbieknél példájokat követvén) magok' síványokkal ezt cselekednék, bizonyosan, nem csak a' haszon vöhetetlen földgyeiket haszon-vöhetővé tönnek, hanem azon jó földgyöket-is (melyeket a' szél-jártával-nyargaló-síványok egészen el-temetni szoktak) szerencsésen mög-örizhetnék. *Szeged*-várossának, és PILLIG JÓSEF' Inspector Úrnak Példára méltó szorgalmatosságok az örök emléközetet méltán mög-érdömlí.

Ezeket hallván *Cserei*; abban az aluvó leánban valamit lappangani gondolt, melyet néki (minden okvetetlenül) tudnia köllene. Ösztönözte őtet valami belső indulat-is: hogy hozzája közelebbre mönne, és őtet vizsgálóba vönné. Körül nézött mindeneket, és egy lelket se látott.

Hogy hozzája közelebbre érkezött; a' *leánnak* nem csak tiszta, hanem szembe-tűnő ékes ruhájából-is bizonyosan ki-vötte: hogy ama' cudaroknak társaságjokat méltán mög-vetötte légyön, kik (ehhöz képest) igen alá-valók vóltanak.

Feje zöld fátyollal vala bé-burkolva, melyet arannyal hímzettek a' szorgalmatos kezek. Kezében egy gyönyörű kis páca, melyel csak ez-előtt ír-vala valamit a' közel-lévő homokban. Nem meszsze vólt az írás.

A' *leánt* föl-verni nem akarván; tovább iparkodott, és (szolgájának adván maga lovát-is) oda kívánczozott mönni, a'-hol le-ülhessön, és (a' *leánnak* föl-ocsodtta után) vele beszélhessön.

Hogy tölle vagy húsz lépésnyire el-távozott, szemeibe ütközött az az Írás, melyet a' leány csak ez-előtt írt. Hogy azt mög-látta; nem löhet azt álmélkodásnak, se szíves indulatnak, se szerelem érzésnek mondani, mely *Csereinek* szívét kettő-akarta repeszteni. Más valaminek, avvagy talán azokból össze-keverődött csudának mondhatni: más-ként nevet se találhatunk néki. - A' melyeket látott, ezek a' bötük igen-ki-teccően vóltanak: CSEREI *hol v- - -*

§. IV. *Köz-beszéllés.*

Csereinek nagy örömét, és öröm-kiáltássait hallván az e'-szendörödött leány, elsőben nyöszörögni kezdött, az-után pedig föl-ült. Az előbbi írásnak el-olvasásából magán-kivül-lévén, és a' leányhoz szaladván; így kezdötte

CSEREI: Ki vagy Te leg-nemesebb lélök, ki azt a' nevet arra a' homokra írni méltoztattál? Csak ezzel érdömölhetted azt mög-töllem: hogy előtted térdeimet le-tögyem.

LEÁNY: Az Istenért! ki vagy Te, kinek szava oly ősmertetős előttem. Igaz-é: hogy szavadat hallom *Cserei*?

Mint mikor a' Menny-kő valaki mellett le-csapott; el-hűl, el-iszonyodik, és magán segíteni nem tud, hanem ide-tova nézeget; úgy *Cserei*-is a' leánnak előbbi kérdéseit hallván, és (a' fátyolnak föl-emelte után) kedves személljét mög-ösmérvén, mit szóllyon amannak el-bámulássára, nem tudta. Egygyike a' másikának szeme közé nézván; néha örvendöttek, néha siránczoltak; de leg-többször bámúltak. Így kezdötte osztán

CSEREI: Istenem! egy Fejedelmi *Herceg Kis-aszszont* (péig Hazájában) a' Rab-leánczók között látni, löhetségös-é?

ŐRKÉNY: Én vagyok azon szerencsétlen leány, a' ki néköd annyi nyughatatlanságot szörzöttem.

CSEREI: Szolgállasz tehát? és kinél?

ŐRKÉNY: Errül ez-után-is szállhatunk.

CSEREI: Nem tudom: mi lött vólna jobb: méreg által böcsületesen mög-halnod; avvagy e' szolgálatban le-gyalázva élnöd.

ŐRKÉNY: Jobb még-is: hogy az Isten mög-tartott. Minden gyötrelmeimet el-felejtöttem: hogy tégödet mög-látalak.

CSEREI: Hol hordozott az égi röndölés. Mert az én történeteim hosszabbak. Azoknak előadttokat az-utánra hagyhattuk.

ÖRKÉNY: Az enyimék ugyan kurták; de súllyosok. Űlly-le ide mellém. Még amazok a' *Reznek* keresik; sokat el-végezhetek belőlök. Mert én azokat csak azért mondhatom kegyetleneknek, és el-túrhetetleneknek: mert te jelen nem vóltál, midőn szenvedtem.

CSEREI: Oh mond-el (kérlek) minden környülménnyel. Mert én mostanában minden tagjaimat ugyan-annyi fülekké változtatni fogom: hogy azokból egy bötút el-ne-szalajcsak, a' mely történeteidhez tartozik.

§. V.

A' Történet' eleje.

ÖRKÉNY: Tudod-é azt? nem-é? de tudnod kölletik: hogy a' *Fejedelem* két okokra nézve tiltotta-mög neköm Házassági társaságodat. Első az: hogy nagy-anyádra (*Márnára*) nézve, nem Fejedelmi; hanem Lovásznoki, ugyan azért szolgálai vérből születél.

CSEREI: Mint-ha a' házassági valóságos szeretet csak a' vérre, nem pedig a' szívre tekintene.

ÖRKÉNY: Ezt ugyan én-is mög-vetöm vala magamban. De a'-mi atyámat egészen el-szakasztotta tölled; az vala a' második: hogy atyádnak törvéntelen születését valakitől mög-tudta.⁴⁷ Tudta azt-is: hogy *Kapor* Fejedelem (*Lebéknek* atya) csak kegyelemből vőtte-föl örökössének azon említett Tököli-atyádat.

CSEREI: Mög-tudta tehát ezt-is.

ÖRKÉNY: A' házasi társaságnak el-tiltására okot adott az-is: hogy írántad való szeretetemet előtte el nem titkolhattam. Melyet minek-utánna néked küldött ajándékim jobban mög-erősítettek volna, el-tökéllötte a' mérget, és a' zsinórozást.

CSEREI: Mind ezeket levelkédből-is értöttem; de (hogy szaladgyak) e' javallásodat el-túrhetetlennek lönni gondoltam. És ha az el-szökésre reá-nem-vitt volna *Telekes*; nyakam a' zsinórt el-nem kerülhette volna.

ÖRKÉNY: Én az el-szökésre hamarébb reá-adtam magamat. Mert: minek utánna *Málénak* festött képéből mög-tudtam szerencsétlenségünket; leg-is-leg-elsőben tégödet a' magadérül tudósítani akartalak. Az-után egy Örünket mög-szóllítottam. Elő-adván szerencsétlenségömet, ötöt arra kértem: hogy valahová el-rejcsen.

CSEREI: Életemet egy Örre még se bíztam volna. Ezek a' *Fejedelemnek* leg-hívebb szolgálai. Mindent füleibe sügnak.

ÖRKÉNY: De én attúl nem féltem. Régen ösmertem az ifiút, és annak erkölcsseit. Még azon éjjel a' Fejedelmi udvarból ki-lopott, és (a' *Budai* högyeken köröszkül) egy helységbe vitt, melyben a' *Pannonoknak* egy régi kápolnájok vagyon. Mellette a' *Pap*, ki a' bálványokat tisztöli.⁴⁸ Hogy a' *Papnak* kezeibe jutottam; és ez szerencsétlenségömet mög-értötte; igen jó gondomat viselte. Magánál tartani nem mert; hanem a' templomkába laktatott, ahová életemet hordatta.

⁴⁷ Lásd Jólánka. I. Könyv. III. Szakasz. 7. §.

⁴⁸ A' helynek le-írásából ki-teccik: hogy ott vólt, ahol mostanában *Zsámbék* nem messze *Budátúl*.

CSEREI: Láthattak tehát azok, kik a' templomkába gyülekezni szoktak! Igazán tehát el-nem-valál rejtve!

ÖRKÉNY: Szorgalmatoskodott a' *Pap* arrúl-is. A' gyülekezetnek alkalmatosságával, egy bálvánna (mely az Oltáron állott) üregébe rekesztött. Itt lappangottam mind-addég, még az ima tartott. Benne akkor úgy voltam: mintha elevenen beléje temetődtem volna.

§. VI.

Utóbbi történet.

ÖRKÉNY: Hogy az előbbienekre vissza-térjek: minek-utánna el-vesztésünk üdeje elérközött; és bennünket szobáinkban nem találtak a' zsineggel fojtók, és Étetők: maga ugyan *Málé* nem; de a' többi el-hüledözött. Csak hamar el-terjedött az a' hír: hogy Te *Indiába*, én *Rómába* szöktem.

CSEREI: Ugyan ki-löhetött ennek a' hírnek Szerzője?

ÖRKÉNY: *Telekes* volt, a'-mint osztán hallottam. De ő ezt igen okosan cselekedte: mert azzal holl-léttünket bizontalanná tőtte. Ugyan-azért semmit se használhatott *Taksonnak*: hogy utánnunk vizsgálókat, mind *Rómába*, mind *Indiába* küldött.

CSEREI: Reám a' Kémek nem akadhattak: mert *Szerecsen*-ország felé vettem utamat.

ÖRKÉNY: De reám annál-inkább nem. Nem csak azért: hogy *Róma* felé nem mőntem; hanem leg-főképpen azért: mert tellyes életemben senki se látta ábrázatomat, ki-vévén tégödet, ki előtt a' zöld fátyolt (édös anyámnak jelen-léttében) föl-löhetött emelnöm.

CSEREI: Ott maradtál tehát a' Bálvánna embörségös *Papjánál*?

ÖRKÉNY: Ott igenis, ki engömet (mint tulajdon leányát) úgy gyámolt. Semmi nélkül nem szükölködtem. Magamra vígyáznom nem kölletött. Szüntelen ő virrasztott mellettem.

CSEREI: Semmi zenebona azomban?

ÖRKÉNY: Vólt valami, de le-csillapodott. Hirtelen a' Kápolnába szalad egyszer a' *Pap*, és *Taksonnak* kémjeirül azt hozza-volt hírül: hogy a' Faluba lönnének, 's-engöm' keresnének. Jelök vólt, melyből mög-ösmerhessenek: Közép magasság, hosszú újak, kisdéd lábak, és a' kis szájnak gömbölősége.

CSEREI: Ugyan-csak ezzel mire mőhettek?

ÖRKÉNY: Mőntek valamire. Mert (nem sok üdö múlva) egy hozzám igen hasonló leánzóra akadtak. Ez (a'-mint ki-tudódott osztán) ennek-előtte *Elemírnél Visegrádon* szolgált, de most (tőlle el utáltatván) szerencsáját másutt kereste, és ime föl-is-találta. *Budára* vitetött *Taksonhoz*. De ez a' kóborló személy nagy károkat tött a' Fejedelmi udvarban.

§. VII.

Ennek-folytatássa.

CSEREI: Ez a' tekergő leány neköm veszedelmesnek teccik.

ÖRKÉNY: Jól mondád (édös *Csereim*). Hozzám jön ismét az én kedves *Papom*, és azon édös anyámnak (ki tégödet annyira szeretött: hogy veled-való házasságomat maga boldogságának tulajdonította) azon édös anyámnak (mondám) halálát jelenti.

CSEREI: Mög-holt tehát az az igazi *magyar* Fejedelemnő! a' mü édös anyánk, a' mü gyámolónk? a' mü mindenünk? Nehéz annak végét hallani, ki méltó volt arra: hogy végetlen éllyen.

ÖRKÉNY: Ekkor atyám harminckilenc, vagy leg-föllyebb negyven esztendő lévén; újra mög-házasodott. El-vőtte azt a' *Visegrádi* Kóborlót, ki magát *Svatoplugnak* véréből származottnak hazutta.

CSEREI: Oh! ebben ugyan *Takson* előbbi Hitessét föl-nem-találhatta, jól tudom.

ÖRKÉNY: De, hogy találhatta-vólna-föl? soha ennél a' velág vak-merőebbet, sótt patvarabbat nem látott. - A' *Világosi* Fő-papot *Budára* csalatván, úgy mög táncoltatta: mint a' havasi Medvét. - A' *Fejedelemnnek* Lovászszaik közül egynek mög-parancsolta: hogy cipót gyúrjon, és kalácsot süssön. Eleget szabódott a' Lovász: hogy ő a' sütéshöz nem tud. De hasztalanok voltak minden szavai. Mög-kölletött lönni. Hogy a' süteményeket elejébe hozta; azt mondotta a' cipórúl: hogy héjját nagyon mög-égette; a' kalács téstárúl penig: hogy Ló-gané-szagú. Ezekért ötet hivatalyából ki-csapta.

CSEREI: Hát ötet ki-nem-csapta *Takson*?

ÖRKÉNY: Gondolom nem szenvedhette volna sokáig patvarságait; ha szor-gondosabb dolgai nem érkezték volna. Egy baja az volt: hogy az én hol-létöm felől keményen kérdözösködtek tőlle a' *Magyarok*' Nagygyai. A' *Norikomi* Vezér (Országunknak zavarodássát mög-értvén) ellenünk mozogni kezdött, és *Budát* fenyegette.

CSEREI: Ezek ugyan mög-érdömlik a' Fő-törést. Mihöz fogott *Takson*?

ÖRKÉNY: Soha ő (valamint a' többi *Magyarok*) bálványozó nem volt. De mostani pogány Feleségétül arra vőttetött még-is: hogy a' Pogány templomokat járja, és azoknak bálvánnyai-túl segedelmet kérjen. Leg-közelebb érte azon Kápolnát, melyben reám az én kedves *Papom* vígyázott. Ki-is *Taksonnak* szándékárúl tudósítván; hozzám jött, és engöm a' Bálvának üregébe bé-zárt.

CSEREI: Ugyan mi lesz ebből?

ÖRKÉNY: A' réz Bálvány előtt le-térdelvén *Takson*: tőlle fen-szóval segedelmet kunyorált. Én szavait hallván (mint-ha a' *Magyarok*' Istene mög-neheztelt volna a' Bálvány-imádóra) föl-buzdította szívemet, és a' réz Bálványból ezeket hangoztatta én általam ki-felé: Soha a' *Magyarok*' Istene mög-nem-hallgattya a' Bálványozó Fejet, fő-képpen az olyan *magyar* Uralkodót, ki ártatlan leányát *Örként*, és még ártatlanabb *Csereit* minden mög-visgálás nélkül el-kárhoztatta.

§. VIII.

Norikomi Vezér.

CSEREI: Ezzel ugyan bé-érhette *Takson*. Mög-bánta-é töttét?

ÖRKÉNY: Nem löhetött: mert hogy azokat fejére találtam mondani; egyszeribe, mög-tébo-lyodott, nem sokára mög-holt.

CSEREI: Csak igaz vőlt még-is, a'-mit a' *Haram-Bassátul* hallottam. - Hát Te abból a' Réz-hordóból hogy csöpöghettél-ki.

ÖRKÉNY: Egy kis türelmet. - A' *Noriki* Vezér (atyámnak haláláról, Öcsémnek gyöngeségéről tudósítást vévén); hogy rajta a' *Magyaroktól* el-követött boszszúkat mög-tromfolhassa, hirtelen össze-csődítette seregét, és *Buda* alá iparkodott. Abba a' helységbe érkezett, a'-hol engöm az én *Papom* tartott. Ettől a' Vezértől (mivel Köröszteny volt) leg-inkább tartván a' Pogány *Pap*; most akart leg-inkább tőle el-rejteni. El-rejtött a' Réz-bálványba, és mög-parancsolta, hogy egygyet se szóllyak; és, ha löhet, ne-is lehellyek.

CSEREI: Nem akarta: hogy ott-léttödet mög-tudgya; és ezt ő okosan cselekedte.

ÖRKÉNY: De haszontalan volt minden ügyközete. Hogy a' Vezér mög-nyitatta a' Kápolnát; a' Bálványra tekintvén, föl-háborodott. Mög-parancsolta Katonáinak: hogy a' Körösztenységnek ezen gyalázattyát le-döncsék az Oltár tetejéről. Erre a'

PAP: Kérlek Uram, ezt mostanában ne cselekedd.

VEZÉR: Mi okra nézve?

PAP: Egy személy vagyon belé rekesztve.

VEZÉR: Tudni-illik: hogy ő szöllyon a' Réz-bálványból; és Te a' néppel el-hitessed: hogy Isteneid szóllanak. Vessétek-le a' bálvánt avval a' Személlyel egygyütt.

PAP: Ne cselekedd azt Uram! Az a' *Kis-aszszony Fejedelmünk*' leánya. Őtet én (attyának kegyetlensége ellen: mivel méreggel mög-akarta étetni) e' bálvánba rejtöttem.

VEZÉR: De én azt-is hallottam: hogy egyszer mög-szólltattad a' Bálvánt, és a' *Fejedelmet* mög-bolondítottad.

PAP: Ez ugyan mög-esött *Taksonnal*, de intézetem ellen. Midőn a' Bálvántól segítséget kért; föl-buzdította leányát, ki néki az igazságot mög-mondtta. Erről, (hogy tébolodott lött) se én, se leánya nem töhet.

VEZÉR: Lássuk azt a' leg-nemesebb leánt.

Örkény: Engömet tehát a' Réz bálvánból ki-vött az én jó-szívű *Papom*, és a' Vezérnek elejébe állított. Oly kegyességgel viseltetött hozzám: hogy nagyobbat Testvérömtől nem várhattam volna. Azt mondotta: hogy *Magyar-ország* engöm' mög-nem-érdömölne: mivel benne oly kegyetlen atyák lönnének, kik leányokat méreggel el-veszteni szoknák. Kért osztán a' Vezér: hogy vele országába mönnyek.

CSEREI: De ezt Te néki mög-nem-ígérted?

ÖRKÉNY: De tehettem-é ögyebet? Mit nem cselekszik az embör, midőn mindentül fél; és még-is reméll valamit?

CSEREI: Csak még-se szeretem a' dolgot egészszen.

ÖRKÉNY: Amazokon fölül, még az-az ok-is sürgetett: hogy a' Vezérrel *Vindobonába* mönnyek;⁴⁹ mivel nem löhettem bizonyos: jobb dolgom lönné-é Gejza-Öcsémnél *Budán*, mint a' *Norikomi* vezérnél *Vindobónában*.

CSEREI: Csak ugyan el-vitt magával?

ÖRKÉNY: Úgy belém szeretött: hogy (egy kérésömrre) mög-engedett *Magyar-országnak*. Haza vitte (velem egygyüt) seregét.

⁴⁹ Így nevezték régen *Bécs*et.

§. IX.
Erőltetés.

ÖRKÉNY: Óh emberi életnek viszontagságai! Be sok inségekkel sanyargattok bennünket!

CSEREI: Által-látom én azt, a' mik reád következtenek.

ÖRKÉNY: El-hiszem; de még sem olyas környülményekkel, mellyek én előttem (egy *Fejedelmi Kis-aszszony* előtt) tűrhetetlenek voltak. Ki hihette volna a' felől a' *Noriki* vezér felől: hogy föl-tételeiben oly kegyetlen légyön? - Három nap múlva, hozzám küldi aszszony-kémjeit. Ajánlja a' házasságot, azt pedig oly vakmerőképpen: hogy annak végbe vitelérül nem kételkednék. Én ezt a' terhes dolgot, továbbra-mög-mög-továbbra halasztani kívántam: hogy hevei le-forjanak. Azt-is mondtam neki: hogy a' Házasság (*Öcsémnek* Fejedelmi engedelmé nélkül) mög-nem-eshetnék. Várákoznék tehát csak éppen annyi üdöre: melyben *Gejátúl* feleletet, vagy engedelmet vészök.

CSEREI: Ezt már igen okosan gondoltad.

ÖRKÉNY: De ez csak fogás volt. Soha eszöm' ágába se vólt: hogy *Öcsémnek* írjak. Attúl tartottam: nehogy (a' *Noriki* Vezérnek fényességét látván) engömet neki engedgyön, minden hajlandóságom ellen. Azt hazudtam egyszer előtte: hogy *Budán* a' házasságot mög-nem-engedik.

CSEREI: No lősz ebből mindgyárt valami.

§. X.
Szolgálat.

ÖRKÉNY: Oly gonosz *Norikomi* aszszonyoknak kezeik közé jutottam: hogy azon örvendének: ha engöm' fogyni látnának, és ha a' halálnak sárgaságát ábrázatomon szemlélnék. Élelmemre durva ételeket adtak. Vízem soha se vólt bűz nélkül. Vének lévén Ör-aszszonyaim (midőn mellettem éjjel virrasztottak) annyira köhencsöltek: hogy alunnom nem löhetött. Ha ezen állapotom sokáig tartott volna; ki-nem-állhattam volna.

CSEREI: Ki-szabadúltál tehát?

ÖRKÉNY: Éppen akkor, midőn a' *Noriki* harag egészszen ki-ütötte magát. Erővel akart a' házasságra kényszeríteni. Mivel ezzel semmire se möhetött; el-tíltotta töllem az egész társaságot; engöm' pedig egy a' föld-alatt-lévő tömlöcbe bé-záratott.

CSEREI: Még se Szabadúltál-ki tehát? Én ezen rabságodon nagyon mög-ütközöm. A' többi tűrhetőnek, a' tömlöcöt tűrhetetlennek vélem.

ÖRKÉNY: Ugyan-csak ez vólt, a'-mi a' *Noriki* vezért mög-vesztögette. Mög-eléglette a' *Magyarok*' Istene ártatlan szenvedéseimet, ugyan-azért föl-támasztotta ellene a' *Maraháni* vezért. El-vötte *Vindobonát*. A' csata nagy vólt. Benne a' *Noriki* vezér mög-sebesödött. Engöm' az embörtelen *Marahánok* (a' többi Rab-leányokkal egygyütt) nem tudván ki légyek, magam felől én se szóllván valamit; árúba bocsátottak.

CSEREI: Ha szóllottál volna, talám rajtad mög-könyörültek volna.

ÖRKÉNY: Akár hogy esött: de az még-is mög-esött: hogy (mivel egészszen el-fonnyadva vóltam) leg-kevesebb pénzen el-adattattam. Mög-vött *Billának* (ennek a' *Pesti* Kastélyos Úrnak) Lovászsza; ki (*Vindobóna* körül, Urának számára) Paripákat vásárlott. Itt vagyok tehát nála. Szolgálnom köll addég; még magam' mög-ösmertetéssömnek üdeje mög-érközik.

CSEREI: Ennek pedig mennél-hamarébb mög-kölletik lönni.

§. XI.
Jóra fordulás.

ŐRKÉNY: Igen-is: ha lehetne. Mög-mondgyam-é *Billának*: ki-féle lögyek?

CSEREI: Mond-ki egyenesen. Mög-fog ő emléközni édös atyádnak jó-tetteiről. Ő tötte *Billát* embörré. Átkozott erkölcstelenségű lönne; ha annak leányát szabadgyába nem-eresztené.

ŐRKÉNY: Én ezt csak azért nem cselekedtem: mert Te rád váraoztam édös *Csereim*. Löhetetlennek lönni gondoltam: hogy (Atyámnak holtta után) sokáig el-maradgy. Isten hozott előmbe. Már most föl-emelkedöm én-is: most jut immár eszömbe: hogy valaha én-is *Fejedelmi Herceg-kis-aszszony* voltam.

CSEREI: Szabadságodat reám bízhatod. Azt én bizonyosan helyre állítom. De hogy ez erőltetve mönni ne láccattassék; tudnom költetik: minő erkölcscei vannak *Billának*?

ŐRKÉNY: Kis tapasztalásombúl, én ötet azok közé számlálom: kik a' testi gyönyörűségekben egészszen el-merültenek. Szünetlen abba töri fejét: hogy löhessön mög-híznia jobban? Penig kövérsége olyan irtóztató: hogy (ha ki eresztenék egészszen) hét mázsa zsírt olvaszthatnának belőlle.

CSEREI: Ez a' disznónál is kövérebb.

ŐRKÉNY: Maga felől szünetlen a' gondolattal vagyon: ötett az Isten azért teremttötte légyön: hogy mindég vendégeskedgyék, és hájat ereszszen. - Kövérsége miatt szinte mög-fulladott tegnap. Tudatlan Orvossa (kivel ő nem sokat gondol, ha gyomra jól emísz; imádgya penig, ha szorúltságban vagyon) el-hitette azt véle: hogy más-képpen mög-nem-gyógyúlhat, hanem, ha *Szerecsen-aszszonyok* által, *Reznek*et fogattat.

CSEREI: A' Bolond beteget mög-gyógyíttya néha a' babonás hiedelem-is.

ŐRKÉNY: Mög-köll penig elsőben a' *Reznek*et süttetni, azt az-után Rúsa-vízbe mög-főzni, és elejébe tönni. Ha ezt egészszen el-költi, azt mondgya az Orvos: hogy bizonyosan mög-gyógyúl. Annak a' *leánnak*, ki a' *Reznek*et le-nyilazza; mög-ígérte: hogy Ágyassának el-vöszi; mög-löhetne penig, hogy Feleségének-is.

CSEREI: Sok szerencsét hozzá.

ŐRKÉNY: Hadd keressék azok a' leányok szerencsájöket. Én az enyimet hamarébb föl-találtam nyúgodva; mint amazok fáradva.

§. XII.
Ki-szabadulás.

Igen szerette *Cserei*: hogy *Billának* környülménnyeit *Őrkény* Kis-aszszontúl ki tanulhatta: mert ennek szabadságát ugyan-csak annak szavaibúl eszközölhette.

Azok az aszszonyok, kik a' *Reznek*et keresték, és mög-nem-találhatták (minek-utánna *Őrként* mög-látták) mellette lévő azon Ifiún el-csudálkoztak. Ötet forgatták eszökben: midőn haza felé möntek. *Cserei* penig *Őrként* (kezén fogva) sétáltatta utánnok.

A' Kastélyhoz érkezvén: bé-mönt az aszszonyokkal *Cserei*-is. Az aszszonyok a' *Rezneknek* föl-találássát a' löhetetlenek közé röndölvén; nagyon föl-háborították, és ezekre fakadtt

BILLA: Ha valaha, most költött volna (semmire-köllők) le-nyilazni a' *Reznek*. Íme két-hét múlva (*Gejzának* parancsából) *Erdélybe* költik utaznom: hogy *Saroltát* (*Gyula* Vezérnek leg-híresebb leányát) feleségül mög-kérjem, és *Budára* hozzam. Ezt én (ezen lusta leányok miatt) végbe nem vihetöm.

LEÁNY: Mü bizonynyára annak a' *Rezneknek* föl-keresésében annyit fáradtunk: hogy lábainkat, és más tagjainkat alig bírhattuk. Az a' leány pedig (ki avval a' legénnyel amott' áll) mindég a' bokor mellett nyugodott.

CSEREI: És ez a' leány többre mönt nyugodva, mint Ti fáradva. Ő-találta-föl a' *Reznek*, mely által *Billa* valósággal mög-gyógyúl. En-is ki-tanúlt Orvos vagyok. Ha a' *Reznek* nem használ, van neköm más Orvosságom, mely bizonyosan használ.

BILLA: Szentül van tehát a' dolog. Van tehát *Rezneköd*? mert annélkül mög-nem-gyógyúlhatsz.

CSEREI: Van igen-is. És immár mög-súlve, és Rúsa-vízbe mög-főve.

BILLA: Úgy de a' leány, ki a' *Reznek* mög-lőtte, talán csak nem akarhatta házasságomat.

CSEREI: Azt ő soha se kívánta.

BILLA: El-möhetek tehát *Erdélbe*.

CSEREI: El-möhecc minden bizonnal. Hanem egygyet mondok. Mivel a' *leány* (fölgógyulásod után) le-mond arról: hogy feleségül el-vögyed (noha ez ígéretedben áll); tödd te is azt véle: hogy szabadgyába el-erezd. Ha *Rezneke* nélkül-is mög-nem gyógyítalak; akkor osztán magamat (ő helyette) örökös szolgálatodra kötelezem.

BILLA: Oh ne könyörögj annyit érötte. Úgy-is semmit sem ér a' lusta. Tisztúly innént leány.

§. XIII. *El-mönetel.*

Igen kedvesen esött *Cserei* előtt: hogy *Billa* *Őrkénnek* el-mönetelét úgy annyira sürgette. Igen szerette azt-is: hogy ezen fejedelmi szolgáló felől semmit se tudott. Hogy tehát szándékát mög-ne-másolhassa a' *Kövér*; tüstént ki-vitte szobájából *Őrként*, és ötet *Szerecsen* szolgájának hívségére bízta; mög-parancsolván néki: hogy e' leánt (mög-nem-mondván: kit?) egyenesen *Telekeshöz* vigye. Azokra a' levelekre pedig, melyeket ezek hozzája küldendenek *Pestre*, nagy szorgalommal vígyázzon.

Őrkény és *Cserei* sírva váltak-el egy-mástúl csupa örömökből. Örvendőzött *Őrkény*: hogy *Csereit* ismét viszá-vöhetette. *Cserei* pedig azért: hogy *Őrként* (veszedelmeiből ki-szabadúlva) ismét mög-láthatta. Nem volt *Csereinek* semmi más reménsége, hanem *Őrkény*. *Őrkénnek* se *Csereinél* ögyébb.

Szerette ugyan *Cserei* *Őrkény*-kis-aszszont; a'-mint azt szavaival szünetlen mög-bizonyította; de *Őrkény* úgy szerette ötet: hogy azt szóval ki-nem fejezhette. E' szerencsés össze-jövetel után azt gondolták Szegények: hogy túl vannak immár a' habokon.

§. XIV.
Mög-gyógyulás.

Hogy egészen mög-szabadúllyon *Cserei*, nem vőlt ögyébb hátra; hanem *Billának* mög-gyógyulása: mivel magát ennek-előtte szolgáljává ajánlotta vala. Örkennek tellyes ki-szabadulta után, magát-is szabadnak tapasztalni akarván, bé-mönt kövér betegjéhez, kit így fogadott

BILLA: Hozott Isten *Orvos*! Itt-é immár a' *Reznek*?

CSEREI: Veled én (Uram) igazságosan bánni akarok. Nincs neköm nyárson-sütött, és Rúsavízbe-főtt *Rezneköm*. A' *Reznek* nem ögyébb: hanem előbbi *Orvosod*' tudatlanságának palástya. Csak tégödet sajnállak: kit az a' tudatlan oly esztelennek tart: hogy hitelt adhacc ámítássainak. Azon csudálkozom: hogy gyémántot nem töret-össze, és orvosságul nem adgya: mert ezt-is szokták az eszelős *Orvosok*.

BILLA: Bizonyyára mondaszsz valamit. Már régtől-fogva vőttem én azt észre: hogy mak-hordozással, vad-gesztenyének zsebömbe töttével, és más e' féle haszontalansággal gyógyít. Hát te mi tévő lésseszsz velem?

CSEREI: Ímé itt' egy tömlő. Én ezt mostanában föl-fúvom. Tudd-mög penig: hogy lehelletöm bizonyos orvosság. Ha ez egyszer, ennek a' tömlőnek gőz-lukain (a' te dömöcsköléssöd által) ki-erőltetted, és a' te testednek gőz-lukaiba bé-szívárkozik, szemlátomást fogod tapasztalni: hogy kíváncsod viszsza-tér. Mennél erősebben dömöcskölöd a' tömlőt, annál több lehelletet vöszöl magadba, 's-annál hamarébb is mög-gyógyúlsz.

BILLA: No már ezt inkább szeretöm, mint-ha (ama' másik *Orvosomnak* bolond szokása szerént) italomra füves meleg vizet annál.

Föl-fúttá tehát *Cserei* a' tömlőt, úgy-annyira: hogy annak vékonyabb részsztét szinte el-repesztötte. Ennek gőz lukai aprók lévén (*Billának* erős dömöcsköléssére-is); igen nehezen eresztették-ki a' lehelletet, *Billának* úgy köletött rajta dolgozni: hogy a' vér-ejték-is bőven ki-verekednék rajta. Úgy el-fáradott: hogy le-fekünnie köletött.

Mindenkor mellette vala *Cserei*, és nézött vágyódássaira. Italt kére magának. Bort eleget, de semmi ételt nem adatott néki, és ismét a' munkára hajtotta. Dolgoztatott véle a' napnak le-alkonyodttaig. Ekkor néki azt javallotta: hogy fekünni üdején mennyen, osztán a' dologra üdején kellyen. Az éjeli alvás igen jó izűn esött *Billának*, noha ez előtt az álmatlanságról szűnetlen panaszkodott.

Más napra ismét fölfuvatott a' tömlő, a' munka-is folytatott. A' következött éj ismét jobb izűnek teccöt. Harmadik napra öhetött-is, ihatott-is, álhatott-is a' *Kövér*, és egészen mög-gyógyúlt.

§. XV.
Veszedelem.

Billának föl-lábbalássát (pedig minden *Reznek* nélkül) hogy az *Orvos* hallotta, nagyon mög-neheztelt *Csereire*: hogy magát az orvosi hivatalba avatni meréslötte. Tüstént össze-csöditötte a' Borbéjokat, a' Borotvásokat, a' vén Bábákat, és velök el-végeztette: hogy az a' vak-merő (ki tudatlansága miatt kárt tehetött volna *Billának*) a' más velágra küldessék.

Ímé minő áskálások ezek ismét; minő alattomos gödrök *Csereinek* lábai előtt, pedig a' miatt a' jó-tötte miatt: hogy egy Pokol-bélű embört nem *Reznekkel*; hanem a' *dologra-szoktatással* lábra állított!

Hogy *Csereinek* jó akarattját mög-hálálhassa *Billa*; mind, őtet, mind az Orvost, mind a' Borbéjakat ebédre hívattatta más nap. Őrsze-röhögtek emezek, és magok között el-is végezték: hogy (midőn a' harmadik fogást föl-adgyák) *Csereit* egy mög-mérgeztött étellel a' más velágra küldgyék. Jól mög-jegyeyzték pedig az ételt: hogy valami-képpen belölle ne ögyenek. El-hitette azt *Billával*-is: hogy a' jegyes tálban lévő eledelt mög-nem-emisztheti gyomra, ugyan-azért belölle ne ögyék.

Bizonyosan el-veszött volna ekkor *Cserei*; ha e' gonoszoknak intézettyöket csudálatosam mög-nem-gátolta volna az irgalmazó röndölés.

Mert íme (éppen a' harmadik fogás előtt) bé-toppana az ebédlő Palotába *Csereinek* hív *Szerecsen* szolgálja, ki *Őrkény*-kis-aszszontúl egy levelet hozván magával: minek utánna azt Urának kezeibe adta, őtet a' Palota' pitvarába ki-hívta, azt mondván: hogy azokon kívül, melyek a' levélben vannak, lenne még valami, melyet *Telekes* az ő személlére bizott. *Cserei* ki-mönt.

Azomban *Billa*, arra a' mög-jegyelt tálra vetvén szemeit, mind színe az ételnek, mind köllemetös göze mög-teccött. Kért magának belölle; de ellene mondott az Orvos. Kért osztán nagyobb lármával, de ez-is nagyobb lármával mondott ismét ellene.

Bé-jött erre a' lárma (dolgának vége után) *Cserei*; és a' vetekedésöket mög-értvén, azt a' jegyes tálát-is maga előtt látván: valamiről gyanakodni kezdött. Kérte *Billát*: hogy az Orvost annak az ételnek mög-övössére kénszericscse. De ezt az mög-cselekönni nem akarta mind-addég, még *Billa* (elő-véven dárdáját) halállal nem fenyegette.

Ekkor mög-vallotta az *Orvos*: hogy (*Csereinek* számára) mög-mérgeztötte légyön az ételt. Ki-se mondotta szavait: *Billa* a' dárdát mellébe vetötte. Hanyat dült, és lelkét ki-adta.

HARMADIK RÉSZ.

A' Budai Tornák.

§. I. *Őrkény Budán.*

Elég sokáig mulatott *Őrkény* a' *Budai* vár alatt *Telekesnek* házában, még magát fonnyadságából ki-vöhetette, és magát vele mög-ösmertethette. Kérte osztán *Telekest*: hogy a' *Budai* udvarba föl-mönnyen, és *Öcscsének* (*Gejzának*) iránta-való hajlandóságait mög-tudgya, minek-elötte őtet személyesen mög-üdvözöllye.

Éppen ekkor érkezött *Gejza Erdélből*, a'-hová arra az okra lovaglott: hogy (*Gyulához* szálván) annak leányát *Saroltát* mög-láthassa. Egy gyönyörű várat építtetött ekkor *Gyula*-vezér, és azt maga' nevéül *Gyula-fehér-várnak* nevezte.⁵⁰ Igen mög-teccött *Gejzának Sarolta*; *Saroltának*-is *Gejza*, csak hogy *Gejza* pogány völt, *Sarolta* pedig mög-köröszölve vala.

⁵⁰ Már most ezt a' magyar nevet-is mög-változtatták. VI-dik *Károly* Császárnak emléközetére, most immár *Károly-várnak* nevezik.

Gejzának haza érkezését mög-halván *Telekes*, kötelessége szerént bé jelentötte magát. Tetőtől talpig mög-szemlélvén ötet így szólla

GEJZA: No mi újság *Telekes*? Te neköm olyanak teccöl, mint az, kinek orra vére mög-eredtt.

TELEKES: Az újságok között egy vagyon nevezetös, mely *Fejedelemségödet*-is illeti. - *Örkény*, Fejedelmi-herceg-kis-aszszony (*Fejedelemségödnek* mindenkor leg-kedvesebb Nénnye - - -

GEJZA: Az Istenért - szólly hamarébb - Talán oda van?

TELEKES: Ettül az Isten mög-mentötte ötet. Életének hírét hallhatni. Ha parancsolod (Uram) *Budára* hozhatom: mert attúl-is tartok: ne-hogy örökre el-kerüllye *Budát*.

GEJZA: El-kerüllye *Budát*? - Mit mondaszsz? - *Örkény* tehát *Öcscsét* el-felejthetné? - Hol-van ő? - Oh *Telekes*! Hozd hozzám ötet mennél hamarébb! - Hadd öncsem-ki, kedves *Néném* előtt szívemet; mit szenvedtem eddég, még életének bizontalanságába éltem.

TELEKES: Ha *Fejedelemségöd* parancsolja; holnapi napon (ezen üdö tájban) mög-fog itten jelenni.

GEJZA: Mért nem ma? Mennél előbb; annál örvendetesebb. Oh kedves *Örkényöm*! kedves édös *Néném*! be sokat szenvedtél atyámnak kegyetlensége miatt. Azon fogok lönni: hogy siralom-napjaidat, öröm-napjaidra fordícszam. Add-elő ötet mennél hamarébb!

§. II. *A' készülétek.*

Hogy ezeket *Telekes Örkénnek* tudtára adta, és azon kívül azt-is mög-értötte: hogy (*Taksonnak* halála után) mostohája (az Országnak Nagygyaitúl) el-csapattatott; föl-üzent azoknak a' leánzóknak, kik ennek-elötte szolgálattára vóltanak, és mind eddég az udvarban mög-maradtanak: hogy akár-ki közülök hercegi köntössét *Telekeshöz* hozza.

Hogy magát tisztességesen föl-öltöztette; *Telekessel* az udvarba mönt, és *Öcscse* előtt mög-jelent. - Ilyen érzékenségeket (soha még a' velág) két atyafiságos szív nem érzött, mint ezek érzöttek, midön egymást (annyi viszontagságok után) körül-karolták.

Gejza mind magárúl, mind *Saroltárúl* mög-felejtközvén, csak abban láccatott foglalatoskodni: hogy leg-kedvesebb *Nénnyének* (a'-miben löhet) szolgállyon, és únalmas óráit (külömb-féle vígasztalásokkal) leg-kurtábbakká tögye.

Öcscsének ezen szívességét látván *Örkény*; mög-jelentötte néki *Csereivel* való régi szövetségét; édös annyának ebben mög-egygyezéssét; csupán *Taksonnak* ellenközéssét; innént mind *Csereire*, mind magára követközött bujkálásokat, és keserves bujdosásokat. Úgy gondolná mostan: hogy a' *Magyarok*' Istene mög-könyörült légyön rajtok, és így az előbbi keservöket, a' boldog özsze-párazással föl-váltani kívánná. Erre

GEJZA: Édös *Néném*! Én ugyan *Csereinek* társaságát nem hogy nem ellenzöm; hanem óhajtóm-is tellyes szívembül. De ebben még akadály vagyon.

ÖRKÉNY: Micsoda akadály? Talán: hogy Unokája *Márnának*.

GEJZA: Ez leg-kevesebb vólna. Hanem többen-is vagynak, kik személyed után vágyódnak. *Vezérek* mind a' hárman, *szépek*, és *vagyonosok*; a' mellett (a'-mint leveleikből ki-teccik) mind tisztességsök, mind tégödet nagyon kedvellenek.

ÖRKÉNY: Néköm azon három ösmeretlen *Vezérők* közül (ha *Csereire* vetöm szemeimet) senki se tecchetik. Mert én ezt ösméröm; amazokat nem. De nem-is hihetöm: hogy ennél méltóbbak lögyenek mind születéssökre, mind neveléssökre nézve.

GEJZA: Úgy ám édös *Néném*, ha magok kénnyökre születnének a' fejedelmi-herceg-kis-aszszonyok. Ezeknek a' tisztességre-is szükség vígyázniok. Azokat a' három *Vezéreket* (csak amúgy bolondgyába) el-tíltani; Udvarunknak böcsületére nem válna. Ennek valami módgyát köllene ki-gondolnunk: melyel élván amazok, szántt-akaratból láccattassanak le-mondani mög-kérésödrül.

ÖRKÉNY: Ezt te igazán mondtad.

GEJZA: Leg-jobb a' körül-lévö hatalmasokkal békességben élni: mert másként el-idegened-nek töllünk. Tapasztalhattuk ezt *Taksonnak* üdejében; ki tellyes élete napjaiban (valamint *Öseink-is*) szünetlen hadakozott; 's-ugyan-ezért, nem ögyébbre möhettek a' *Magyarok*; hanem csupán arra: hogy magokat aprítva fogyasztották. Ezért köllött *Taksonnak Bolgár-és-Bessarab-országokból* (már miért nem *Szittyiából?*) zselléreket ide hozatni, kik (ha csak föl-nem-eszmélködünk) Uraink-is löhetnek.

ÖRKÉNY: Oh be velösen gondolkodol édös *Öcsém*. Ha *Öseink-is* így gondolkodtak vólna, talán jobb lábon állana az egész *Magyarság*. Már most tehát én-is mög-állapodok abban: hogy azokat a' három *Vezéreket* kérésömtül el-tíltani nem köll; de ki-kérem ám magamnak azt-is: hogy *Cserei* se rekesztessék-ki abból. - De ezt miképpen vigyük végbe?

GEJZA: Gondolkodgyunk a' módrül. Mert ez nem hójag, hogy hamarjában föl-fújjuk. Ebben a' leányoknak sokkal élesebb eszök vagyon. Reád bízom a' dolgot.

§. III. *Torna-röndölés.*

Mög-nem-állhatta *Örkény*: hogy az egész dolgot *Csereinek* ki-ne-nyilatkoztassa. Nem löhet e'-felöl mondani: hogy boszszankodott a' *Vezérekre*, mert (*Gejzának* okoskodássait-is hallván *Örkéntül*) azt a' mög-engedést szükségesnek lönni gondolta.

Keveset gondolkozván el-találta a' leg-jobb módot *Cserei*, és *Örkénnek* ki-jelentötte; ötet arra kérvén: mönne mennél-elöbb *Gejzához*, és (ha ez néki teccenék) azt a' három *Vezéreknék* mög-jelentené: hogy ennek-is (mennél-elöbb löhet) vége szakadgyon. Hogy *Öcscséhöz* érkezött, így szólla

ÖRKÉNY: Mög-van édös *Öcsém*, a'-mit reám bíztál, pedig úgy: hogy jobbra nem-is találhatunk.

GEJZA: Mi-is völt az *Nén*?

ÖRKÉNY: Az: miképp' löhessék azokat a' három *Vezéreket* a' házasság-kérésrül le-mondatni, és *Csereit* úgy segíteni: hogy az minden írigység nélkül mög-esöttnek lönni láccassék.

GEJZA: Igen fogom szeretni. Hadd-hallyam.

ÖRKÉNY: Látd-é (édös *Öcsém*) mivel én abban bizonyos vagyok: hogy annál a' három *Vezérnél* mind firfiasabb, mind okosabb *Cserei*; firfiságjoknak, és okosságjoknak jeleit kölletik amazoktül kívánni. Ha mind a' kettöben öket *Cserei* mög-gyözi; önként le-mondanak házasságomrül.

GEJZA: Okosan. - De ennek módgya?

ÖRKÉNY: *Firfiságjokat a' Tornában* mutathatták-mög.⁵¹ Okosságokat pedig a' mesés kérdéseknek mög-fejtéssökben.

GEJZA: Mind-a' kettőt leg-okosabban gondoltad. Íme: holnap el-küldöm *Billát Erdélybe*: hogy *Budára* hozza *Saroltát*. Nagyobb diszszére válik házasságomnak: ha akkorra a' *Vezéreket*-is *Tornára* hivattatom. A' *Tornát* el-röndölni hogy fogod?

ÖRKÉNY: A' *Tornának* helye a' *Kelő-föld* lészen.⁵² Ennek négy szegletére négy Sátorokat tétetek. I-szer: A' barlang alá *Fehéret*. II-szor: Ellenére a' *Duna* ' mönttében *Sárgát*. III-szor: Ennek közelére *Zöldet*. IV-szer: a' *Vöröst*.

GEJZA: Hát osztán.

ÖRKÉNY: Mind-egygyik Sátorban (igen mög-szeretvén *Csereinek* kurtácscsát, és forgós sisakját) azon színű kurtácsot, és forgós sisakot helyheztetők, a' minő színű a' Sátor. Ebben lösznek föl-öltözve a' *Torna* ' üdején.

GEJZA: Könnyen mög-ösmerhetöd *Csereit* fehér Kurtácscsárúl, és fehér-forgós Sisakjárúl-is.

ÖRKÉNY: Hogy valaki különös szeretetömrül ne gyanakodhassék, mind a' Sátorokra, mind (következés-képpen) a' ruhákra-is cinkot vettetek. Veteködgység kiki egy-aránt személyemért; tudom bizonyosan: hogy se firfiasabb, se okosabb nem lösz *Csereinél*.

GEJZA: Hát mü honnant nézzük a' *Tornát*?

ÖRKÉNY: *Kelő-földnek* közepén lészen az ötödik sátor. Kék vászona lösz. Oda fognak jönni a' *Torlók*, és veteködni előttünk.

Mind-ezek csak-ugyan mög-löttek annak üdejében. *Gejza* levelet írt a' három *Vezérnek*; a' *Tornának* minden környülményeit leg-szorgalmatosabban ki-mondván. - *Billa* annak üdejében *Erdélbe* küldetött, *Saroltának* el-hozattatássa végett. - *Örkény* mind a' sátorokat, mind a' ruhákat el-készítette, és annak üdejére föl-is cöveköltette. A' *Fejedelemnek* jegyessét a' *Világosi* Fő-pap *Magyar*-országba késérte, és *Sepelbe* hozta. A' három *Vezérek* a' *Kelő-földön* le-telepedtenek.

§. IV. *Első Torna.*

Az első *Tornának* napja előtt, mög-szóllította *Örkény* a' *Világosi* Fő-papot: hogy (*Csereinek* Társaságában) mönnyen-által a' *Dunán*; és (a' kék sátor alá hivatván-a' *Vezéreket*-is) cinkot vettessen a' Sátorokra. Ezek mind-mög-löttek. *Sárgájé* volt az elsőség. Utánna a' *Zöld*. Harmadiké a' *Vörös*, utolsójé a' *Fehér*. Kiki sátora alá mönt, és benne le-telepedett.

A' *Tornának* napja el-jöven, által-költözött a' *Dunán* *Gejza* Feleségestül, *Örkény*, a' *Világosi* Fő-pap; és az Orzágnak egy-nehány Nagygyai. Mindnyájan a' *Kék-sátor* alá möntek, ott akarván látni a' viaskodóknak hathatóságjokat.

Elő-állott a' *Sárga* torló, paripáján ülven, és ellenközö baj-társsára várván. Ki-teccött minden mozgássábúl: hogy szíve helyett zúzza van. Tanúlatlanságának jelét abbúl vötték-ki: hogy a'

⁵¹ *Torna* játék az, midőn két veteködő (lovon ülve dárdássan) egy-mással viaskodik.

⁵² *Kelő-földnek* azt a' gyönyörű térséget mondták régen a' *Magyarok*: mely Szent-Gellér' högyén alól a' högynek fél-körével foglaltatik körül. Errül többet löhet olvasni *Jolánkámban*. Lásd az első könyvnek utóllja felé a' hetvenedik jegyzetet.

lovon mög-görbülve ült. Úgy tartotta lábát-is, mint-ha helyette két somfa-botok meredtek volna ki-felé. Bátortalanságát mög-ösmerhették cselédgyei-is, mert: hogy a' dárda ne árcson, egészen bé-páncélozták.

Ki-jött ellenében a' *Zöld*. De Lovának katonás forгатássából, lándzsájának heves kanyarításából nyilvánosan ki-teccött: hogy mind nevelése jobb, mind szíve bátrabb, ugyan-azért a' viaskodásban ötet leg-győzőbbnek ítélték. *Őrkény* pedig sajdítani láccatott: hogy *Cserei* lönne.

Egy-másra rohantanak az-után, és erősen döfölgették egy-mást. Látván a' *Zöld*: hogy amannak teste egészszen bé-páncélozva lönne; lándzsáját éppen oda döfte, ahhol (az ágyéka mellett) a' páncélnak vége volt. Ki vetötte a' nyeregből, és a' nyavalyást a' földre le-terítötte.

Föl-kapaszkodott még-is; de (Páncéllyának szokatlansága miatt) úgy kapaszkodott a' lóra annak hátúllján: mint a' berekből félve, és alattomosan ki-illantani szokott a' Farkas, midőn a' *haj-haj* szavakat hallja, és a' törött vesszőknek hangjait-is füleli.

Ismétt hozzá ugrasztván a' *Sárga*, lándzsáját kezéből ki-ütötte. Osztán (lova mellé állván) ötet annak hátárúl le-taszította. Föl-emelték Inassai, és a' sátorja alá vezették. Tapsoltak a' *Sárgának*. Tapsolt maga *Őrkény*-is.

§. V.

Második Torna.

Azomban a' *Sárgának* ellenére szökött a' *Vörös*, ki igen rettenetősnek láccatott. Úgy mög-is-ijesztötte a' *Nyertest*: hogy nem csak bele kapni nem merne: hanem az útakat szélllyel tekinteni láccatnék: hogy (az el-szaladás végött) a' leg-biztosabbra talállyon.

Fő-képpen az ijesztötte-el *Sárga* Uramat: mert a' *Vörös* (tüstént a' *Tornának* elején) fennszóval (mindenek' hallattára) azt kiáltotta: hogy a' szerencsétlen *Tornát* mind-addéglan fogja folytatni, még vagy Baj-társsát mög-öli, vagy maga el-nem-vész. Ezen szavaknak mennydörgései mind annyi isten-nyilainak lönni láccattak a' *Sárga* Vitéz előtt.

Hogy szömközbe jöttek, úgy találta lándzsáját hagyítani a' *Vörös*: hogy amannak paissára mönne, és azt bal-kezeből szerencsésen ki-ütné. Utánna akarta a' másikat-is vetni, de lovárúl hamar le-vetötte magát a' *Sárga*, annak farka mellé lopódzott, és így a' lándzsa a' lónak oldalába érkezött.

A' ló ezek-után-föl-kapaszkodott, és elől hátúl hányogatta magát. De a' *Sárga* oly keményen mög-markolta farkát, hogy néha szegénnek lába a' földet nem érné, hanem a' levegőbe villogna. Utánna völt pedig a' *Vörös*, és kardgyával fejét keresgette.

Észre-vévén *Gejza*: hogy a' *Vörössel* föl-nem-érne a' *Sárga*, és lovára semmi-képpen föl-nem-kaphatna; látván azt-is: hogy fáradva lévén, nem sok üdő múlva nyakára várhatná a' kegyetlen kardot; mög-üzente a' *Vörös*-vezérnek: hagyná-mög azon nyomorúlttnak életét. Övé lönne a' nyereség. Nem lönne immár a' *Sárgának* más dolga; hanem: hogy sátorja alá vitessék; és fáradságos hányadtatássai után magát ki-nyúgodgya.

Engedött *Gejza*' szavának a' mérgelődő *Vörös*: mert nehezen esött neki: hogy (előbbi ki-hírlellesse ellen) életét mög-hagynia költött ama' gyáva *Sárgának*. Mög-hagya még-is, melyet mög-nem-érdömlött, és (minek-utánna az el-lankadtat sátora alá vitték) maga az utolsó Baj-társt várja vala a' csata piacra.

§. VI.
Harmadik Torna.

Hogy a' második *Tornának* végét hallotta az utolsó *Fehér*; hirtelen mög-rugaszkodott sátora mellől, és a' *Vörösnek* ellenére szökött. Oly serényen rohantanak penig egymásra: oly keményen forgatták lovaikat, és kardgyokat: hogy a' nyereségnek hová-hajlattárúl senki se mondhatna valamit.

Ezt a' szörnyűséget látván *Sarolta*, azt súgta *Őrkénnek* fülébe (de úgy hogy mások-is mög-értenék) vigyázna magára: ne-hogy (a' föl-tételnek eleget kívánván tönni) mind-a'-két Vitézt el-köllessék vönni Urának.

Hogy osztán mind lovaik egyenlő-képpen el-fáradtanak, mind (kardgyokkal egygyütt) lándzsáik-is el-tompúltanak (mint-ha össze-beszéllöttek volna) úgy teccött: mint-ha a' *tornával* egészen föl-kévánnának hagyni. És erre a' *Vörösnek* (amannak nagy vitézségét látván) nagyobb kedve lönni láccatott, ugyan-azért ő volt az első, ki lovárúl le-ugrott.

De ez a' *Fehérnek* elegendő nem volt. Evet-könnyűséggel le-ugordott ő-is lovárúl, és egymás ellen kardot rántottak. A' nyereséget szülő *tornát*, valósággal mostanában kezdötték.

Az erő, és a' gyorsaság (mind-a'-kettőben, egy-aránt) egy-mást segítették. Mög-lapúltak Paissoknak gömbjei: hogy egy-másba ütköztek. A' kardoknak sűrű csorbáik csak riszálták azt az aranyat, mellyel páncéllaik ki-simítva valának. Hol döfölte, hol vagdalta egygyike a' másikat. Most balrúl, most jobbrúl kerülgetvén egy-mást, néha fejkön, néha mellyökön zördültek a' kártékony vasak.

A' *Fehér-Vitéz* (ennek a' hosszú-vetekedésnek végét már régtül-fogva el-únván) egyszeribe el-távozott amattúl. Gyorsan körül-nézhén magát (minek-utánna a' kék sátor alatt lévőket mög-pillantotta) mint-ha új erő szívárkozott volna minden tagjaiban, új bátorság emelkedett-föl szívébe; el-hagyítván minden fegyverét, neki-mönt nagy merészséggel vetekedő társsának, és ezzel az egy le-ugrással le-terítötte ötet a' földre.

Ekkor valamennyien (egy lélekkel, egy szóval) föl-kiáltottak a' Nézők: hogy a' *Fehér* lönne a' nyertes, ki a' Fejedelemnek kegyelmét mög-érdömlötte.

Hogy ezt a' *Fehér* hallotta: a' *Vörösnek* fegyverét kettő-törte, össze-is-tördelte. Ezt leg-keservesebben nézte a' Fegyvernek Ura, kihez így szóllott a'

FEHÉR: Magad látod Bajnok: hogy most életed kezeimben vagy. Mög-nem öllek még-is: de csupán egy államány alatt: ha soha (életöd napjaiban) *Őrkény*-kis-aszszonnak házasság-béli társaságárúl nem gondolkozól. Ezt penig esküvéssel fogad-föl.

VÖRÖS: Erőszakos a' kényszerítés, melynek nem szoktam. Mind-az'-által: mivel Nagynak látlak, azt-is mög-töszöm: íme esküszöm.

Ezek-után föl-eresztötte ötet a' *Fehér*, és hogy Sátora alá mönnyen, mög-parancsolta. El-mönt maga-is. A' *Fejedelem* (*Feleségestül*, és *Nénéstül*) *Sepelbe* möntek, és, ott vacsoráltak.

Noha bizonyosan senki se tudta, ki légyön az a' *fehér* Vitéz; *Őrkény* mind-azon-által (mivel leg-firfiasabban harcolt) igen gyanakodott *Cserei* felől. Oh be óhajtotta: hogy valamint a' Bajban leg-vitézebb volt: úgy a' kérdéseknek mög-fejtéssökben-is (annak üdején) leg-okosabb légyön.

§. VII.
Egy jövődölés.

A' Baj-vívásban ily szerencsétlen lévén a' *Vörös*, sokat töprenködött magában: hogy-hogy löhessön el-kerülni azt a' gyalázatot, melynél nagyobb (mind-eddég) semmi teremtetül nem szenvedött.

Eszébe jutott erőszakos halála, de ezt (egy nemtelen szívnek leg-bizonyosabb jelét) mög-vetni láccattatott. Nem szerette a' haza szökést-is: embőreitül tartván; kik őtet mög-nyerettnek lönni gondolnák.

Egy valami fortélyt gondola-ki végtére, melyet úgy üz vala egy üdeig: hogy szinte firfiséggé változott. Ezt pedig akkor cselekedte: midőn a' *Fehér Vitéz* a' *Szent-Gelléri* barlangba föl-iparkodni látta.

Mert ez a' Baj-vívásban oly szerencsés lévén, minek utánna sátora alá érkezött; mind *Kurtácscsát*, mind *fehér-forgós* Sisakját ágyára le-téven, a' napnak le-alkonyodtta után (mivel az üdő únalmasnak teccött) közönségös ruháját föl-ötötte.

Ezzel a' *Szent-Gellért* högyének barlangja felé mög-indúlt, melynek alatta *Fehér* sátora föl-cöveköelve vala. Benne lakot *Géra* nevezetű *Remete*, kit már ennek-előtte-is ösmert, kinek jövődölő tudományát sokan tapasztalták, és ritka múlt-el azok közül, melyeket valakinek fejére mondott. Hozzája érvén, ezeket mondotta a'

FEHÉR: Jó estét *Géra*!

REMETE: Fogadgy' Isten *Leventa*.

FEHÉR: Igen jól szolgált a' *Tórna*. Mög-győztem a' *Vöröset*, ki mind-a' *Sárgán*, mind-a' *Zöldön* diadalmaskodott. Nincsen ögyébb hátra, hanem, ha a' Kérdéseket-is leg-okosabban mög-fejtöm.

GÉRA: Oh Fiam! hátra ám még a' fekete leves. Sokak esnek akaratunk szerint; de többek omlanak akaratunk ellen.

FEHÉR: Mi löhetne az?

GÉRA: A' fehér mák, vörös rúsára változik.

FEHÉR: Ne szólly oly homályosan velem.

GÉRA: Éppen úgy, mint a' Jövődölésnek természettye vagyon. Ezt csak akkor érthetni, midőn mög-esött. Még egyszer mondom: hogy a' fehér mák vörös rúsára változik.

FEHÉR: Nem töhetöm-é ezt világosabbnak?

GÉRA: Tapasztalni fogod holnap röggel.

FEHÉR: Mért nem most?

GÉRA: Mert azt mára tudnod mög-nem-engedi ez a' Könyv, melyben életödnék folyamattya találtatik.

FEHÉR: Mit csinállyak tehát?

GÉRA: Mönny a' Sátorba, és alugygy. Holnap ismét mög-láttuk egy-mást. Isten veled jó ifiú.

NEGYEDIK RÉSZ.

A' Fehérnek viszontagságai.

§. I.

Ravaszság.

Hogy a' Fehér vitéz (tele sokféle gondolatokkal) a' *Remetének* barlangjából le-jött; elejébe möntek a' szolgák, és ötet (minden szó nélkül) a' Sátor alá vezették. Egygyet falatozván, le-feküdt; és nem sok üdö halasztva jó izűen el-aludtt. Álmai zavarodtak vóltanak. A' Fehér máknak vörös rúsára változássáruul gondolkodván ez-előtt; csupa fehér mákok között sétálgatni láccatott. Ezek lassan-lassan valóságosan mög-vörösödtek. Mellyet midőn a' *Duna'* marton láttak az ott-sétálgató aszszonyok, ki-kacagták nem annyira a' mákot, mint magát a' fehér Leventát.

Erre a' kacagásra föl-ütötte fejét, és többé nem allhatott. Föl-ugordott tehát ágyából, és (fölvervén szolgálait) még hajnal előtt kurtácscsába öltözött. Föl-téven fehér forgós Sisakját, lovára ült, és a' *Duna'* martyán sétált.

Arra jártak az embörök, kik Budáruul akármerre tárgyaltak. Mög-pillantván a' lovagló Vitézt, iszonyú nagy nevetésre fakadtak, és osztán a' nevetés nagy hahotára változott.

A' hahotának okát nem tudván: mire vélje-a' dolgot, ki-nem-találhatta. Viszszá-mönt tehát fehér sátora felé (mely, a'-mint mondám: *Szent-Gellér'* högye alatt cövekölve vala): hogy ezen viszontagságnak okát, ha nem mástul-is, leg-alább hív szolgálitúl mög-tudgya.

Hogy ötet a' szolgák mög-láták; föl-se vötték mostani személljét. Sött ki-is nevétték. A' nevetésnek okát kérdezvén: azt a' feleletet vötte: hogy ez másként mög-se eshetnék: ha ruháját néznék az embörök. Ő a' tegnapi Baj-vívást el-vesztötte a' *Fehér* Vitéztül mög-verettetvén. Méltó lönne tehát a' ki-nevetésre.

Ekkor vetötte szemét kurtácscsára, és azt a' forgóval egygyütt vörösnek tapasztalta. El-iszonyodván, ennek a' változásnak módgyát ki-nem-tanúlhatta. A' Fehér sátor alá se eresztödvén, el-mönt a' Vörös sátor felé. Ott ötet a' szolgák nagy tisztességgel fogadták. A' *Remete'* jövendölését itt állította bé-tölttnék: midőn fehér ruházattyát vörös rúsára változottnak látta.

§. II.

A' Remete.

A' *Vörösnek* előbbi ki-nevettetése úgy annyira mög-járta szívét: hogy bújjában semmit sem falatozhatott. Vörös kurtácscsával le-vetvén a' sisakot, közönségös ruhájába föl-öltözött: mög-hagyván szolgálinak: hogy (ha ötet a' *Fejedelem* kerestetni találná; azt mondanák néki: hogy el-bújdosott légyön, és soha többé *Magyar*-országba vissza-nem-jönne.

El-tökéllötte (tudni-illik) magában: hogy *Jeleknek* (*Zoltán'* Testvérenek) szent példáját követvén⁵³ le-fog e' velágrúl mondani, és annak a' *Szent-Gelléri* Remetének barlangjában úgy lakni: hogy se attyával, se attya-fiaival nem szóllana többé.

⁵³ Lásd *Etelka'* II-dik Könyv. III-dik Szakasz. VII-dik Rész. Lásd *Jólánka'* I-ső Könyv. I-ső Szakasz. III-dik Rész. IV-dik §.

Erre való nézve ki-fizetté azokat, kik szolgálattýára vóltanak. Föl-mönt osztán a' Remete-barlangba. Így fogadta ötet

GÉRA: Nem-de mondám tegnap: hogy ma egy-mást mög-láttyuk.

VÖRÖS: Láttyuk igen-is; de úgy: hogy örökké lássuk. Én velági életemben soha szerencsés nem lévén, magamat a' Remeteségre adom. Ebben én mind békességösebben élök, mind bátrabban mög-halok.

GÉRA: Jól vagyon. *Jeleknek* példáját követni kívánod, ki az *Orosz* erdőben annál a' szent Remeténél lakozott. Addgya Isten: hogy belölled-is valaha *Iván* löhessön.

§. III. *Úti jelentés.*

VÖRÖS: Már tehát én ebben a' barlangban (mint valami örökös tömlöcömben) maradok, ha úgy parancsolod.

GÉRA: Igen-is: ha a' velág rozszaságának bővebb mög-ösmeresse nem vólna arra szükségös: hogy életödet leg-okosabban folytassad. Oh Fiam! mit tudsz te még arról: miként különbözik az Istennek ítélete az embörnek ítéletétül?

VÖRÖS: Ha nem tudom-is; de képzelhetem magamnak: hogy mivel az Isten leg-bölcsebb, mü penig (hozzá-képpest) semmik se vagyunk, az ő ítéletei oly meszsze vannak a' mü ítéleteinktül, mint alacson földünk ama magos Egektül.

GÉRA: De oly esetek-is vannak a' mü földünkön, melyeket az emböri ész röndötleneknek, és néha kárhozatra méltóknak-is gondol; azomban azok az Istennek csinnyai.

VÖRÖS: Ezt ugyan neköm nehéz mög-fognom.

GÉRA: Ugyan-azért: el-kölletik nekünk e' barlangtül távoznunk, és oly helyekre mönnünk, ahol az Istennek csudálatos ítéleteit szemeidben látandod.

VÖRÖS: A'-mint parancsolod.

GÉRA: A' tapasztalás inkább mög-ösmerteti veled az igazságot, mint-ha én neköd arról ebben a' barlangban egész esztendeig papolok.

VÖRÖS: Ezt is el-hiszem. Mert magamrül-is tudom: mennyit tanúltam tapasztalásombül, melyeket soha eszömmel föl-nem-érhettem vólna. De neköm ezen tapasztalássaim örömemre vannak-é? avvagy irtóztató nyughatatlanságomra? nehezen tunnám ki-mondani.

GÉRA: A' tapasztalás mindenkor jó. Ha rozsztat tapasztalunk, mög-tanúllyuk azokat magunktül el-oldalítani. Ha jól tapasztalunk, azzal bátorságosan élhetünk.

§. IV. *Egy régi vár.*

Újra föl-öltöztette *Géra* Ujjoncát. Levettetvén véle velági ruháját, egy avít Remete-gúnyát vetött nyakába. Az-után útra indúltanak.

Szent-*Gellér'* högyétül (*Budát*-bé-kerítő högyekön körösztüül mönvén) egy régi Várhoz közelítettek. Ezt meszszirül mög-látván *Géra*; a' benne-lakónak dús-gazdagságát abbül

gyanította: mert annak falai-is (valamint a' fényes gyémántok) úgy ragyogtanak. De hogy egy-szer-is-mind fősvény-is lönne, azért mondotta: mert az Öröknek csoportos virrasztássokat mindenütt tapasztalta.⁵⁴

A' Vár ajtajához érvén, mög-kérdözte a' Kapust: ki lönne a' Várnak Ura? ide haza lönne-é? örömet látná-é a' Vendégeket?

A' Kapus erre ezeket mondotta: hogy a' Várnak Ura egy nevezetes *Pannon*, kit még *Árpád* (mivel magát igen jól tudta hozzá alkalmaztatni) bírtokában mög-hagyott. Mostanában ide haza lönne. A' vendégeket éppen nem utálná; sőt (ha ezek kedvét lölhethék) szeretné-is őket. Bátran möhethének-bé hozzája mind-a'-ketten. A'-mint az ábrázatból ki-teccenék, jó szívvel látandaná őket.

Hogy magába a' Várba bé-möntek; a' belső szobáknak kárpitos falait látván, nem csudálkozhattak rajta eleget. A'-mi a' Gazdát illeti; örömet látta ezeket, mög-is-vendéglötte. Arany tálakból öttek, arany poharakból ittak. A' világító mécsök hasonlóképpen finom aranyból öntettek.

A' Várnak Ura (maga méltóságát föl-akarván tartani) az egész ebédlés alatt igen keveset szözlött; de annál többet annak felesége. Leánya pedig csak azt kérdözte töllök: ha a' tegnapi baj-vivásnak hallották-é hírét? melyben egy *Fehér Vitéz* győzedelmesködött, el-is-fogná vönni *Taksonnak* ama' szép Kis-aszszonyát *Örként*.

Erre a' *Vörös Vitéz* azt találta mondani: hogy ő-is jelen völt légyön a' *Budai Tornákon*, és szemeivel látott mindeneket. Arra kényszerítették tehát ötöt: hogy mindeneket (a'-mik történtek) vele el-beszélltették. A' Gazda-is örömet hallá.

A' jó lakás után, az arany mécsökkal elejökbe világítottak a' csoportos szolgálk. Kinek-kinek egy háló szobát mutattak. A' mosdó tálak, és poharak aranyok. Az ágyak leg-vékonyabb vásznok, és szinte a' pók-hállóhoz hasonlók.

Az Inasoknak el-mönttek után igen keveset múlattak egygyütt, csak éppen addég, még az Újonc azt mondhatta-ki *Gérának* el-mönetele előtt: hogy ennek a' Várnak Ura gazdagabban laknék *Gejzánál*. El-oszlottak osztán, le-is-feküdtek.

§. V. *Gérának csinnya.*

Hogy osztán a' hajnal hasadott; a' Várnak Urátúl (kinek föl-költtét igen jól tudta a' *Vörös*) búcsút se vött *Géra*. Hamar föl-kereködvén, magokat a' Várnak kapuján ki-bocsáttatták. Ezt a' *Vörös* jóra nem magyarázhatta: mivel a' *Gazdának* embörségét látta. Leg-alább a' szállás-köszönettel tartóztak volna néki. Ezt ő *Gérának* mög-jelentötte, szemére-is hányta.

A' *Vörösnek* ezen észre-vételét mög-dicsérte *Géra*, eleget-is beszéllött arról: minő hál'-adatossággal kölessék a' Szarándokoknak az ollyatén embörökhöz viseltetniök: kik személlyöket be-fogadgyák, jól mög-is vendéglik; fő-képpen pedig oly finom ágyakban háltattyák.

Azomban (hogy errül a' hál'-adatosságról oly hangosan beszéllött) ki-esött hóna alól (és, a'-mint láccatott, igen véletlenül) az arany mosdó medence, és pohár, melyet *Géra* ama' Várnak Urátúl el-lopni láccatott.

⁵⁴ Ennek a' régi Várnak hol-léttét mostanában nem tudni; ha csak *Zsámbék* nem völt.

Hogy ezt az Ujonc Remete szemeire vötte, elsőben ugyan azt hitette-el magával: hogy azt, a'-mit látott, nem látta; sem-mint azt gondollya *Géra* felől: hogy ő tolvaj légyön. De a' Remete (ismétt kebelébe tévén az arany edényeket) egy szót se szóllott felőlők; hanem úttyokat tovább folytatták.

§. VI.

Faluba jutás.

Dél-tájban egy faluba jöttek, és egy szegény házhoz azért láccattattak közelgetni: hogy élelmökre valamit kódúllyanak. Csudállotta a' *Vörös*: hogy (*Géránál* annyi arany lévén) a' kenyeret kérni nem szégyöllötte.

A' Háznak gazdáját oly förtelmes fösvennek tapasztalták: hogy a' Disznó-almot-is el-adta vólna, ha vevőre találhatott vólna. Szolgáinak víz-itallyaikban, nem csak a' nedves, hanem a' száraz kortyokat-is számlálta.

Tölle a' *Szarándokok* (hogy magokat ki-pihennyék) szállást (csupán egy órára) kértek. Egy vén szerszám (a' fösvény Gazdának még fösvényebb Gazd'-aszszonya), csípás szemeit a' jövevényekre meresztvén, őket egy istállóba vezette. Eledellyökre egynehány rohadtt almát vetött elejökbe. Szomjúságoknak el-oltássára (egy útálatos csorba fazékba) káposzta-levet csurgatott.

A' *Vörös* Vitéz se nem öhetött ezekből, se nem ihatott. *Géra* ellemben, oly erősen nyelte a' rohadtt almákat, oly jó-ízűen itta a' káposzta-levet, mint-ha vagy kalácsokat önnék, vagy *Budai* bort innék. Egészen el-költött mindeneiket.

Hogy egy óra múlva az istállóból ki-jöttek; magához szóllította *Géra* azt a' hitván szolgát, ki csak azért maradott velök azon említett bűdös istállóban: hogy a' *Szarándokok*nak szurkos kezeikre vígyázzon, ne-tán a' feneketlen szakasztót, vagy kettő-törött rokka-talpat ki-lopják.

Ennek a' szolgának két aranyat ajándékozott azért: hogy szolgálattyokra az istállóban maradni méltóztatott. - Kérte osztán őtet: hogy azon Vendég-szerető jó Gazdának ezt az arany medencét, poharával egygyütt kezeibe adgya, azon kegyességének csekély mög-köszönéssére, melyet irántok akkor cselekönni méltóztatott: midőn a' szűkölködő szarándokokat hajlékátul el-nem-tiltotta.

Ezeket hallván a' bámuló szolga; nem csak azon csudálkozott: hogy irgalmatlan fösvény Gazdáját oly gazdagon mög-jutalmazta a' *Remete*; hanem fő-képpen azon: hogy magát-is (egy semmire-kellő dologtalan szolgát) arannyában részesítötte.

A' *Gazda*-is (midőn amaz azt az arany medencét, és a' poharat kezeibe adta) annak el-vevéssében azon csudálkozott: hogy-hogy szeretheti az Isten a' valóságos fösvént úgy annyira: hogy azt még mög-is ajándékoztattya.

§. VII.

Botránkozás.

Ettől a' gyalázatos fösvéntül el-távozván a' *Szarándokok*; a' *Vörös* Vitéznek szíve a' *Remetétül* igen el-idegönödött. - A' Várnak adakozó Urával oly istentelenül bánni: hogy annak arany edénnyeit valósággal el-lopná; ennek a' fösvénynek sorssát úgy szívére vönni, hogy a' lopott Jóságot néki ajándékozná; minden böcsületöt föl-forgató csinnak lönni láccatott.

Ezen el-múltakat, és több illetén gaz követközendőket szívére vévén, el-akara tőlle válni, és magát más Valami böcsületösebb *Remetének* atyai gond-viselésére bízni. De minek-előtte ezt cselekdögye, szívét ki-akarta előtte önteni. Ugyan-azért: így szólla a'

VÖRÖS: Hallod-é Te *Remete*, kit én Isten embörének lönni gondoltam; de már most Ördög' cinkossának lönni ítéllek.

GÉRA: Hallom Fiam; mit akarsz?

VÖRÖS: Ugyan mire vetemödtél (kérlek) mind avval a' jó adakozó embörrel, ki münket oly pompásan fogadott, és kitül az arany edényeket el-loptad? mind evvel a' fősvény Gaz-embörrel, ki bennünket az istállóba bézárt, és fene módra vendégölt?

GÉRA: Ezen csudálkozól tehát? Azt cselekdöttem, a'-mit (a' röndölések szerént) mind-a'-kettővel cselekdönm kölletött.

VÖRÖS: Tudni-illik: hogy a' jót mög-károsícsad: ellemben a' rosszszat mög-jutalmazad.

GÉRA: Te tehát Fiam azt a' gazdagot jónak, eme' fősvént rosszszabbnak lönni gondolod?

VÖRÖS: Hogy ne gondolnám?

GÉRA: Nem minden arany, a'-mi fémlik. Te az Isteni dolgokban igen járatlannak lönni láccatól. Annak a' *Gazdagnak* arannya van (az igaz) de csak azért: hogy fitogtassa. El-kölletött tehát vönni tőlle valamit: hogy eszére térjen, és jószágát leg-alább-való embörök előtt ne fitogtassa. - Ellemben ama' fősvénnek semmie sincs. Adnunk kölletött tehát néki valamit: hogy magát föl-segícscse, és valamihöz kezdhessön. Ha mög-gazdagúl (mert szorgalmatos embör), soha fősvény nem lészön. Ez pedig bizonyosan mög-lösz.

VÖRÖS: Csudálatos dolog!

GÉRA: Csudálatos ugyan előtted. De, ki az Istennek végezéseit tudgya, és azokat imádgya; annál semmi se teccik csudálatosnak.

§. VIII.

Tárnoki csinok.

Innént el-indulván; egy gyönyörű Térre értenek. Ezt *Tárnak-völgyének* lönni mondották. Benne egy világos házat láttanak, melyet Kastélynak-is mondhatni. Ki-nem-teccött ebbül se a' fősvénség, se a' fitogtatás. Benne a' Gazda ollyas, ki a' velági zajokból ki-bontakozván, és feleségtelenül élvén; a' Bölcsességre-vezető tudományokban foglalatoskodott.

A' Szarándokokat még meszszirül mög-látván, elejökbe mönt; és nagy örömét mutatván, bé-vezette osztályaiba. Ugyan-csak ezen út-mellett álló tágas kastélyát azért láccattatott e' Téren föl-építeni: hogy a' szükölködő vendégeket bé-fogadhassa, mög-is vendégölhesse.

Mind *Budán*, mind *Pesten* járatos, és ösmeretös lévén, a' vacsora fölött, a' *Kelő-földi* Bajvivásról szóllott. Nagyon sajnállotta: hogy a' Vívók között mög-nem-jelent *Cserei*. A' Fejedelmi Kis-aszszonnak el-nyeréssére ez az alkalmatosság leg-alkalmatossabb lött volna. Avvagy (úgymond) talán mög-nem-érdömlik a' *Magyarok*: hogy az a' nagy-születésű Vitéz *Taksonnak* vérebe keverödgyék.

Csudállotta a' *Vörös*: hogy ez a' Kastélyos Úr *Csereit* ösmerheti, és vérségét tudgya, melyet ezernyen nem tudnak. Annak előbbi beszédgyére csak azt mondotta: hogy sokszor nem azé lönné az arany alma, a'-ki mög-érdömlötte. Mög-esnék: hogy sok okos embörök ott' csak kövecset lölnének, a'-hol az oktalanok, arany darabokra találnak.

Géra erre csak azt mondotta: hogy mindenek az Isteni gondosságnak úttjain lépdegelnének. Úgy röndölne-el az Isten mindeneket: hogy mindenek magok úttjokon járdogálnának.

Szóllottak osztán a' szívnek indulattjairúl. Ezeket a' Kastélyos Úr változóknak, és (az emböröknek szokások, lakások, természettyök, és neveltetéssök szerént) igen különbözöknék lönni mondotta. A' szelekhöz-is hasonlította. Néha a' vitorlát föl-funnák; de néha el-is repesztenék; nállok nélkül még se löhetne a' vizes útra szállani.

Több illyeket okosan beszéllöttek egy-mással. Csudállotta pedig a' *Vörös*: hogy *Géra* oly eszesen tud szóllani; cselekedetei pedig oly esztelenök lönnének. Még se felejtötte-el az arany edényeket. Ezt az ő gyomra mög-nem-emíszthette. A' holnapi hajnalnak hasadttát alig várhatta: hogy szemére vöhesse: mit fog ezzel a' bölcs embörrel művelni.

§. IX.

Gérának csinnya.

Hogy osztán magokra hagyattattak, a' Bölcsnek maga viselete, és okossága felöl igen nagy dícséreteket mondottak. Emböriségét-is nagyon magasztalták: hogy az ösmeretlenökkal-is oly szívesen bánik. Le-feküdtek osztán, el-is-aludtak. Soha mind-eddég oly jó izüen nem aludtanak.

Nem-is hasadott még a' hajnal; már-is *Géra* nyoszolájából föl-kerekedik, és Társsát-is föl-veri. Igen álmos lévén (ugyan-azért föl-kelni nem akarván) így kezdötte a'

VÖRÖS: Ugyan minek ily üdején?

GÉRA: Szükség el-mennünk, pedig igen korán: mert (ha el-és-hová-möntünket észre vöszik az embörök) pörül járhatunk. Szaporán (Fiú) szaporán.

VÖRÖS: Hát a' jó tartást nem köszönnük-é-mög a' Kastélyos Úrnak?

GÉRA: Azt reád nem bízták. - Szaporán. - Ne késs. - Én fogom mög-hálálni annak a' Kastélyos Úrnak jó akarattyát. Mozdúly.

VÖRÖS: Akár mire vélyem dolgotat; de nem szerethetöm ezt a' lopva mönetelt. Adgya Isten jó végét.

GÉRA: A'-hol nem fáj, ne fúdd. Indúly előre; viszsza se tekincs. Én itt maradok egy kevéssé: hogy gazdánknek hozzánk-hajöltt jó-akarattyát szívesen mög-köszönnem.

Hogy ezeket így végzötte *Géra*, és a' *Vörös* Vitézt jól előre mönttnék, viszsza-se-tekintőnek látta; tüzet ütött a' sárga-gyopár taplóba, azt csóvába tötte, és föl-fútta. Végtere a' Kastélynak arra a' helyére tötte, mely a' mög-gyúlásra leg-alkalmasabb vala.

Ezeket így el-végezvén; a' *Vörös* után szaladott, a'-mint szaladhatott. Ötet el-érvén, vele csöndesen léptetött. Noha szemeik előre völtanak, még-is észre vöttek valami világosságot. Viszsza-tekintvén a' *Vörös*, és a' Kastélt lángba borúlva látván; magát el-sikojtotta. Száját *Géra* a' *Vörösnek* bé-dugta, és hogy ne moccannyon: mög-hagyta.

Egy mértt földnyire távozva lévén a' Kastélytúl, annak lángjait el-oltva, és csak füstölögve látták. De a' *Vörös* Vitéznek gondolattjai újra égtenek. Egészen el-útálta *Gérát*. Föl-tötte ismét magában: hogy e' gonosz tettérül mög-inti, azután el-hagygya. Ezt pedig erősen föl-fogadta.

De nem vöhetött annyi bátorságot: hogy a' dorgáláshoz hozzá foghatott vólna. Mert mindenkor oly méltóságosnak látta firfias tekintetét: hogy az erőltetött tisztöletöt-is ki-facsarná belölle.

§. X.
Újabb csin.

Hogy a' nap le-alkonyodott; egy Özvegy-aszszonyhoz érkeztenek, és nála szállást nagy mög-alázódással kértenek. Bé-fogadta őket szívesen, noha ekkor tetőtől fogva talpig fekete gyázban volt; arcúlattya pedig olyas, melynek vonássai magát a' szomorúságot mög-győzték irtóztatóságával. Alig szóllhatott. Intött inkább: hogy bé-jönni méltóztassanak.

Csak két napok múltak-el: hogy Urát el-temette, kivel egy esztendeig se élt; kit-is úgy szeretött: hogy jobban nem-is löhetött.

Ezen nyomórúságában nem volt ögyébb vigasztalója édös Öcscsénél, ki az egész házra nagy szorgalommal vígyázott, és az egész gazdaságot (Nénnyének erőtlensége miatt) igazgatni kezdte.

Igen örvendött tehát az Özvegy, nem külömben annak Öcscse-is: hogy (ezen szomorú környül-állásokban) oly embörökre találhatott, kik a' bú-gondokat osztatni, és a' vígasságot viszsza-téríteni tudnák. Mert azoknak első beszédgyökre mög-vídúlni, és egyszer nevetni-is talált. Nem kívánta őket (leg-alább egy hétig) házatúl el-ereszteni.

De más nap röggel hamar föl-kereködött a' *Remete*; föl-kötötte Társsát-is. Az Özvegy aszszony (ama' zörgést halván, és amazoknak el-illantások felől gyanakodván) hirtelen föl-ugordott ágyából, és azokat a' Szökevény *Szarándokokat* mög-tartóztatni kívánta. Látván pedig: hogy mög-tartásokban hasztalanúl fáradozik; végtére hozzájuk e' szavait mondotta:

Eredgyetök tehát (ha éppen úgy kívánnjátok) Isten hírével. De van még egy veszedelem hátra. Mög-akarlak attúl-is bennetöket menteni. Egy rossz hídon kölletik által mönnötök, melynek közepe le-szakadt. Az által-mönendőknek szükségös egy deszka. Ezt az én Öcsém szívesen el-viszi, viszsza-is-hozza magával.

Mög-köszövnén a' jó akaratot; el-indúltanak hármann, és nem sokára a' hídhöz értenek. Leg-első volt az Özvegynek Öcscse, ki a' köröszűl tött deszkán által léptetött. Ezt pedig azért cselekedte: ne-hogy emezek a' deszkának mög-hajlássátúl mög-rettennyenek, mely mög-rettetés ölegendő lött volna arra: hogy egyszeribe le-billennyenek.

Hogy a' *Szarándokok*-is szerencsésen által-hajtottanak; mög-köszönték a' jó akaratot. El-búcsúztak osztán (pénig szívességöknek világos ki-mutatások között) egy-mástúl. Az Özvegynek Öcscse (szinte könyv-húllatásai között) esedözve kérte a' *Szarándokokat*: hogy (ha valaha e' tájakon mög-fordúlnának) szegény házokat el-ne kerülnék.

Mög-ígérte ezt *Géra*, és ismét mög-köszönte a' jó akaratot. De midőn az Özvegynek Öcscsét által-mönni látta; föl-emelte hátúlúl a' deszkát; és azt a' szegény ifiat (az Özvegy aszszonnak Öcscsét; és egygyetlen egy gyámját) le-billentötte.

Tüstént el-nyelte ötet a' lassú víz, mivel úszni nem tudott. És ugyan (noha egy-nehányszor föl-emelte a' víz' színére fejét, és ötet a' *Remete* segíthette volna) vele e' jót nem akarta tönni, a' *Vörösnek* sem engedte-mög: hogy rajta segicscsön. Sőt (minek-utánna másadszor föl-emelte fejét) a' deszkát koponyájára vetötte, mely hagyítás után, fejét többé föl-nem emelhetöte.

§. XI.
Írtózások.

A' *Vörös* Vitéz (ezeket a' méltatlanságokat el-nem-szívelhetvén) egészen el-halaványodott. Észre-vette azt a' *Remete*, de vele semmit se gondolt; hanem úttját folytatta. Ekkor már mög-mérgelődván, így kiáltott-föl a'

VÖRÖS: Jaj Te Istentül el-rugaszkodott Teremtés! Te tehát oly gonosz lelkű löhecc: hogy ne csak égess; hanem ölly-is?

GÉRA: Hallodd-é Fiú! midőn te barlangomban hozzám szegődtél, engedelmességet, nem vissza-felelgetéseket ígértél.

VÖRÖS: Igen-is ígértem, de nem azon történetekben, mellyekben a' vétek nagy szarvakkal mutogatya magát.

GÉRA: Nem vagy arra méltó: hogy az el-rejtött dolgokat előtted ki-nyilatkoztassam. Mind-az'-által: mög-könyörülök rajtad, és azokat az égi titkokat tudtadra adom, melyeken föl-akadtál előbb.

VÖRÖS: Oh löhetnek-é azok égi röndölések, mellyek a' Bölcsességgel mög-nem-egygyeznek?

GÉRA: Annak a' *Tárnoki* jó Gazdának csekély Kastéllya azért égött-el: hogy még gazdagabb, ugyan-azért még adakozóbb legyön. Mert (midőn házát újra föl-építeni fogja) annak alapjában nagy kíncsre talál, melyből osztán roppantt Kastélyt építet, és az Ország' Nagygyainak számok közé vétetik. Ezt te mög-éröd, és az Isteni röndölést szemeiddel látandod.

VÖRÖS: Hát az az Ifiú, kit a' deszkárul le-billentőtél? Ugyan mit véthetött szegény, hogy édös Nénnyének egygyetlen-egy gyönyörűsége (kezed által) el-emisztódott?

GÉRA: Oh Fiú! nem csudállanád annak halálát, ha az égi titkokban járatos vólnál! Ha azon Ifiú emböri korra el-érkezött vólna, abbúl második *Róka* kerekődött vólna. Valamint az le-gyalázta *Etelkát*, úgy ez-is le-allyasította vólna *Órkény*-Kis-aszszont. Mög-ölte vólna maga Nénnyét-is, azt, a' ki őtet ki-váltképpen szerette. A'-mi több (és tégöd' közelebből érdekel) mög-ölt vólna tégöd'-is, penig oly gyalázatos móddal, melynek mássát *Magyar*-ország nem látta. Láбайдnál fogva akasztatott-vólna-föl a' hangya fészek fölött. Már most, ennek a' roszra-menendő szemét-fiúnak halálával, füstbe möntenek a' gyalázatos intézetek.

VÖRÖS: Én ezeket mostanában el-hiszöm. Azt-is gondolom: hogy Isten emböre vagy. Inkább el-hiszöm: hogy engömet mög-ölt vólna, ha élete mög-maradott vólna; sem-mint örökkön attúl féllyek: hogy bizonyosan mög-öl.

GÉRA: Ne tarcs tehát többé azokkal az esztelen-oktalan hívalkodókkal, kik (minden történetben) vagy a' szerencsét, vagy a' szerencsétlenséget képzelik magokban, és ezt gondollyák minden történetek' okaiknak lönni. A' haj-szál nem esik-le fejünkrül az Istennek röndölése nélkül, hogy eshetnék-mög tehát az emböröknek vagy életök, vagy peniglen halálok? Se azt nem löhet tehát szerencsének mondani, midőn annak a' *Tárnoki* háznak alapjában kincset találtak; se azt szerencsétlenségnek (annál-inkább gyilkosságnak nem) midőn azon ifiú a' deszkárul le-billentetött. Mind-ezeket a' Bölcs embör égi végezéseknek tartya, melyekkel (elejétül fogva egész végig) a' velágnak folyamattját szörzötte, és mindeneket igen bölcsen igazgat föl-tételének tárgyára.

VÖRÖS: Oh Isten emböre! ha felöllem-is tudnád az Isteni röndöléseket!

GÉRA: Tudok öleget; de tudnod kevés adatik. I-ső az: hogy a' *Vörös* mák *fehérré* változik. II-szor: egynehány okos kérdésekre még okosabban felelvén, egy földnek Urává tétetöl. *Gejzával*

egygyütt a' Keresztény hitet (III-szor:) föl-vévén;⁵⁵ Nemzetségöd sok üdeig Magyarországunkban virágzani fog. El-mögy osztán Erdélybe, és a' Körösztenységnek jeles példája lészön. De bár ne élne akkor, mikor a' *Tatárok* Országunkra esnek. Jóságainkat darabollyák, pengő pénzünkből ki-fogyasztanak, a' Fejedelmet lak-helyéből ki-verik, és bennünket sok üdeig félelemben tartanak. Oh Fiam! ne kívánd azt: hogy Utóid e' méltatlanságokat lássák.

ÖTÖDIK RÉSZ.

A' Történetnek alkonyodtta.

§. I.

Le-menetel.

Ezt az éjjel a' *Szent-Gellér-högyi* barlangban töltötte-el a' *Vörös Vitéz*. Mély gondolattjai miatt, alig tudott el-zenderedni. Semmit se tudván azokról, melyek csavargássának üdejében történtek; csak éppen annak kívánt végére járni: választatott-é valyon (a' Kérők közül) egy valaki, kinek társaságában szerencsésen élhetne *Őrkény*?

Hogy azután az üdő röggellött, föl-hágott a' *Vörös* annak a' *Szent-Gellér-högyének* högyös kő-szirtyére, mely a' barlang mellett föl-emelkedött.

Észre vötte innént: hogy *Sepelből* a' *Dunára* szállottak a' *Fejedelmek*, *Őrkény*-kisszszonnyal egygyütt, és egyenesen a' *Kelő-földre* tartottak. Ezt *Géra*-is látván; föl-oldotta a' *Vöröst* tanítványi kötelességéből. Azt javallotta néki: hogy a' többi bajnokok közé elegyícsce magát, jelen-is légyön a' következő szer-tartásokon.

Le-ereszködött tehát a' högyről, és egyenesen vörös Sátorához mönvén) az Inasokat le-heveredve találta. Mely alvást szerencséjére fordítván, sátorába bé-mönt, és le-vetvén előbbi köz ruháját) föl-vötte a' *Vörös*-kurtácsot, fejébe nyomta a' vörös forgós sisakot.

El-hüledöztek a' szolgák, midőn Uroknak ki-jötte után) ötet jelen-lönni látták, kit annyi üdeig sátorában nem láttak. Mög-kérdözte őket a' *Vörös*: mik lönnének e' mái napra röndölve? és mik vitetődtek e' napiglan végbe? Mit hallottanak ezekről?

Egy a' Fő-inasok közül azt mondá: hogy (a' *Fejedelelemnének* egészsége' változása miatt) semmihöz se foghattanak *Gejza* és *Őrkény*. Ez a' betegség szerencséjére löhetöt a' *Vörös*-vitéznek; mivel itt-hon nem léte semmi hátra-maradáására nem vólt. A' *Világos-vári* Fő-papra bízattattak a' kérdés tételek, melyek nem sokára elő-is-adattatnak.

§. II.

Első kérdés.

Mindnyájan örvendöttek mind azon: hogy: a' Fejedelemné föl-lábbalt, mind azonn-is: hogy mind-a'-négy Vitézek (el-nem-únván a' sok várakozást) *Kelő-földön* veszteg-maradtanak, és mostanában (magok kurtácscsaiban, és forgós sisakjaiban) mög-jelentenek.

⁵⁵ *Gejzának* mög-köröszöltetését annak felesége *Sarolta* eszközölte, mely történt 977-dik esztendőben (a'-mint *Katona* írja). *Sarolta* mög-köröszölve vala, midőn *Gejzához* mönt.

Ekkor osztán elő állították a' *Világos-vári* Fő-papot: hogy a' mesés kérdéseket a' *Vitézöknek* elejükbe tögye, és ki azokat leg-világosabban mög-fejti, azt tarcsák leg-okosabbnak. A' *Fő-pap* így kezdte szavait:

Mi löhetne az *Vitézek*: a' melynek eme' sok ellenköző tulajdonságaik vannak:

I-szer: Leg-hosszszabb, de egy-szer-is-mind leg-rövidebb a' Földön?

II-szor: Leg-gyorsabb, még-is leg-lassúbb?

III-szor: Leg-osztathatóbb, de egyetemben el-osztathatatlan-is.

IV-szer: Vele (még jelen van) leg-kevesebbet gondolunk. De (ha egyszer oda lött) utánna hathatósan bánkódunk.

V-szer: A'-mi nélkül régenten el-löhetött az egész Velág; mostanában penig egy mák-szem se löhet-el-jelen-létte nélkül?

VI-szor: Azt, a'-mi kicsin, és csekély hamar el-emísztí; ellemben azt, a'-mi nagy, mög-örökösíti.

§. III. *Vélekedések.*

Egyben ily ellenköző tulajdonságokat hallván a' bajnoki *Vitézek*; magoknak (hogy ezekről gondolkodhassanak) egy kevés üdöt kértenek. Cinkot vetöttek ez-után, és az első felelet a' *Fehérre* esött. A' *Zöldre* a' második. Harmadik a' *Sárgára*. Negyedik a' *Vörösre*. Így szóllott (a' *Vitézek* közül) a'

FEHÉR: Én az ilyetén mesés kérdésekre (úgy-mint közönségös alacsonságokra) nem szüléttetem: hogy azokat mög-fejcssem. Bajnoki vitézségömet mög-mutattam akkor: midőn a' leg-erősebb *Vörös* ellenközőtt a' földre terítöttem.

El-hült a' feleletre *Órkény*-kis aszszony: mert (a' fehér kurtács alatt *Csereit* lappangani gondolván) annak okosságát (a' kérdésnek mög-fejtéssében) nem tapasztalta, kinek erősségét ennek-elötte a' *Vörös* ellen látta. Ezután (reá jöven a' *Sor*) így szóllott a'

ZÖLD: Azok az ellenköző tulajdonságok a' *Szerencsénél* nem ögyébre tárgyalnak. Mög-is-állya az első államánt: mert sokaknál sokáig tart; többeknél igen kurta üdeig. - Mög-állya a' negyediket-is: mert azzal (midőn benne vagyunk) leg-kevesebbet gondolunk. Ellenben igen sokat aggódunk, ha hogy egyszer el-múlik. Ez-után így szóllott a'

SÁRGA: Egygyik se találta-el a' valóságot. Az az ellenköző tulajdonságú *Mi*, nem ögyébb a' *Világosságnál*. Mert (íme:) gyönyörűen mög-állya a' másadikat. Gyorsaságát abból löhet kivönni: hogy annak sűgárjai (midőn a' Nap föl-emelkedik) nyolc pörcentet alatt iparkodik mü-hozzánk; töllünk penig azért mégyön leg-lustábbúl-el: mivel (el-mönetele után-is) szemeinkbe hagyná a' szürkületet. Ki találhattya-föl ezen mög-fejtésnek mássát.

§. IV. *Mög-fejtés.*

Ezeket a' *Fő-pap* nagy türedelemmel hallgatta. E' három felől kérdöztetvén a' *Fejedelemtül*; azt mondotta alattomosan: hogy a' *Fehér* (ki a' Baj-vívásban első völt) a' mese-kérdésnek mög-fejtéssében leg-ostobább. Ennél sokkal tanúltabb a' *Zöld*. Leg-okosabb penig a' *Sárga*.

Ugyan-azért (mivel ezeknek feleleteikkel mög-nem-ölégődhetek) elő-szóllították a' *Vöröset*; ki a' mese-kérdésnek minden cikkellyeit így fejtötte-mög:

Hallya a' Fejedelmi Gyülekezet; hallyátok Ti is vetekődő Társsaim. Én, azokat az ellenkező tulajdonságokat, csupán csak egyben találhatom-föl; úgy-mint az *Üdőben*. Ezt pedig így fogom a' Fejedelem előtt vitatni.

I-szer: *Leg-hosszabb, még-is leg-kurtább*. Az üdőnek hosszaságát leg-jobban tapasztallják a' Fiatalok. Ezek (még midőn gyerőki korban élnek) magok fölöl a' gondolattal vannak: hogy hatvan-hetven esztendő oly hosszú: hogy annak el-éréssét a' lehetetlenek közé számlállják. De ha osztán azon esztendőket el-érték, oly kurtáknak teccenek: mint-ha csak tegnap hozattattak volna e' velágnak hátára.

II-szor: *Leg-gyorsabb az, még-is leg-lassúbb*. Oh nézzétök embörök ama' Dús-gazdagokat: mi módon élük gyönyörűséggel tele-tellett velágokat! Száz esztendő nállok egy esztendőnek teccik. Ellemben a' Szegényeknél (de fő-képpen a' nyomorúlt Raboknál) lassan folik az üdő. Egy esztendőt száz esztendőnek lönni gondolnak.

III-szor: *Leg-osztathatóbb, még-is osztthatatlan*. Nem osztjuk-e' az üdőt Ezrekre-százakra-esztendőkre-hólnapokra-hetekre-napokra-órákra-percentésekre? Látod tehát: hogy leg-osztathatóbb. De ha pörcentésekről kezdjük; ezeknek le-felé osztások végetlen, mivel az üdő (valamint a' hosz) húzomos mekkoraság.

IV-szer: *Kevés vele a' gond; de sok a' bánkodás*. Nem-de (még fiatalok az embörök) föl-se-vőszik azt: miként múlik az üdő? Az pedig táncban-játékban-enyelgésben és henyélésben múlik. Ha-hogy egyszer kenyöröknek javát mög-ötték; Istenem! hová löttek (így mondanak) üdeink? - Hogy bánkódnak? hogy búsúlnak? midőn láttyák: hogy üdejök minden haszon nélkül el-múlt!

V-szer: *Nála nélkül a' Velág el-löhetött, de most egy mák szem se löhet-el*. Ez-is igaz. Minek-előtte e' Velág teremtetött, üdő nem vólt; e' Velág tehát üdő nélkül el-löhetött. Most ellemben: hogy e' Velág mög-lött; a' mák-szem üdő nélkül el-nem-löhet, mert annak üdejében vetődik, annak üdejében kél-ki, annak üdejében virágzik, annak üdejében mákzik.

VI-szor: *Emísztí a' Kicsint, örökösíti a' Nagyot*. Oh! hány cselekvények vóltanak csak száz esztendő előtt-is (mert a' régibb üdökről nem akarok mostanában szóllani); de azokat az üdő (mivel alá-valók, vagy csekélyek vóltanak) úgy el-emísztötte: hogy azokról mostan senki se emléközik. - De nézzük a' nagy méltóságú cselekvényeket! nem de ezeket el-nem-emísztethi az üdő; hanem inkább mög-örökösíti. - *Attilának* csinnyai nem de most-is élnek?- Ki fogja Nemes *Árpádunknak* hírét el-felejtteni? - A' ki egyszer *Etelérül*, *Etelkárül*, és ezeknek leányaikról (*Krékárül* és *Jólánkárül*) hallott valamit; gondollyuk-é azt felöllök: hogy őket a' feledékenségnak tartományába temetik? - Élni-fog (*Saroltájával* egygyütt) *Gejza*-fejedelmünk-is. Élni-fog *Órkény*-Kis-aszszony-is azon Jegyessével, kit a' Bajban leg-erősebbnek, a' feleletekben leg-okosabbnak lönni tapasztalt.

§. V.

Másadik kérdés.

Az első kérdésnek oly szerencsés mög-fejtése után, a' másadikat adta-elő a' *Fő-pap*, melynek cikkellyei ezek vóltanak.

I-szer: Mi löhet az: a' mit minden érdemünk nélkül vőszünk, még se jut valakinek eszébe: hogy azt mög-hálállja.

II-szor: Élünk-is azzal az ajándékkal; de magunk se tudjuk: hogy?

III-szor: Másoknak-is adunk belőle, de magunkat ki-nem-fogyaszthattuk.

IV-szer: Még-is mű azt minden percentésben vesztyük.

V-szer: El-végre azt az ajándokot akárminő-képpen őrizzük; vég-képpen el-veszesztyük.

A' cinknak el-vetésse után, az első felelet ismét a' *Fehérre* esött. De ő erre (valamint az előbbire) csak azt felelte: hogy ő ezen együgyű kérdéseknél, ezerszer fölségesebbeket tudna; de méltósága ellen lönne: ha vagy azokat ily kérdőre ki-tönné, vagy ezeket mög-fejtené.

Az egész kérdést abba hagyta a' *Zöld*. Csak éppen azt mondotta: hogy ő mese-fejtő nem lönne. Kik magokat a' Valódiakban gyakorolni szokták, azok az enyelgésekben tudatlanok vólnának.

A' *Sárga* szóllott ugyan valamit, melyből esze' homályának ki-derülttét észre-vőhetette az embör; de a' Kérdést el-nem-értötte. A' Pénzre fogta az előbbi öt tulajdonságokat. Mög-állaná a' negyediket, midőn azt (ha valamit vásárlunk) minden szem-pillantatban fogyasztjuk; utóllýára el-vesztyük.

§. VI. *Mög-fejtés.*

Ezeknek felelettyöket ismét nagy türedelemmel hallván a' *Világosi* Fő-pap; alattomban (a' Fejedelmek előtt) a' *Fehéret* tudatlannak, a' *Zöldet* kérkedőnek, a' *Sárgát* (a' három között) ismét leg-okosabbnak lönni mondotta. De (mivel ezeknek felelettyökből ismét semmi valóságot ki-nem-vőhetett) mög-szóllította a' *Vöröset*, ki e'-képpen szóllott:

I-szer: *Érdöm nélkül vöszszük: még se köszönnyük-mög*. Vallyon mög-érdömöltük-é azt: hogy e' Velágra jöjjünk, és éllyünk? Oh hányan vannak', kik ezt a' Teremtőnek mög se köszönték? sőt: kétségbe esvén némelyek, azt az életet, melyet az Istentől vöttek; el-pazorollyák, vagy magokat ki-végzik.

II-szor: *Éltünk vele, de nem tudjuk: hogy?* Vagyon ugyan nekünk életünk, a'-mint azt magunkban tapasztalljuk. De mi légyon az? mi eleveníti a' testet? Vér é az? avvagy szellett? vagy (a'mint a' Bölcselködők mondgyák) a' lélok? ezeket világosan nem tudjuk.

III-szor: *Adunk belőlle azon nélkül, hogy belőlle ki-fogygyunk*. Adnak az édös atyák fiaiknak életöt; de magok' élettyöket nem fogyasztják ezért; noha azt töllök nem vőhetik úgy viszsza, valamint a' kölcsönözött ruhát.

IV-szer: *Azt penig minden percentésben vesztyük*. Hát a' mű életünk nem vész-é minden percentésben. Járnak a' napok, múlnak az esztendő, és a' viszsza-térítethetlen órák kurtúlnak. Észre-vőhetetlenül öregszünk, és lassú lépésekkel közelget az-az örökös *Mi* (tudni-illik a' *Halál*). Ezt *Eleink* felől hallottuk; tapasztalljuk a' mostaniakban. *Utóinknak*-is ezeket az örökségöket hagyjuk.

V-szer: Hát az előbbeni négy cikkelyeknek mög-fejtéssökből ki-nem-teccik-é világosan ez az ötödik? hogy életünk nem azért adatott a' Természettől: hogy örökké tarcsón?

§. VII.
Az ítélet.

Többeknek kölletött volna még a' Kérdéseknek lönni, de mind a' *Fejedelmek*, mind kivált-képpen a' *Fő-pap* által látván azt: hogy, a' *Vörös Vitézen* kívül, oly ostobák a' Kérők, valamint a' ló; a' harmadik kérdést (mely az előbbeni kettőnél sokkal furább vala) föl-se akarták tőnni.

Erre tékintve különösen össze-csoportosodtak *Gejza* (háza' népestül) és a' *Világosi Fő-pap*. Azután a' Bajnokok felől szóba kerekődtek. Leg-első vólt *Sarolta* (*Őrkénnek* ánya) ki azzal enyelgött: hogy a' Fejedelmi herceg-kis-aszszonnak szükség-képpen két Urának lönni kölletik. Egygyik a' *Fehér* vitéz ki a' Baj-vívásban leg-erősebb vólt. Másik a' *Vörös*, ki a' Kérdésekre való feleletben okosságát leg-inkább ki-mutatta.

Erre az enyelgésre el-nevetvén magát *Gejza*; a' valóságához kezdött. Egygyet értvén a' *Fő-pappal*, mög-állapodtak abban: hogy

I-szer: A' *Fehér* és *Vörös Vitézek* (mert a' többivel nem gondoltanak) vagy le-mondgyanak *Őrkény*-kis-aszszonnak kérésérül: és így

II-szor: Nem már alattomban; hanem érötte nyilvánosan viaskodgyanak újra; azé-is lönné *Őrkény*, ki közülök (ezen utolsó bajban) győzedelmesködnék. Vagy (ha a' feleközeteknek úgy teccik)

III-szor: Ha élettyöket ki-tőnni sajnállanak; cinkot vessenek, és azé légyön a' herceg-kis-aszszony, a' ki leg-kevesebbet vét.

§. VIII.
Férj választás.

Az előbbi három államányokat *Őrkénynek* elejébe terjesztvén a' *Fejedelem*; szabadságára hagyta: melyiket akarná választani. Ő a' középsőt (az az) a' második cikkelyt választotta: hogy (sisakjokat le-vévén) ki-ki maga személyjét ki-nyilatkoztassa, és (akár ki légyön a' *Fehér* és *Vörös*) nyilvánosan próbállyák bajnokságjokat.

Nem szerette *Őrkény* az első cikkelt, csupán azért: mert, ha kérésérül le-mondanának azok a' két Vitézek, ha azok között lönné *Cserei*, ötet maga személyjétül mög-fosztani nem kívánhatta. Nem szerette a' harmadik cikkelt-is; mivel személyjét kockára vetni szint'-annyinak gondolta: mint mikor a' haszontalan holmikat kótya-vetéltetik.

A' mely cikkel leg-inkább teccött *Őrkénnek*; azt a' *Fehér* leg-inkább ellenzötte; de a' *Vörös* leg-inkább sürgette. A' *Vörössel* tartottak a' *Zöld* és *Sárga Vitézek*-is. Több számmal mög-győzöttetvén a' *Fehér*; a' Sisaknak le-vételére (az az: Személyének ki-jelentéssére) kényszerítetett. Hogy osztán szemek elejébe kerültek; így ösmerték-mög a' négy Kérőknek méltóságos személylyöket.

I-szer: a' *Sárga Vitéz* nem ögyébb vólt; hanem a' *Karentáni Fejedelem*, még fiatal, és nőtelen.

II-szor: a' *Zöldet* látván, ötet a' *Bojóári Fejedelem* fiának lönni mög-ösmerték.

III-szor: a' *Vörös* kurtács alatt *Cserei* lappangott.

IV-szer: A' *Fehér Vitéz* a' *Marahányi Fejedelem* vólt.

Mind-egygyik bajló Vitéznek valóságos álladalmát így szemre vévén a' Fejedelmi *Kis-aszszony*; Bóldógnak abban állította magát lönni, hogy a' Férj-választás előtt *Csereire* ráösmert. Kérdözte *Öcscsét*: minő gondolattal lönné? De ő (már ennek-előtte által-adván Nénnyének a' Férj-választásban minden szabadságát) ötet most-is szabad akarattýára hagyta. Ez (magában egy kevesé gondolkozván) e' szavait mondotta:

Látom: hogy kettő közül egygyet választanom kölletik. *Cserei* a' Kérdéseknek mög-fejtéssőkben magát leg-okosabbnak mutatta. A' *Marahányi Vezér* a' Baj-vívásban leg-erősebb volt. Mög nyerte *Csereit*, és fegyverétől mög-is fosztotta. Már most tehát: ha édös *Öcsémnek* akarattýa az enyimmel mög-egygyez (az az: ha valamint Én, úgy ő-is nagyobbra böcsüllí az okosságot, mint a' természetes erőt) *Csereit* mondhatom a' kettő között elsőnek: mert erős a' Bika-is löhet; de de Bölcs és okos nem löhet.

Noszsza föl-tüzesödött erre a' *Marahányi Vezér*. *Csereinek* szerencsés álladalmát írigy szemeivel nézvén; *Gejza* előtt azt rebesgette: hogy az Uralkodóknak tagjaikban sokkal többet érne az erővel-föl-tüzesödött vitézség, mint az erőtlen okosság. Az állatokban-is az erős Oroszlán lönné az első, nem a' ravasz Róka.

A' *Marahányi Vezérnek* ezen éktelen beszédgyeit nem hallgathatván *Cserei*; magát erősen védelmezte, és (a' Gyülekezéset előtt) e' beszédgyét mondotta:

§. IX. *Cserei magáért.*

Hatalmas *Fejedelmek*! Fejedelmi *Kis-aszszony*! és Országunknak *Nagygyai*! Uraim! Barátaim! A'-miket *Őrkény* kis-aszszony mondott; mind-azok tökéletösök; ítélete nagy eszének jele, vágyódássai nagy születésséhez illők.

Ennek a' meszsze-látó *Kis-aszszonnak* minapi ítélete szerént, annak kölletik ötet (*Sepel*' szigetével egygyütt) el-vönni, ki a' Baj-vívók közül mind leg-vitézebb, mind leg-eszesebb. Ne légyön kérkedésbül mondva; de mind a' vitézséget, mind az eszeséget magamnak tulajdoníthatom.

A'-mi az eszeséget illeti; magatok hallottátok a' két kérdésekre (*Vörös* kurtácsomban lévén) hogy feleltem-mög. Ezen három Bajnokok közül egy se felelhetött olyast, a'-miből eszeségök ki-tecchetött volna. Én ugyan szégyöllöttem volna azt: ha a' tudós velág elejébe úgy állottam volna, hogy tudatlanságomat (a' tanúltt *Magyarok* előtt) világossá tögyem. Ha ama' kettőnél több kérdések tétettettek volna; azoknak mög-fejtéssők-re-is reá-állottam volna. És íme (ezen Bajnokok jelen-léttökben) magamat többekre-is ajánlom. A'-mi tehát az elsőt illeti, én vagyok ezek között a' leg-eszesebb.

De a' leg-vitézebb-is én vagyok. Néköm a' Cink (Fő-papunknak bizonyósága szerént) a' *Fehér* kurtácsot (a' *fehér* forgós Sisakkal) engedte. Az egész Baj-vívás' üdején *Fehérbe* voltam föl-öltözve. *Fehérbe* győztem-mög a' *Vörös Vitézt*, ezt a' *Marahányi Vezért*, ki már ez előtt mind a' *Sárgát*, mind a' *Zöldet* mög-győzte. A' *Fehér* volt tehát a' Baj-vívásban leg-fíríasabb, az pedig én voltam.

Hogy jutott pedig az én *Fehér* kurtácsom, és forgóm e' *Vörös Marahánnak* Testtyére, tüstént mög-mondom: - Ellopta töllem. - Egy Vezér - oly embörtől, kit magánál nagyobbra tarthatott. - Azon szándékkal: hogy kit valósággal mög-nem-győzhetött, valósággal mög-győzni láccassék.

A' Tornának vége után: hogy *Gérának* barlangjába föl-möntem; köz-ruhamba öltöztem. Ezt a' *Marahány* észre-vőhette. El-hagyta *vörös Sátorát*, az enyimbe jött, és velem magát mög-is cserélte.

Én (a' *Remetének* barlangjából le jövőn) most vöszöm észre: hogy, a' *Marahánnak* gonosz szolgálítúl, a' *Vörös* sátor alá vezéreltettem. Azt pedig én akkor magam' *Fehérének* lönni gondoltam. Ekkor tapasztalhattam: hogy a' *fehér* mák *vörösre* változtathatik. - Mind-eddég *Vörös* maradtam.

Midőn a' *Vörös* kurtácsban a' Gyerökök-is nevettek (úgy-mint oly gyáva embört, kit a' *Fehér* minden erejéből le-gyomrozott) el-akartam (szégyölletömben) bujdosni. De mög-tartóztatott a' Látó-högyi *Remete*, azt jövendölvén felöllem: hogy ismét a' *Vörös* mák *fehérre* változik, 's-akkor osztán a' szerencsének is mög-fordúlnia kölletik.

Hogy pedig ezeket inkább el-hitethessék magokkal Hatalmas *Fejedelmeink*, a' Fejedelmi *Kis-aszszony*, és Országunknak *Nagygyai*, Uraim! Baráttyaime! (hogy tudni-illik) Én ennél a' *Marahányi* Vezérnél, nem csak eszességömre; hanem Fírfiségömre-is nézve előbb-való légyek; valamint hogy ez-előtt a' Kérdéseknek mög-szaporítássokat, úgy mostanában a' Baj-vívásnak újra-kezdését sürgetöm, és magamat egy új csatára ajánlom.

§. X. *Új kérdések.*

Reá-állottak mindnyájan mind az új kérdéseknek mög-fejtéssökre, mind osztán az új csatára. Egygyet az új kérdéssök közül mög-nem fejthetött a' *Marahány*. A' Fő-paptúl tetettek; felelt pedig *Cserei*. Mind a' Kérdések, mind a' feleletek e' képpen következőznek:

K. Kik vannak többen: az *Élők*-é? avvagy a' *mög-hóltak*?

F. Többen vannak az *Élők*: mert a' *Mög-hóltak* immár nincsenek.

K. Vallyon a' Földön teremnének-e több állatok; avvagy a' Tengörben?

F. Hogy ne teremne több a' földön: mivel a' tengör-is a' földön van.

K. Melyik állat leg-álnokabb?

F. Az, melyet még az embör nem ösmer.

K. Mért fakad az embör párt-ütésre?

F. Hogy vagy embörül élylen, vagy ebbül veszsön oda.

K. Mi vólt előbb: az éj-é? vagy a' nap?

F. A' Nap előbb vólt az éjnél egész' egy nappal.

K. Hogyan töhetné magát valaki leg-köllemtösebbé?

F. Ha a' hatalmas egy-szer-'s-mind leg-szelídebb.

K. Hogy löhetne embörbül Isten?

F. Ha azt tenné, a' -mit az embör nem töhet.

K. Az *Élet* erősebb-é, vagy a' *Halál*?

F. Az élet: mert több nyomorúságokat tűr-el.

K. Meddig él az embör illendő-képpen?

F. Még a' halált, életénél jobbnak nem tartya.

Hogy ezeket a' Kérdéseket ily szerencsésen mög-fejtötte *Cserei*; nem vőlt ögyébb hátra, hanem: hogy baj-vívó tudományát (erősségével egygyütt) újra ki-mutassa. Ugyan-azért a' Közönség előtt így szóllott:

Jőjjön-ki egy szál kardra a' *Marahányi* Vezér. Mutassa-ki nyilván: hogy *Csereinél* erősebb, valamint én néki bizonyosan mög-fogom mutatni: hogy *Fehér* kurtácsomat el-lopta, és ezzel engöm' (mint valami esztelent) le-allyasítani kívánt.

§. XI. *Ki-menetel.*

Mind-ezeket hallván, és e' gyalázatos cselekvényre (mint *Csereitől* hallott igazságra) el-iszonyodván a' Kacagányos *Magyarok*; nagy elevenséggel kérték a' Fejedelmeket (és fő-képpen *Őrként*) hogy azt a' gyalázatos ravasz *Marahánt* erre az új csatára kényszeríteni méltóztassanak. Ezzel kívánták a' *Magyaroknak* tudtokra adni azt: ha oly szerencséje lőnne-é a' kardalkodásban, mint magát a' ravaszságban ki-nyilatkoztatta.

Ezeket a' tüzes kéreményeket hallván a' kétségbe esőtt *Marahány*; nem kívánhatta azt: hogy a' kardalkodásra kényszerítség. Önkényes akarattából láccattatott el-fogadni a' csatát; és (mindeneknek el-álméltokra) ki-állott a' csata-piacra.

Ezt a' készséget tapasztalván *Cserei* (az össze-gyüleközött *Magyarok* előtt) e' szavait mondotta ellenköző társsának:

Hogy ha valaha, most védelmezd magadat minden tehetségöddel. Ez a' viadal szerencsétlenné tőhet. Bizz magadban, és Bajnoki erődben. A' szerencse a' merészekkel tart. A' bátortalan leg-hamarébb el-esik. Rajta tehát Vezér!

Ezeket a' sebhető szavakat nem tűrhétvén tovább a' *Marahány*; hirtelen ki-rántotta kardgyát. Oly keményen vágott ellensége felé: hogy (ha *Cserei* Baj-vívó mesterségével nem élt volna ellene, és fejét mög-nem-hajította volna) őtet ezzel az egy csapással ki-végzette volna.

El-nem sűlvén első próbája, a' másodikba kapott. Ismét nyakának méregette a' kardot. De *Cserei* nem immár fejének mög-hajtásával, hanem rettentő kardgyának elejébe-szegezésével mög-gátolta fenyegető ütését.

Ezzel a' fortéllyal kettő-törte a' *Marahánnak* kardgyát. Ekkor hozzája mönvén *Cserei*; csak azt kívánta tőle: hogy a' Kurtácsoknak, és a' forgós Sisakoknak mög-cseréllésöket a' közönség előtt ki vallyá; magát osztán mög-adgya, és mög-nyerettnek lőnni ösmérje.

De a' *Marahány* (telédes-tele telvén mérges indulatokkal minden fegyver nélkül) neki-mőnt *Csereinek*; kinek kardgyát ki-akarta kezeiből facsarni. Egyszerre le-vághatta volna a' *Marahánt*; de mivel védelmező fegyvert kezeibe nem látott, szégyenlőtte az egyenetlen viaskodást.

A' kardot tehát ez-is el-vetötte; és (a' *Marahánra* esvén) össze-öllerék magokat, és így (a' régi mód szerént) a' birakozó *Leventásdi*hoz kezdöttek. Oly keményen csavargatták egy-mást: hogy maga a' szerencse se tudná: a' győzedelmet kinek engedgye.

Azt lőhetött a' *Marahánban* gyalázatosnak mondani: hogy (a' birakozás közben) mindenkor arra taszigálta *Csereit*, ahhol ennek kardgyát el-terölve szemlélte. Ezt penig ő azért cselekedte: hogy (ha majd a' kardot véletlenül föl-emelheti) azzal Baj-társsának agyékát mög-keresgeti penig órozva (az az: a' Baj-vívóknak szent szokások ellen).

De ennek gonosz gondolattyát észre-vette *Cserei*. Ugyan-azért erősen mög-ragadta tagjait, és őtet a' levegőbe emelte. Hogy így a' kardhoz közelébbre ért, arra őtet hassal fordította.

Ezt a' kardra esést maga' hasznára akarván fordítani a' gyalázatos *Marahány*; hasa alól lopva ki rántotta a' Fegyvert, és így véle *Csereinek* nyaka körül hadarázni kezdött.

Leg-könnyebb vólt kezei közül ki ragadni a' kardot. Ezt minek-utánna ki-is ragadta *Cserei* (noha őtet mög-ölhette volna) azt még se cselekedte, hanem őtet ismét arra ösztönözte: hogy a' Kurtácsoknak mög-cserélését a' Közönség előtt ki vallyá, magát mög-nyerettnék lönni ösmerje, és így *Őrkényről* mind örökre le mondgyon.

Ezek közt egygyikére se állott a' *Marahány*; hanem pusztá kezével (mivel más fegyvere nem vala) ismét *Csereinek* feje körül dolgozott: hogy hajába kaphasson, és (vállairúl le-rántván) alattomban mög-fojcsa.

Ezt az utólsó méltatlanságot nem szívelhetvén többé *Cserei* (mivel életének annyiszor mög-engedett, és ő még-is hál'-adatlan maradott) őtet az életre méltónak lönni nem gondolhatta. Ugyan azért térdgyével két vállait nyomkodván, agyékán köröszűl döfte a' kardot. Vérével egygyütt lelke is oda lött.

Csereit az egész Gyülekezet *Nyertesnek* kiáltotta; valamint valósággal az is vólt. Őtet a' *Fejedelem Sepel'* szigettyének örökös Urává tőtte. És ki eddég a' szem-pillantásig (szünet nélkül, minden cselekedeteiben) igen szerencsétlen vólt, ki akár-mihez kezdött, minden munkáiba bele-sült: ki a' szerencsétlen halálnál ögyebet nem várhatott; íme mostanában (*Sepel*-szigettyének és *Őrkény*-kis-aszszonnak bírtokában) magát a' leg-szerencsésebb Ifiaknak számak közé tőhette.